

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi

1/2022 ročník XXVIII

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Draštík, JUDr. Ivo Kouřil, Mgr. Aleš Pavel,
JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., JUDr. Vít A. Schorm,
JUDr. Pavel Simon, JUDr. Milada Šámalová,
Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI),
JUDr. Robert Waltr
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXVIII, číslo 1/2022
ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 7. 2013, Kummer proti České republice, č. 32133/11
- rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 12. 2011, Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, bod 118

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 50705/11 a 6 dalších ve věci Todorov a ostatní proti Bulharsku	s. 4
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 61591/16 ve věci Dijkhuizen proti Nizozemsku	s. 22
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 22597/16 ve věci R. B. proti Estonsku	s. 29
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 29856/13 ve věci SIC – Sociedade Independente de Comunicação proti Portugalsku	s. 39
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 40324/16 a 12623/17 ve věci Bivolaru a Moldovan proti Francii	s. 46

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ČTVRTÁ SEKCE
13. 7. 2021
VĚC TODOROV A OSTATNÍ PROTI BULHARSKU
(rozsudek ve věci Todorov a ostatní proti Bulharsku,
stížnost č. 50705/11 a 6 dalších)

K souladu rozhodnutí o propadnutí výnosů z trestné činnosti s právem na pokojné užívání majetku ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 1 Protokolu č. 1

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 70–72, §101–102a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:
Propadnutí – konfiskace – výnos z trestné činnosti – vlastnictví – pokojné užívání majetku

Autorský komentář:

V komentovaném rozsudku posuzoval Evropský soud pro lidská práva (dále jako „Soud“) v souvislosti se sedmi stížnostmi bulharských občanů soulad jednotlivých rozhodnutí bulharských civilních soudů o propadnutí výnosů z trestné činnosti s právem na pokojné užívání majetku ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Soud zdůraznil, že mezi zásady, které je třeba při posuzování zásahu do práva na pokojné užívání majetku uplatňovat, patří jeho zákonnost a sledování veřejného zájmu. Velmi podrobně se zabýval dalším požadavkem spočívajícím v nalezení spravedlivé rovnováhy mezi požadavky obecného zájmu a základními právy jednotlivců, tedy jinými slovy posuzováním, zda byl zásah přiměřený sledovanému cíli, přičemž analyzoval svou předchozí judikaturu a základní zásady v ní stanovené.

Co se týče bulharské právní úpravy řízení o propadnutí, dospěl k závěru, že ve svém celku představovala pro stěžovatele značnou zátěž. Zejména kritizoval její širokou působnost, a to nejen ve vztahu k trestným činům, jejichž spáchání mohlo vyvolat řízení o propadnutí, ale i k délce časového období, ve kterém mohlo k jejich spáchání dojít. Zákon taktéž obsahoval domněnku přenášející důkazní břemeno ohledně prokázání legálnosti původu majetku na stěžovatele. Ač Soud dospěl k závěru, že nedostatky bulharské právní úpravy samy o sobě nemohly ovlivnit přiměřenost opatření spočívajících v propadnutí majetku, konstatoval, že jejich vzájemná kumulace mohla vést k nejistotě a nepřesnosti, které v minulosti kritizoval ve věci Dimitrovi proti Bulharsku (rozsudek ze dne 3. 3. 2015, č. 12655/09), a tedy situaci, kdy by propadnutí majetku nemohlo být považováno za přiměřené legitimnímu cíli.

Při posuzování přiměřenosti Soud vycházel z přístupu bulharského Nejvyššího soudu (dále jako „NS“). Zkoumal tedy, zda vnitrostátní soudy poskytly alespoň určité podrobnosti o údajném protiprávním jednání, z něhož měl pocházet majetek k propadnutí, a zda prokázaly určitou souvislost mezi tímto majetkem a protiprávním jednáním. Tento přístup nejenže odráží dřívější judikaturu Soudu, ale vychází i ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. 4. 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti

v Evropské unii (dále jako „Směrnice 2014/42/EU“). Pokud rozhodnutí vnitrostátních soudů obsahovalo individuální a odůvodněné posouzení nutné k vyvážení nedostatků právní úpravy řízení o propadnutí, Soud se v zásadě přiklonil k závěrům vnitrostátních soudů, ledaže stěžovatelé prokázali, že takové posouzení je svévolné nebo zjevně nepřiměřené. V komentovaném rozhodnutí pak Soud na základě provedeného poměrování u čtyř stížností dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1, ve vztahu ke zbylým třem však porušení neshledal.

Co se týče české právní úpravy, trestní zákoník umožňuje trestním soudům uložit pachateli trest propadnutí věci (§ 70), pokud je tato věc bezprostředním či zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti či byla užita jako nástroj trestné činnosti. Již samotná zákonná formulace tak vyžaduje, aby mezi nabytím určité věci a daným trestným činem existovala spojitost. Pro případy, kdy pachatel propadnutí zmaří (např. věc zničí nebo zcizí), upravuje zákon možnost uložit trest propadnutí náhradní hodnoty (§ 71). Pro případy, kdy nelze uložit trest propadnutí, je možno subsidiárně uložit ochranné opatření spočívající v zabrání věci (§ 101), a to obdobně, jedná-li se o bezprostřední či zprostředkovaný výnos z trestné činnosti či pokud byla věc užita jako nástroj trestné činnosti. Stejně jako u předchozího existuje i zde alternativa v podobě zabrání náhradní hodnoty (§ 102).

Novelou z roku 2017 bylo do českého právního řádu v rámci implementace výše uvedené Směrnice 2014/42/EU zavedeno ochranné opatření zabrání části majetku (§ 102a). Toto ochranné opatření lze uložit v případě, že je pachatel uznán vinným z některého z taxativně vymezených trestných činů, pokud jím pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch a soud má za to, že určitá část jeho majetku pochází z trestné činnosti vzhledem k tomu, že hodnota jeho majetku je v hrubém nepoměru k jeho legálním příjmům. Oproti výše uvedenému aplikace tohoto ustanovení již není podmíněna prokázáním, že určitý majetek je nástrojem nebo výnosem z konkrétního trestného činu. Je taktéž možné postihnout i majetek získaný legální cestou.

Závěry Soudu v komentovaném rozsudku mohou být přínosné pro českou rozhodovací praxi, neboť vyjadřují standardy, které by měly vnitrostátní orgány dodržovat při rozhodování o propadnutí výnosů z trestné činnosti.

(Zpracoval JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Soud v daném rozsudku rozhodoval o sedmi spojených stížnostech. Stěžovateli byli bulharští občané, kteří byli v době mezi roky 2000 a 2012 odsouzeni za různé trestné činy (zbavení osobní svobody, pokus o vydírání, zpronevěru, nedovolené ozbrojování, loupež, padělání a pozměnění veřejné listiny, neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru, přechovávání omamné a psychotropní látky a zkrácení daně). Jelikož všechna tato odsouzení spadala do působnosti bulharského zákona o výnosech z trestné činnosti z roku 2005 (dále jako „zákon z r. 2005“) cílího na boj s praním špinavých peněz, k jehož aplikaci docházelo v případech, kdy nebylo možné majetek představující výnosy z trestné činnosti zcela nebo zčásti zkonfiskovat podle trestního zákoníku, byli stěžovatelé podrobeni příslušnému vyšetřování v režimu uvedeného zákona. Na základě zkoumání příjmů a výnosů stěžovatelů v rozhodném období ze strany bulharské Komise pro odhalování výnosů z trestné činnosti (dále jako „Komise“) nakonec vnitrostátní civilní soudy rozhodly o propadnutí některého majetku stěžovatelů (nemovitostí, vozidel, peněz apod.). Jelikož výdaje stěžovatelů ve zkoumaném období značně převyšovaly jejich příjmy, dospěly vnitrostátní soudy k závěru, že lze rozumně předpokládat, že tyto majetky byly ve skutečnosti výnosy z jejich trestné činnosti. Argumenty stěžovatelů, že se jedná o dary či dědictví, byly vnitrostátními soudy odmítnuty, stejně jako

námítka, že neexistuje žádné spojení, resp. příčinná souvislost, mezi propadlými věcmi a jejich nabytím na straně jedné a trestní odpovědností stěžovatelů na straně druhé. Jelikož nebyli stěžovatelé před vnitrostátními soudy úspěšní, obrátili se se svými stížnostmi na Soud. Konkrétně namítali, že rozhodnutí o propadnutí jejich majetku bylo v rozporu s čl. 1 Protokolu č. 1, který garantuje ochranu vlastnictví (majetku).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. SPOJENÍ STÍŽNOSTÍ

124. S ohledem na podobnost předmětu stížností považuje Soud za vhodné nařídit jejich spojení ...

(...)

III. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 1 PROTOKOLU Č. 1

128. Stěžovatelé podle čl. 1 Protokolu č. 1 a čl. 6 odst. 1 a 13 Úmluvy brojili proti propadnutí jejich majetku.

129. ... Soud je toho názoru, že stížnost je třeba posuzovat pouze podle čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě, který zní takto:

„Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva. Předchozí ustanovení nebrání státům přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.“

(...)

2. Posouzení Soudu

(a) Obecně

(i) Aplikovatelné pravidlo čl. 1 Protokolu č. 1

179. Čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě, který ve své podstatě zaručuje právo vlastnit majetek, se skládá ze tří pravidel. První z nich, které je vyjádřeno v první větě prvního odstavce, stanoví zásadu pokojného užívání majetku obecně. Druhé pravidlo, obsažené ve druhé větě téhož odstavce, se vztahuje k odebrání majetku a podmiňuje jej splněním určitých podmínek. Třetí pravidlo, obsažené ve druhém odstavci, uznává, že smluvní státy jsou mimo jiné oprávněny kontrolovat užívání majetku v souladu s obecným zájmem. Druhé a třetí pravidlo týkající se konkrétních případů zásahu do práva na pokojné užívání majetku je třeba vykládat ve světle obecné zásady stanovené v prvním pravidle (viz mimo jiné rozsudek velkého senátu ze dne 28. 7. 1999, Immobiliare Saffi proti Itálii, č. 22774/93, bod 44).

180. Mezi stranami není sporu o tom, že v posuzovaném případě představovalo propadnutí majetku stěžovatelů zásah do jejich práv podle čl. 1 Protokolu č. 1.

181. V některých dřívějších případech týkajících se propadnutí majetku (viz např. rozsudek ze dne 5. 7. 2001, Phillips proti Spojenému království, č. 41087/98, bod 51; rozsudek ze dne 18. 12. 2008, Saccoccia proti Rakousku, č. 69917/01, bod 86; rozsudek ze dne 5. 1. 2010, Bongiorno a ostatní proti Itálii, č. 4514/07, bod 42; a rozsudek ze dne 3. 3. 2015, Dimitrovi proti Bulharsku, č. 12655/09, bod 43), Soud rozhodl, že zásah do práv stěžovatelů spadá do

působnosti druhého odstavce čl. 1 Protokolu č. 1, který mimo jiné umožňuje smluvním státům kontrolovat užívání majetku v souladu s obecným zájmem. V jiných případech Soud shledal, že podobná opatření představují zbavení majetku ve smyslu druhé věty prvního odstavce čl. 1 Protokolu č. 1 (viz např. rozsudek ze dne 17. 9. 2015, Andonoski proti Bývalé jugoslávské Republice Makedonie, č. 16225/08, bod 30; rozsudek ze dne 4. 7. 2017, S.C. Service Benz Com S.R.L. proti Rumunsku, č. 58045/11, bod 30; a rozsudek ze dne 26. 11. 2019, Yaşar proti Rumunsku, č. 64863/13, bod 49).

182. V projednávaném případě se Soud domnívá, že nemusí s konečnou platností určit, které pravidlo čl. 1 Protokolu č. 1 je použitelné. Zásady, jimiž se řídí otázka odůvodnění, jsou v podstatě stejné a zahrnují jak nutnost, aby zásah byl zákonný a ve veřejném zájmu, tak i nalezení spravedlivé rovnováhy mezi požadavky obecného zájmu a právy stěžovatelů (viz *mutatis mutandis* rozsudek ze dne 1. 4. 2010, Denisova a Moiseyeva proti Rusku, č. 16903/03, bod 55; rozsudek ze dne 13. 10. 2015, Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş. proti Bulharsku, č. 3503/08, body 39–40).

(ii) Zákonnost

183. Základní podmínkou pro to, aby byl zásah považován za slučitelný s čl. 1 Protokolu č. 1, je jeho zákonnost (viz rozsudek velkého senátu ze dne 25. 3. 1999, Iatridis proti Řecku, č. 31107/96, bod 58).

184. V posuzovaném případě se zásah do práv stěžovatelů zakládal na zákoně z r. 2005 ... a stěžovatelé nepochybovali, že měl základ ve vnitrostátním právu.

(iii) Legitimní cíl

185. Jakýkoli zásah orgánu veřejné moci do pokojného užívání „majetku“ může být ospravedlnitelný pouze tehdy, pokud zároveň sleduje legitimní cíl v obecném zájmu.

186. Soud v minulosti judikoval, že konfiskace v trestním řízení je v souladu s obecným zájmem společnosti, protože propadnutí peněz nebo majetku získaného nezákonnou činností nebo zaplaceného z výnosů z trestné činnosti je nezbytným a účinným prostředkem boje proti trestné činnosti (viz rozsudek ze dne 22. 2. 1994, Raimondo proti Itálii, bod 30). Příkaz ke konfiskaci majetku získaného trestnou činností tak působí v obecném zájmu jako odstrašující prostředek pro osoby, které uvažují o páčání trestné činnosti, a také zaručuje, že se trestná činnost nevyplatí (viz výše citovaný rozsudek Denisova a Moiseyeva proti Rusku, bod 58; Phillips, bod 52; a rozhodnutí ze dne 10. 7. 2007, Dassa Foundation a ostatní proti Lichtenštejnsku, č. 696/05). V projednávaném případě důvodová zpráva k zákonu z r. 2005 definovala jeho cíl jako „eliminování možnosti získávání výnosů z trestné činnosti a zabránění použití těchto výnosů pro páčání nových trestných činů nebo jiných porušení zákona“, jakož i boj proti praní špinavých peněz ... Vláda rovněž tvrdila, že cílem zákona z r. 2005 bylo zasáhnout „ekonomické základy organizované a závažné trestné činnosti“ ... S ohledem na uvedené je Soud přesvědčen, že zákon z r. 2005 sledoval legitimní cíl ve veřejném zájmu, jmenovitě zabránění nezákonnému nabývání majetku trestnou činností a využívání tohoto majetku (viz *mutatis mutandis* výše citovaný rozsudek Raimondo, bod 30; a rozsudek ze dne 10. 4. 2012, Silickienė proti Litvě, č. 20496/02, bod 65).

(iv) Proporcionalita

(a) Obecné principy

187. Čl. 1 Protokolu č. 1 rovněž vyžaduje, aby byl každý zásah v rozumném poměru ke sledovanému cíli. Jinými slovy, musí být nalezena „spravedlivá rovnováha“ mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky na ochranu základních práv jednotlivce. Požadovaná rovnováha nebude nalezena, pokud by dotčené osoby musely nést nadměrnou zátěž (mimo jiné viz rozsudek velkého senátu ze dne 23. 11. 2000, Bývalý řecký král a ostatní proti Řecku, č. 25701/94, bod 89). V této souvislosti je státu obvykle ponechán široký prostor pro uvážení, pokud jde o obecná opatření politické, hospodářské nebo sociální strategie (viz rozsudek ze dne 12. 5. 2015, Gogitidze a další proti Gruzii, č. 36862/05, bod 97).

188. Ačkoli čl. 1 Protokolu č. 1 neobsahuje žádné výslovné procesní požadavky, soudní řízení týkající se práva na pokojné užívání majetku musí rovněž poskytnout jednotlivci přiměřenou možnost předložit svůj případ příslušným orgánům za účelem účinného napadení opatření zasahujících do práv zaručených tímto ustanovením (mimo jiné viz rozsudek ze dne 25. 7. 2002, Sovtransavto Holding proti Ukrajině, č. 48553/99, bod 96). Ve věci G.I.E.M. S.R.L. a ostatní zdůraznil Soud v rámci konstatování, že zásah nebyl v rozumném poměru ke sledovanému cíli, následující faktory: možnost méně omezujících alternativních opatření, v konkrétním případě demolice staveb, které byly neslučitelné s příslušnými předpisy, nebo zrušení územního plánu namísto konfiskace; neomezenou povahu sankce, neboť postihovala jak zastavěné, tak nezastavěné pozemky, a dokonce i plochy patřící třetím osobám; a míru zavinění nebo nedbalosti stěžovatelů nebo přinejmenším vztah mezi jejich jednáním a daným porušením (viz rozsudek velkého senátu ze dne 28. 6. 2018, G.I.E.M. S.R.L. a ostatní proti Itálii, č. 1828/06 a dvě další, bod 301).

189. Soud podle čl. 1 Protokolu č. 1 přezkoumal řadu případů týkajících se propadnutí výnosů z trestné činnosti na základě různých vnitrostátních režimů včetně rozšířené konfiskace založené na obrácení důkazního břemene nebo odhadu zisku z trestné činnosti. Přitom zkoumal účel právní úpravy, použitelné hmotněprávní a procesní záruky a stanovil přitom základní zásady, které je třeba v takových případech uplatňovat.

190. V řadě případů proti Itálii Soud shledal, že propadnutí majetku osob podezřelých ze členství v mafii bylo přiměřené sledovanému legitimnímu cíli. Poukázal na to, že v Itálii dosáhl problém organizovaného zločinu „velmi znepokojivé úrovně“, což ospravedlnilo napadaná opatření. Vnitrostátní soudy prověřily důkazy, z nichž vyplývalo, že stěžovatelé byli v kontaktu se členy mafie a že existoval značný nesoulad mezi jejich finančními prostředky a jejich příjmy (viz rozhodnutí ze dne 5. 7. 2001, Arcuri a ostatní proti Itálii, č. 52024/99; rozhodnutí ze dne 4. 9. 2001, Riela a ostatní proti Itálii, č. 52439/99; rozhodnutí ze dne 12. 4. 2007, Perre a ostatní proti Itálii, č. 1905/05; a rozsudek ve věci Bongiorno a ostatní, citovaný výše, body 45–51).

191. V několika případech proti Spojenému království Soud shledal, že propadnutí výnosů z obchodování s drogami neporušuje požadavek proporcionality podle čl. 1 Protokolu č. 1. Ve věci Phillips (citováno výše, body 53–54) byl stěžovatel odsouzen za obchodování s drogami a bylo provedeno šetření jeho finančních prostředků. Soudce zjistil, že částka, kterou měl stěžovatel po tomto šetření zaplatit, odpovídala částce, kterou mohl obchodováním s drogami získat v předchozích letech. Ve věci Butler proti Spojenému království (rozhodnutí ze dne 27. 6. 2002, č. 41661/98) Soud poukázal na to, že celní orgány, které se domáhaly propadnutí majetku stěžovatele, musely svá tvrzení před soudem obhájit na základě forenzních a nepřímých důkazů; vnitrostátní soudy se zdržely jakéhokoli automatického spoléhání na domněnky obsažené ve vnitrostátním právu a neuplatnily tyto domněnky způsobem neslučitelným s požadavky spravedlivého procesu. Závěry přijaté ve věci Phillips byly zopakovány ve věci Grayson a Barnham proti Spojenému království (rozsudek ze dne 23. 9.

2008, č.19955/05 a 15085/06, body 52–53). Při analýze podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy Soud rovněž shledal, že není neslučitelné s pojmem spravedlivého slyšení, aby poté, co bylo zjištěno, že stěžovatelé byli zapojeni do rozsáhlého a výnosného obchodu s drogami, na ně bylo kladeno břemeno podat věrohodnou výpověď o své současné finanční situaci (bod 49 uvedeného rozsudku).

192. Při zkoumání účelu opatření Soud ve věci Silickienė (citováno výše, body 67–69) rozhodl, že se vztahuje na „výjimečné“ okolnosti, konkrétně na systematickou a dobře organizovanou trestnou činnost (pašování), a že konfiskace majetku stěžovatele mohla být „nezbytná v boji proti organizovanému zločinu“. Dále při analýze proporcionality zohlednil skutečnost, že se vnitrostátní soudy, které nařídily konfiskaci, nesměly opírat o pouhé podezření a přesvědčily se, že každý předmět, který měl být stěžovateli zkonfiskován, byl získán z výnosů z trestné činnosti. Stejně tak ve věci Veits proti Estonsku (rozsudek ze dne 15. 1. 2015, č. 12951/11, bod 74) Soud při shledání přiměřenosti konfiskace přihlédl ke skutečnosti, že se vnitrostátní soudy zabývaly argumenty stěžovatelovy matky a babičky, že majetek k propadnutí nebyl získán trestným činem, a tyto argumenty dostatečně odůvodněně odmítl.

193. Podobně Soud zohlednil význam „prevence a vymýcení korupce ve veřejné službě“ při přijetí odůvodnění rozšířené konfiskace v případě úředníka odsouzeného za přijetí úplatků (viz rozsudek ze dne 26. 6. 2018, Telbis a Viziteu proti Rumunsku, č. 47911/15, body 77–80). Dotyčný úředník se v průběhu delšího časového úseku dopustil celkem 291 skutků přijímání úplatků a způsobil škodu státnímu rozpočtu sociálního zabezpečení. Soud poznamenal, že značný majetek, který rodina stěžovatele získala v poměrně krátkém časovém období, byl zjevně neúměrný jejich legálním příjmům a bylo „přiměřené“ očekávat, že stěžovatelé – u nichž se předpokládalo, že měli neoprávněný prospěch z výnosů z jeho trestné činnosti – splní svou část důkazního břemene tím, že vyvrátí opodstatněná podezření státního zástupce o protiprávním původu jejich majetku.

194. Věc Gogitidze a další (citována výše, body 104–13) se rovněž týkala korupce ve veřejné službě. První stěžovatel působil jako zástupce ministra vnitra a prezidenta Kontrolního úřadu Adžárské autonomní republiky. Při posuzování účelu rozšířeného řízení o konfiskaci, ke kterému přistoupil žalovaný stát, Soud poznamenal, že řada mezinárodních orgánů, které si všimly „alarmující úrovně korupce“ v Gruzii, vyzvala gruzínské orgány ke konfiskaci jejich výnosů a že země vede politiku „zaměřenou na prevenci a vymýcení korupce ve veřejných službách“. Soud dále uvedl, že vnitrostátní řízení, které vedlo k propadnutí majetku stěžovatelů, bylo kontradiktorní a že vnitrostátní soudy řádně přezkoumaly žádost orgánů činných v trestním řízení o propadnutí majetku „s ohledem na četné podklady, které byly k dispozici ve spisu“. Soudy zjistily značný a dobře zdokumentovaný nesoulad mezi příjmy stěžovatelů a jejich majetkem, a že jejich majetek nemohl být financován pouze z platů prvního stěžovatele, když ostatní stěžovatelé neměli žádné jiné významné zdroje příjmů.

195. Nedávný případ Balsamo proti San Marinu (rozsudek ze dne 8. 10. 2019, č. 20319/17 a 21414/17, body 89–95) se týkal výnosů z praní špinavých peněz. Vnitrostátní soudy se ubezpečily, že peníze k propadnutí měly nezákonný původ a stěžovatelé měli přiměřenou možnost předložit své argumenty.

196. Oproti tomu v jiných případech shledal Soud konfiskaci nepřiměřenou, pokud nebylo možné prokázat souvislost mezi zkonfiskovaným majetkem a trestnou činností. Ve věci Rummi proti Estonsku (rozsudek ze dne 15. 1. 2015, č. 63362/09, body 105–109) shledal Soud porušení čl. 1 Protokolu č. 1, neboť vnitrostátní soudy vycházely z ustanovení umožňujícího konfiskaci majetku získaného trestným činem, ale neprokázaly, že by se manžel stěžovatelky, jehož byla dědičkou, dopustil jakéhokoli trestného činu: v jeho domě byly zabaveny drahé kovy a přestože by bylo možné chápat, že byl v souvislosti s nimi podezřelý z trestného činu, nebylo provedeno žádné zásadní vyšetřování a nikdy nebyl odsouzen. Zadruhé se zdálo, že vnitrostátní orgány neprovedly posouzení částek, které mohl manžel stěžovatelky získat trestnou činností

a investovat do drahých kovů. Soudu tedy „nebylo zřejmé, jak by mohl být majetek zkonfiskován jako získaný trestným činem“. Soud naopak považoval konfiskaci za „svévolné opatření“, které bylo důsledkem „poněkud náhodného zabavení důkazů“. Konečně Soud poukázal na to, že zřejmě nebylo provedeno individuální posouzení, které části majetku mají být konfiskovány, a že soudní řízení bylo nedostatečné, což vedlo i k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

197. Podobně Soud postupoval ve věci Geerings proti Nizozemsku (rozsudek ze dne 1. 3. 2007, č. 30810/03, body 41–51), i když se jednalo o stížnost podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Poté, co byl stěžovatel odsouzen za krádež a nakládání s odcizeným zbožím, mu bylo nařízeno, aby uhradil to, co bylo považováno za „nezákonně získaný prospěch“, který se týkal jak těchto trestných činů, tak i dalších, ve vztahu k nimž byl zproštěn obžaloby. Nebylo však prokázáno, že by stěžovatel vlastnil jakýkoli majetek, jehož původ nedokázal náležitě ozřejmit. Soud shledal porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy, přičemž poukázal na to, že v případě neexistence odsouzení a nemožnosti prokázat, že nějaká výhoda byla skutečně získána, mohlo být napadené propadnutí majetku založeno pouze na „presumpci viny“.

198. Soud rovněž shledal porušení čl. 1 Protokolu č. 1 v řadě případů, kdy byl majetek stěžovatelů zkonfiskován poté, co byl použit třetími osobami ke spáchání trestných činů. Soud poukázal zejména na to, že nebyla prokázána žádná souvislost mezi vlastníky majetku a příslušným protiprávním jednáním; kromě toho vlastníci často neměli k dispozici žádné účinné prostředky, jak se konfiskaci bránit (viz mimo jiné rozsudek ze dne 23. 7. 2009, Bowler International Unit proti Francii, č. 1946/06, body 44–46; rozsudek ze dne 17. 1. 2017, B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi proti Slovinsku, č. 42079/12, body 45–49; Andonoski, citovaný výše, body 35–38; a výše citovaný rozsudek Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş., bod 45). V jiných případech, kdy úřady zkonfiskovaly peníze, které stěžovatelé neproclili při překročení hranic (i když byl zjištěn jejich legální původ), Soud shledal tuto sankci jako neúměrně přísnou (viz rozsudek ze dne 26. 2. 2009, Grifhorst proti Francii, č. 28336/02, body 94–105; rozsudek ze dne 9. 10. 2018, Gyrlyan proti Rusku, č. 35943/15, body 24–31; a rozsudek ze dne 15. 11. 2018, Togrul proti Bulharsku, č. 20611/10, body 42–46). Soud shledal porušení čl. 1 Protokolu č. 1 ve věci Denisova a Moiseyeva proti Rusku (citováno výše, body 59–64), kde byl majetek stěžovatelek konfiskován v rámci trestního řízení vedeného s třetí osobou a stěžovatelkám nebyla poskytnuta žádná smysluplná možnost hájit svá práva a napadnout konfiskační opatření.

199. Konečně, případ Dimitrovi (citovaný výše, body 42–56) se netýkal propadnutí výnosů z trestné činnosti, ale toho, co vnitrostátní právo označovalo jako „nepracovní“ příjem. Soud rozhodl, že nebylo prokázáno, že by propadnutí majetku stěžovatelů sledovalo jakýkoli legitimní cíl ve veřejném zájmu, neboť zejména nebylo prokázáno, že by „nepracovní“ příjmy stěžovatelů představovaly výnosy z trestné činnosti, ani se případ netýkal porušení daňových předpisů. Vzhledem k tomu, že stěžovatelé museli prokázat své „legální“ příjmy, Soud kritizoval nejasnost vnitrostátního práva ohledně toho, co takový příjem představuje, jakož i rozporné závěry vnitrostátních soudů v tomto ohledu. Soud z tohoto důvodu dospěl k závěru, že stěžovatelé nebyli dostatečně chráněni před svévolí, a shledal porušení čl. 1 Protokolu č. 1.

(β) Projednávaný případ

200. Pokud jde o okolnosti projednávaného případu, Soud poznamenává, že oblast působnosti zákona z r. 2005 byla široká, neboť řízení o propadnutí majetku podle něj mohlo být zahájeno na základě mnoha trestných činů ..., a nikoli pouze, jako ve většině případů posuzovaných Soudem a přezkoumávaných výše, na základě zvláště závažných trestných činů, jako jsou trestné činy související s mafií, obchodování s drogami, korupce ve veřejných službách nebo praní špinavých peněz. Soud se domnívá, že ne u všech trestných činů

vyjmenovaných v zákoně z r. 2005 lze důvodně předpokládat, že nutně vedou ke vzniku příjmu. Režim propadnutí majetku podle zákona z r. 2005 se tedy ve všech případech netýkal okolností, které lze kvalifikovat jako „výjimečné“, jako např. ve věcech Silickiené či Telbis a Viziteu ...

201. Soud rovněž upozorňuje na širokou časovou působnost zákona z r. 2005. Zprv, jeho aplikace může být zahájena i v případě, že predikativní trestné činy byly spáchány dlouho před jeho vstupem v platnost (např. ve věci Todorov a další se první stěžovatel dopustil trestného činu spadajícího do působnosti zákona z r. 2005 v roce 1993, a ve věci Katsarov byly trestné činy spáchány v letech 2000 a 2001 ...). Zadruhé, státu zůstalo právo na propadnutí majetku nabytého až 25 let před zahájením řízení o konfiskaci s odpovídající povinností obviněných prokázat své příjmy za celé toto období. Majetek nabytý před vstupem zákona z r. 2005 v platnost je rovněž propadnutelný ...

202. Lze se důvodně domnívat, že široká působnost zákona z r. 2005 ... a zejména dlouhá doba, na kterou se retroaktivní uplatňování zákona vztahovalo, ztížila stěžovatelům prokázání legálních příjmů nebo legálního původu jejich majetku. Nejenže byli v některých případech povinni uvést údaje o své finanční situaci z doby před několika lety ...; je také významné, že část dotčených období byla v Bulharsku charakterizována velkými hospodářskými změnami a cválající inflací (viz ... také výše citovaný rozsudek Dimitrovi, bod 48, kde Soud konstatoval, že taková situace „nevyhnutelně vede k určité nejistotě a nepřesnosti“).

203. Je třeba rovněž poznamenat, že procento stínové ekonomiky v Bulharsku se zdá být přinejmenším od roku 1993 vysoké ... Ačkoli je samozřejmé, že by orgány měly mít možnost přijmout opatření k boji proti tomuto jevu, primárními nástroji v tomto ohledu jsou právní předpisy v oblasti daní a sociálního zabezpečení obsahující vlastní procesní záruky. Současně, účelem zákona z r. 2005 byla konfiskace majetku pocházejícího z trestné činnosti v případech, kdy tento majetek nemohl být zcela nebo zčásti zkonfiskován podle trestního zákoníku ...

204. Režim konfiskace podle zákona z r. 2005 se také v zásadě neomezoval na výrazné rozdíly mezi zjištěným legálním příjmem osoby a jejím majetkem. Ačkoli existoval kvantitativní požadavek pro zahájení řízení, a to pokud osoba vlastnila majetek „značné hodnoty“ ..., zdá se, že jakmile bylo řízení zahájeno, postačoval k nařízení konfiskace jakýkoli nesoulad mezi zjištěným legálním příjmem a vlastněným majetkem.

205. V popsané situaci – široká oblast působnosti zákona z r. 2005 a zjevné obtíže stěžovatelů při zjišťování původu jejich majetku v důsledku výše popsaných faktorů – však vnitrostátní právo přenáší na stěžovatele důkazní břemeno ohledně legálního původu jejich majetku. Toto bylo provedeno pomocí domněnky obsažené v § 4 odst. 1 zákona z r. 2005, která stanovila, že pokud nelze prokázat legální zdroj příjmů, bude dotčený majetek považován za výnosy z trestné činnosti ... Stěžovatelé s tímto ustanovením nesouhlasili a považovali tuto domněnku za „*de facto* nevyvratitelnou“, přičemž tvrdili, že nebyla doprovázena dostatečnými zárukami nebo že automaticky považovala jakýkoli nepřiznaný příjem a dokonce i výživné, které obdrželi rodinní příslušníci, za výnosy z trestné činnosti ... Soud uznává, že každý právní systém obsahuje skutkové nebo právní domněnky a že Úmluva tyto domněnky v zásadě nezakazuje, pokud je jejich působení doprovázeno účinnými soudními zárukami (viz výše citované rozhodnutí Arcuri a další). Soud tedy nemůže souhlasit se stěžovateli, že přenesení důkazního břemene mělo samo o sobě za následek nepřiměřený zásah do jejich vlastnických práv. Vezme však v úvahu obtíže, kterým mohli stěžovatelé čelit při plnění svého důkazního břemene vzhledem k dlouhému časovému období, na které se řízení o konfiskaci vztahovalo, a k dalším výše popsaným faktorům.

206. Na to, zda bylo dosaženo „spravedlivé rovnováhy“ v souladu s požadavky čl. 1 Protokolu č. 1, má vliv i řada dalších prvků režimu konfiskace podle zákona z r. 2005. Vnitrostátní soudy, které nařídily propadnutí majetku stěžovatelů, byly zjevně připraveny předpokládat, že stěžovatelé byli zapojeni do jiných trestných činů, nikdy nebyli trestně stíháni, a že tomu tak bylo po dobu mnoha let. To přímo vyplývalo z obecného přístupu k režimu

konfiskace podle zákona z r. 2005 a svědčí o tom i skutečnost, že v některých jednotlivých posuzovaných případech byl veškerý zisk, který stěžovatelé získali z predikativních trestných činů, vrácen ...; přesto vnitrostátní soudy pokračovaly v konfiskaci, i když původem konfiskovaného majetku nemohl být predikativní trestný čin.

207. Několik stěžovatelů dále napadlo způsob, jakým vnitrostátní soudy posoudily jejich příjmy a výdaje, a tvrdilo, že byl svévolný. Zejména nesouhlasili s tím, že soudy vycházely z tržní hodnoty jimi nabytého majetku, která byla obvykle vyšší než hodnota uvedená v příslušných nabývacích dokumentech ... Soud rovněž poznamenává, že tato hodnota byla vypočtena znalci k okamžiku nákupu majetku, někdy i o několik let dříve. Ačkoli osobám v těchto řízeních žalovaným v zásadě zůstávala možnost prokázat, že majetek nenabývali za jeho tržní hodnotu ..., a jednomu ze stěžovatelů ... se to podařilo prokázat poté, co byli jako svědci vyslechnuti prodávající jeho bytu ..., nelze tvrdit, že takovou možnost měli v praxi všichni stěžovatelé. Soud nicméně bere na vědomí zdůvodnění sporného přístupu předloženému na vnitrostátní úrovni ... a odkaz vlády na praxi podvodného uvádění nižších hodnot v nabývacích dokladech s cílem zaplatit nižší daň ...

208. Procesní pravidlo, že smlouvy týkající se majetku v hodnotě vyšší než 5 000 BGN nelze prokázat pouze svědeckou výpovědí ..., mohlo stěžovatelům rovněž působit potíže. Soud takové pravidlo v zásadě nezpochybňuje, podotýká však, že za konkrétních okolností souvisejících s použitím zákona z r. 2005, konkrétně pokud jde o zkoumání finanční situace stěžovatelů k mnoha letům zpětně, to mohlo ztížit prokázání skutečností, kterých se stěžovatelé dovolávali.

209. Soud dále bere na vědomí praxi vnitrostátních soudů, které pro účely porovnání hodnoty majetku v různých obdobích odkazují na ekvivalent minimální měsíční mzdy. Tento přístup byl vnitrostátními soudy označen za jedinou objektivní metodu pro stanovení skutečné hodnoty majetku ..., přičemž minimální měsíční mzdu stanovuje Rada ministrů po konzultacích s odborovými organizacemi a zaměstnavateli a pravidelně ji aktualizuje ... Tato metoda sice skutečně kompenzuje nejistotu při odhadu hodnoty majetku v dlouhých časových obdobích v podmínkách vysoké inflace, ale vytváří vlastní obtíže při porovnávání hodnot a vyvolává rizika nepřesností. Podobný přístup, jmenovitě přepočítání všech částek na jejich ekvivalent v amerických dolarech v rozhodné době, byl kritizován ve věci Dimitrovi (citováno výše, bod 48) jako možný zdroj nejistoty a nepřesností.

210. S ohledem na výše uvedené úvahy se Soud domnívá, že řízení podle zákona z r. 2005 ve svém celku představovalo pro stěžovatele značnou zátěž: rozsah působnosti zákona byl velmi široký, pokud jde o zkoumaná období, jakož i seznam trestných činů, které mohou být důvodem k zahájení řízení o propadnutí majetku; prokázání zákonného původu majetku a skutkových okolností případu obecně mohlo být obtížné vzhledem k nutnosti stěžovatelů prokázat jejich finanční situaci mnoho let zpětně a s ohledem na výše diskutovaná důkazní omezení, ve většině případů v období hospodářských otřesů, a také vzhledem ke skutečnosti, že podíl šedé ekonomiky, a tedy i nepřiznaných příjmů, byl v Bulharsku poměrně vysoký; současně zákon z r. 2005 zahrnoval domněnku o kriminálním původu majetku, což znamenalo, že orgány nemusely tento původ prokazovat, ale mohly se spoléhat pouze na nedostatek legálních příjmů; v některých případech to vedlo k implicitnímu předpokladu, aniž by byly předloženy důkazy a upřesnění, že stěžovatelé byli zapojeni do jiné trestné činnosti.

211. Ačkoli žádný z výše popsaných nedostatků řízení podle zákona z r. 2005 nemohl sám o sobě v zásadě rozhodujícím způsobem ovlivnit přiměřenost opatření propadnutí majetku vůči stěžovatelům, musí Soud vzít v úvahu jejich kumulativní účinek. Domnívá se, že výše uvedené faktory by ve svém souhrnu mohly vést k nejistotě a nepřesnosti, které Soud kritizoval ve věci Dimitrovi (citováno výše, body 47–49), jinými slovy by mohly způsobit, že propadnutí majetku podle zákona z r. 2005 by bylo neúměrné jím sledovanému legitimnímu cíli.

212. Za těchto okolností se Soud při posuzování přiměřenosti zásahu bude řídit stanoviskem NS, který ve svém výkladovém rozhodnutí z roku 2014, jehož vznik podnítila tehdejší rozdílnost judikatury podle zákona z r. 2005, rozhodl, že mezi majetkem k propadnutí a trestnou činností musí být prokázána nebo se musí dát předpokládat přímá či nepřímá příčinná souvislost. NS dále uvedl, že zjištění takové souvislosti musí být „logicky odůvodněno“ a vycházet z individuálních okolností každého případu a že neprokázání příčinné souvislosti by znamenalo, že jakýkoli zásah do majetkových práv obviněného je nepřiměřený ... Soud tedy bude také považovat za rozhodující pro dosažení požadované rovnováhy podle čl. 1 Protokolu č. 1 prokázání příčinné souvislosti požadované NS, konkrétně ověří, zda vnitrostátní orgány stanovily alespoň nějaké podrobnosti odůvodňující původ majetku podléhajícího propadnutí ve zjištěném trestném činu, a to v kontextu každého konkrétního případu.

213. Takový přístup se odráží i ve výše citované judikatuře Soudu. Soud při analýze proporcionality zohlednil míru zavinění nebo nedbalosti na straně stěžovatelů (viz výše citovaný G.I.E.M. S.R.L. a další, bod 301) nebo se snažil přesvědčit, že nezákonný nebo trestný původ majetku k propadnutí byl prokázán ve vnitrostátním řízení, i když ne na úrovni trestněprávního důkazního standardu. Ve věci Phillips (citováno výše, bod 53) Soud poukázal na to, že částka k propadnutí odpovídala částce, kterou podle vnitrostátních soudů stěžovatel v předchozích letech získal z obchodu s drogami. Ve věci Silickienė (citováno výše, bod 68) poukázal Soud na skutečnost, že ve vztahu ke každé věci ke konfiskaci se soudy přesvědčily, že byla pořízena „na základě reinvestice nezákonných zisků zločinecké organizace“. Podobně ve věci Veits (citováno výše, bod 74) Soud poznamenal, že vnitrostátní soudy s dostatečným odůvodněním odmítly tvrzení matky a babičky stěžovatele, že majetek k propadnutí nebyl získán trestnou činností. Ve věci Rummi (citováno výše, bod 107) a Geerings (citováno výše, bod 47) Soud při konstatování porušení čl. 1 Protokolu č. 1 (resp. čl. 6 odst. 2 Úmluvy) poukázal na to, že nebylo nijak prokázáno, že propadlý majetek je výnosem z trestné činnosti a že vnitrostátní soudy, které nařídily konfiskaci, neprovedly posouzení částek, které mohly být získány trestnou činností.

214. Čl. 5 odst. 1 Směrnice 2014/42/EU, upřesněný recitálem č. 21, rovněž vyžaduje, aby se vnitrostátní soud v případě „rozšířené konfiskace“ ujistil, že majetek k propadnutí „pochází z trestné činnosti“ ... Recitál č. 21 poskytuje v tomto ohledu další vysvětlení a zejména zdůrazňuje, že majetek může být předmětem „rozšířené konfiskace“, pokud soud může „důvodně předpokládat“, že je „podstatně pravděpodobnější“, že byl získán z trestné činnosti než z jiných činností ...

215. Za účelem shrnutí svého přístupu k proporcionalitě Soud poznamenává, že ačkoli výše popsané potenciální nedostatky řízení o propadnutí majetku podle zákona z r. 2005 automaticky neznamenaly, že by zásah do práv stěžovatelů byl nepřiměřený sledovaným legitimním cílům, jejich kumulativní účinek mohl vychýlit rovnováhu v řízení ve prospěch státu. Soud tedy v jednotlivých případech, které bude níže zkoumat, shledá, že spravedlivé rovnováhy požadované čl. 1 Protokolu č. 1 bylo dosaženo tam, kde vnitrostátní soudy jako protiváhu a záruku práv stěžovatelů stanovily nějaké podrobnosti o trestné činnosti, z níž měl majetek k propadnutí pocházet, a odůvodněným způsobem prokázaly, že tento majetek mohl být výnosem z prokázané trestné činnosti.

216. Pokud taková analýza byla provedena, Soud se obecně přikloní k posouzení vnitrostátních soudů, ledaže by stěžovatelé prokázali, že takové posouzení je svévolné nebo zjevně nepřiměřené (viz *mutatis mutandis* výše citované rozhodnutí Arcuri a další a výše citované rozhodnutí Bongiorno a další, bod 49).

(b) Ve vztahu k jednotlivým stížnostem

(i) Stížnost č. 50705/11 – Todorov a ostatní proti Bulharsku

217. První stěžovatel byl v roce 2004 odsouzen mimo jiné za pokus o vydírání spáchaný v roce 1993 a na základě toho proti němu a druhé stěžovatelce zahájila v roce 2007 Komise řízení o propadnutí majetku ... Výsledkem tohoto řízení bylo propadnutí majetku čtyř stěžovatelů v hodnotě 896 300 EUR, z něhož naprostá většina byla získána v letech 2000 až 2005 (... , důležitou výjimkou je dům získaný prvním stěžovatelem v roce 1993 a převedený na jeho otce v roce 2003 ...).

218. Soud konstatuje, že zásah do práv stěžovatelů podle čl. 1 Protokolu č. 1 byl zákonný ... Dále odkazuje na své zjištění, že zákon z r. 2005 sledoval legitimní cíle ve veřejném zájmu ...

219. Pokud jde o otázku, zda byl zásah do práv stěžovatelů přiměřený sledovanému legitimnímu cíli, Soud znovu připomíná, že první stěžovatel byl odsouzen za pokus o vydírání spáchaný v roce 1993. Ačkoli není zřejmé, že by takový trestný čin, který byl pouze pokusem, mohl přinést nějaké příjmy, a nebylo tvrzeno, že by se první stěžovatel podílel na jiné trestné činnosti, vedlo odsouzení k propadnutí majetku značné hodnoty. ..., převážná většina tohoto majetku byla získána mnoho let poté, co se první stěžovatel dopustil předmětného trestného činu.

220. Soud výše uvedl, že za konkrétních okolností souvisejících s použitím zákona z r. 2005 by k závěru, že bylo dosaženo požadované spravedlivé rovnováhy, tj. že zásah do vlastnických práv stěžovatelů byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli, bylo třeba, aby vnitrostátní orgány poskytly alespoň určité podrobnosti o údajném protiprávním jednání, které vedlo k nabytí majetku k propadnutí, a aby prokázaly určitou souvislost mezi tímto majetkem a protiprávním jednáním ... NS vymezil posledně uvedenou souvislost široce, když uvedl, že může být přímá nebo nepřímá, výslovně prokázaná nebo předpokládaná ...

221. Přestože však podle skutkových okolností případu nebyla existence příčinné souvislosti mezi trestným činem spáchaným prvním stěžovatelem v roce 1993 a majetkem, který stěžovatelé získali obvykle mnohem později, nikterak zřejmá ..., vnitrostátní soudy posuzující žádost o propadnutí majetku se nesnažily takovou souvislost jakkoli odůvodnit. Poukázaly na jimi zjištěný nesoulad mezi příjmy a výdaji prvního stěžovatele a druhé stěžovatelky, aniž by uvedly jakékoli další důvody, a námítky prvního stěžovatele a druhé stěžovatelky v tomto ohledu zamítly ... Dále neuvedly, zda hodnota majetku k propadnutí odpovídá zjištěnému rozdílu mezi příjmy a výdaji stěžovatelů ... Jak bylo zmiňováno, vnitrostátní soudy se také nikdy nezabývaly tím, zda se první stěžovatel účastnil jiné trestné činnosti.

222. S ohledem na výše uvedené potenciální nedostatky řízení o propadnutí majetku podle zákona z r. 2005 a nedostatek záruk, které Soud považuje za nezbytné pro dosažení požadované spravedlivé rovnováhy ..., se Soud domnívá, že nebylo prokázáno, že zásah do práv stěžovatelů podle čl. 1 Protokolu č. 1 byl přiměřený jakémukoli legitimnímu cíli sledovanému zákonem z roku 2005.

(...)

224. Došlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1.

(ii) Stížnost č. 11340/12 – Gaich proti Bulharsku

225. V roce 2006 byla první stěžovatelka odsouzena za zpronevěru. Přivlastnila si ekvivalent 21 600 EUR ze společnosti, která, ačkoli ji vlastnila společně se svým manželem, panem Gajic, byla v likvidaci, a byla tedy spravovaná správcem. Peníze byly následně vráceny

jejich vlastníkoví ... Odsouzení vedlo k zahájení řízení o propadnutí majetku proti oběma stěžovatelkám a panu Gajic a nakonec k propadnutí množství majetku, který vlastnili.

(...)

227. Pokud jde o otázku proporcionality, Soud znovu připomíná, že řízení o propadnutí majetku bylo proti stěžovatelkám zahájeno poté, co byla první stěžovatelka odsouzena v souvislosti s konkrétním případem zpronevěry. Nezdá se, že by tímto trestným činem byl získán jakýkoli majetkový prospěch, vzhledem k tomu, že peníze, které si stěžovatelka přisvojila, byly vráceny jejich vlastníkoví ...

228. Vláda poukázala na další skutečnosti, jako je činnost první stěžovatelky a pana Gajic při přijímání vkladů v 90. letech 20. století a odsouzení pana Gajic za závažný podvod, závažnou zpronevěru a daňový únik ... Vláda v souvislosti s tím tvrdila, že rodina vyvíjela „rozsáhlou trestnou činnost“ ... Jak však poznamenaly stěžovatelky ..., tyto další okolnosti nebyly v řízení o propadnutí majetku zmiňovány či se na ně nebylo odvoláváno, ani nebyly použity k odůvodnění propadnutí jejich majetku. Soud proto nepovažuje za opodstatněné k nim přihlížet.

229. Soud tedy znovu zdůrazňuje, že majetek stěžovatelek propadl na základě odsouzení první stěžovatelky za trestný čin, z něhož neplynul žádný majetkový prospěch.

230. Ačkoli tedy souvislost mezi trestnou činností první stěžovatelky a propadlým majetkem nebyla nijak zřejmá, vnitrostátní soudy se ji nesnažily prokázat. Pouze odkázaly na domněnku podle § 4 odst. 1 zákona z r. 2005, přičemž odvolací soud ve Varně výslovně uvedl, že další odůvodnění není třeba ... Soudy rovněž neuvedly, zda hodnota majetku k propadnutí odpovídala zjištěnému rozdílu mezi příjmy a výdaji stěžovatelek a pana Gajic ... Konečně, vnitrostátní soudy se nepokusily vysvětlit, do jaké další trestné činnosti byli první stěžovatelka a pan Gajic zapojeni; jak bylo uvedeno, v tomto ohledu se nezabývaly žádnými skutečnostmi ani se o ně neopíraly.

231. (...) [Soud zde opakuje své závěry shodně jako v bodě 220 výše – pozn. překl.]. To se v projednávaném případě nestalo.

232. Jelikož tedy stěžovatelkám nebyly poskytnuty záruky, které Soud považuje za nezbytné pro dosažení požadované spravedlivé rovnováhy, představovalo propadnutí jejich majetku nepřiměřený zásah do jejich práv podle čl. 1 Protokolu č. 1.

(...)

234. Došlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1.

(iii) Stížnost č. 26221/12 – Barov proti Bulharsku

235. V roce 2006 uzavřel stěžovatel s orgány činnými v trestním řízení dohodu o vině a trestu, v níž se přiznal k několika krádežím a loupežím a k nezákonnému držení střelných zbraní. Všechny trestné činy byly spáchány v letech 1994 a 1995. V letech 1995 až 2001 byl stěžovatel ve vyšetřovací vazbě. Vnitrostátní soud, který následně schválil dohodu o vině a trestu, výslovně uvedl, že veškerá majetková škoda vyplývající z trestných činů stěžovatele byla uhrazena ... Odsouzení vyvolalo proti stěžovateli řízení o propadnutí majetku, v němž byl majetek, který získal v letech 2005 až 2008, shledán výnosem z trestné činnosti a bylo rozhodnuto o jeho propadnutí ...

(...)

237. Pokud jde o otázku proporcionality, Soud se domnívá, že existence příčinné souvislosti mezi trestnými činy spáchanými stěžovatelem a propadlým majetkem není nijak zřejmá, neboť jeho trestná činnost se datuje do let 1994 a 1995, veškerá majetková škoda z ní vzniklá byla uhrazena a že propadlý majetek stěžovatel získal o mnoho let později a poté, co strávil značnou dobu ve vazbě. Vnitrostátní soudy posuzující žádost o propadnutí majetku stěžovatele však nevyvinuly žádné úsilí, aby odůvodnily předmětnou příčinnou souvislost.

Domnívaly se, že to není třeba, neboť to není výslovným požadavkem zákona z r. 2005 ... Vnitrostátní soudy navíc neuvedly, zda se hodnota majetku k propadnutí rovnala zjištěnému rozporu mezi příjmy a výdaji stěžovatele ... Neodůvodnily ani závěr, že se stěžovatel dopustil dalších trestných činů nebo že se podílel na jiné trestné činnosti.

238. (...) [Soud zde opakuje své závěry shodně jako v bodě 220 výše – pozn. překl.]. ..., toto nebylo splněno a vnitrostátní soudy se těmito otázkami nezabývaly.

239. Propadnutí majetku stěžovatele tedy představovalo nepřiměřený zásah do jeho práv podle čl. 1 Protokolu č. 1.

(...)

241. Došlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1.

(iv) Stížnost č. 71694/12 – Zhekovi proti Bulharsku

242. V roce 2008 byli první stěžovatel a druhá stěžovatelka odsouzeni za několik trestných činů, spadajících do působnosti zákona z r. 2005, spáchaných v období od ledna do června 2007 ..., což vedlo k zahájení řízení o propadnutí majetku proti nim a třetímu stěžovateli. V důsledku toho přišli stěžovatelé o dva byty a další nemovitosti, z nichž některé, zejména byt prvního stěžovatele a druhé stěžovatelky ..., získali před lety.

(...)

244. NS, který o propadnutí majetku rozhodl v rozsudku ze dne 4. 5. 2012, dospěl k závěru, že stěžovatelé neprokázali, že sporný majetek nabyli z příjmů, které by bylo možné považovat za prokázané a zákonné ... První a třetí stěžovatel a dědicové druhé stěžovatelky tyto závěry v zásadě nezpochybňovali ...

245. Na druhou stranu však tvrdili, že nebylo prokázáno, že propadlý majetek byl výnosem z trestné činnosti ...

246. Soud podotýká, že NS nevyvinul žádné úsilí, aby prokázal, že majetek k propadnutí souvisí s prokázanou trestnou činností prvního stěžovatele a druhé stěžovatelky, a že je tedy výnosem z trestné činnosti. V tomto ohledu pouze vyslovil domněnku poté, co zjistil, že stěžovatelé nepředložili důkaz o dostatečném legálním příjmu ...

247. Jak již bylo uvedeno, bylo zjištěno, že se první stěžovatel a druhá stěžovatelka podíleli na trestné činnosti v období od ledna do června 2007, zatímco některé z propadlých věcí, zejména byt prvního stěžovatele a druhé stěžovatelky, byly získány mnohem dříve ...

248. Skutečnost, že NS neprokázal žádnou souvislost mezi trestnou činností prvního stěžovatele a druhé stěžovatelky a propadlým majetkem, postačuje k tomu, aby Soud konstatoval, že nebylo dosaženo požadované spravedlivé rovnováhy mezi legitimními cíli ve veřejném zájmu sledovanými zákonem z r. 2005 a individuálními právy stěžovatelů, tedy že propadnutí majetku stěžovatelů představovalo nepřiměřený zásah do jejich práv podle čl. 1 Protokolu č. 1. ...

(...)

250. Soud tedy dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1.

(v) Stížnost č. 44845/15 – Rusev proti Bulharsku

251. V roce 2012 byl stěžovatel odsouzen za nezákonnou těžbu dřeva, které se dopustil v roce 2009 ... Vzhledem k tomu, že tento trestný čin spadl do působnosti zákona z r. 2005, bylo proti němu na základě tohoto odsouzení zahájeno řízení o propadnutí majetku, v jehož důsledku propadla řada majetku nabytého v letech 2006 až 2011 ...

(...)

253. (...) [Soud zde opakuje své závěry shodně jako v bodě 220 výše – pozn. překl.]. Soud rovněž uvedl, že se v tomto ohledu obecně přikloní k posouzení vnitrostátních soudů, ledaže by se ukázalo, že toto posouzení je svévolné nebo zjevně nepřiměřené ...

254. V projednávaném případě Krajský soud v Targovišti a Odvolací soud ve Varně analyzovaly existenci příčinné souvislosti mezi majetkem k propadnutí a projednávaly možnou trestnou činnost stěžovatele, přičemž vyvodily odůvodněné závěry. Analyzovaly stěžovatelovu pracovní historii a legální příjmy a vzaly v úvahu data, kdy sporné nemovitosti nabyly. Dále zohlednily relativně nízkou společenskou škodlivost konkrétního trestného činu, z něhož byl stěžovatel uznán vinným ... NS uznal, že soudy nižších stupňů řádně použily standard stanovený ve výkladovém rozhodnutí ze dne 30. 6. 2014 ...

255. Soud je toho názoru, že závěry vnitrostátních soudů o možném zapojení stěžovatele do trestné činnosti mimo trestný čin, za který byl odsouzen, jakož i o existenci příčinné souvislosti mezi touto trestnou činností a majetkem k propadnutí nebyly svévolné ani zjevně nepřiměřené. Soud tedy připouští, že bylo důvodně prokázáno, že majetek propadlý stěžovateli je výnosem z trestné činnosti. Kromě toho podotýká, že vnitrostátní soudy rozhodly pouze o propadnutí majetku, u něhož bylo prokázáno, že je takovým výnosem, a ve zbytku návrh Komise na propadnutí majetku zamítly ...

256. Soud dále neshledal v analýze příjmů a výdajů stěžovatele provedené vnitrostátními soudy žádnou svévoli nebo zjevnou nepřiměřenost. Zejména Krajský soud v Targovišti se věcí zabýval velmi podrobně a uvedl konkrétní důvody, proč neuznal za prokázané různé druhy příjmů, na něž stěžovatel odkazoval ...

257. Soud proto dospěl k závěru, že zásah do vlastnického práva stěžovatele nebyl nepřiměřený legitimním cílům sledovaným zákonem z r. 2005.

258. Nedošlo tedy k porušení čl. 1 Protokolu č. 1.

(vi) Stížnost č. 17238/16 – Katsarov proti Bulharsku

259. V roce 2008 byl stěžovatel odsouzen za trestný čin nedovoleného držení drog, kterého se dopustil ve třech případech. Ke spáchání došlo v letech 2000 a 2001 ... Odsouzení vyvolalo řízení o propadnutí majetku podle zákona z r. 2005, jehož výsledkem bylo propadnutí řady věcí, zejména bytu, který stěžovatel oficiálně získal v roce 2008, nicméně zaplatil za něj v roce 2002

...

(...)

261. Podstatnou otázkou tedy je, zda byl zásah přiměřený sledovaným legitimním cílům

...

262. V tomto případě se Městský soud v Sofii vyjádřil k trestné činnosti stěžovatele a poukázal na to, že byl odsouzen za nedovolené držení drog, kterého se dopustil ve třech případech, a to i s úmyslem jejich prodeje ... Kromě toho se Městský soud v Sofii a Odvolací soud v Sofii vyjádřily k existenci příčinné souvislosti mezi touto trestnou činností a majetkem k propadnutí a poukázaly na povahu této činnosti a na to, že stěžovatel po dlouhou dobu neměl žádný legální příjem ... Dále také bylo výslovně uvedeno, že nejdražší majetek stěžovatele k propadnutí – jeho byt – byl zaplacen přibližně ve stejné době, kdy stěžovatel přechovával drogy s úmyslem je prodat, a v době, kdy neměl žádný legální příjem ... NS dospěl k závěru, že soudy nižších stupňů řádně zkoumaly existenci příčinné souvislosti mezi majetkem k propadnutí a trestnou činností stěžovatele, a to v souladu s požadavky jeho výkladového rozhodnutí ze dne 30. 6. 2014 ...

263. Soud považuje závěry vnitrostátních soudů za dobře odůvodněné a nevidí důvod je zpochybňovat ... Dospěl tedy k závěru, že bylo důvodně prokázáno, že stěžovatelův propadnutý majetek je výnosem z trestné činnosti.

264. Stěžovatel dále nesouhlasil s tím, jak vnitrostátní soudy posoudily jeho příjmy a výdaje, a vytýkal jim přílišný formalismus. Tvrdil, že bylo „prakticky nemožné“ prokázat původ jeho majetku ...

265. Soud poznamenává, že vnitrostátní soudy se touto záležitostí podrobně zabývaly a uvedly důvody, proč neakceptovaly tvrzení stěžovatele, že obdržel jiné zákonné příjmy, zejména výživné od rodičů. Rovněž projednaly tvrzení jeho matky a sestry, že pracoval jako taxikář a na zahradě rodičů ... Soud v závěrech vnitrostátních soudů nespátřuje žádnou svévoli nebo zjevnou nepřiměřenost. Dále podotýká, že se stěžovateli podařilo prokázat jeden z hlavních bodů, jimiž argumentoval, a sice že svůj byt nekoupil za tržní hodnotu ... [Prvostupňový soud rozhodl o propadnutí mimo jiné stěžovatelova bytu zakoupeného v roce 2008 na základě smlouvy o smlouvě budoucí z roku 2002 a dále částky 20 000 USD zaplacené v roce 2002 při uzavření předmětné smlouvy o smlouvě budoucí. Odvolací soud zrušil propadnutí částky 20 000 USD s odůvodněním, že se ve skutečnosti jednalo o cenu propadlého bytu, když dal za pravdu tvrzení stěžovatele, že se jednalo o skutečnou cenu bytu a zároveň odmítl argument Komise, že je třeba zohlednit tržní hodnotu nemovitosti – pozn. překl.].

266. S ohledem na uvedené Soud dospěl k závěru, že zásah do „vlastnictví“ stěžovatele, konkrétně propadnutí jeho majetku, nebyl nepřiměřený sledovaným legitimním cílům.

267. K porušení čl. 1 Protokolu č. 1 tedy nedošlo.

(vii) Stížnost č. 63214/16 – Dimitrov proti Bulharsku

268. Stěžovatel byl v roce 2010 odsouzen za daňový únik z důvodu, že se v období od prosince 2000 do května 2001 vyhnul placení daní ve výši přibližně 150 000 EUR ... Odsouzení proti němu vyvolalo řízení o propadnutí majetku podle zákona z r. 2005, v němž soudy rozhodly o propadnutí množství majetku, který nabyl v letech 2007 až 2010 ...

(...)

270. Stěžovatel vznesl konkrétní námitku proti zákonnosti zásahu do svých práv a poukázal na to, že již v roce 2002 mu bylo daňovými orgány nařízeno odvést státu nezaplacené daně; orgány tento příkaz nevykonaly, ale místo toho proti němu zahájily řízení o propadnutí majetku ...

271. V roce 2002 bylo stěžovateli po finanční kontrole nařízeno odvést státu přibližně 300 000 EUR na nezaplacených daních. Příkaz nebyl vykonán a v roce 2015 byl dluh stěžovatele odepsán poté, co byl promlčen ... Mezitím byl stěžovatel v roce 2010 odsouzen za daňový únik týkající se části výše uvedené částky ... Toto odsouzení ... vyvolalo řízení o propadnutí jeho majetku.

272. V případech podle čl. 1 Protokolu č. 1 Soud v minulosti rozhodl, že je povinností orgánů jednat včas a přiměřeným a důsledným způsobem (viz mimo jiné rozsudek velkého senátu ze dne 25. 10. 2012, Vistiņš a Perepjolkins proti Lotyšsku, č. 71243/01, bod 114; a rozsudek ze dne 15. 9. 2009, Moskal proti Polsku, č. 10373/05, bod 72). V podobné bulharské věci Dimitrovi (citováno výše, bod 46) shledal Soud v rámci zákonnosti problematickou skutečnost, že podle vnitrostátního práva nemělo dřívější rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení o zastavení řízení o propadnutí majetku proti první stěžovatelce a jejímu manželovi žádnou závaznost a že tyto orgány mohly „řízení kdykoli zahájit, přerušit, ukončit a znovu zahájit podle své vůle“.

273. Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatuje, že v daňovém řízení týkajícím se stěžovatele stát nevymohl žádnou z nezaplacených daní a že následně v řízení o propadnutí majetku tvrdil, že majetek, který stěžovatel údajně získal za část svých nezaplacených daní, je výnosem z trestné činnosti ... Tuto situaci je však třeba odlišit od situace ve věci Dimitrovi. V projednávaném případě bylo cílem daňového řízení týkajícího se stěžovatele zjistit a vymáhat nezaplacené daně, zatímco cílem řízení o propadnutí majetku bylo zbavit stěžovatele výnosů

z trestné činnosti. Proto Soud nemůže dospět k závěru, jak to učinil ve věci Dimitrovi, že orgány mohly volně zahájit, ukončit a znovu zahájit stejný typ řízení proti stěžovateli vedoucí k porušení požadavků na právní jistotu a předvídatelnost.

274. Soud proto konstatuje, že zásah do práv stěžovatele byl zákonný.

(...)

276. Co se týče otázky proporcionality, Soud musí přezkoumat, zda vnitrostátní soudy prokázaly příčinnou souvislost mezi protiprávním jednáním a majetkem k propadnutí ...

277. Odvolací soud ve Varně, který nařídil propadnutí majetku stěžovatele, podrobně vysvětlil, proč tento majetek považuje za výnos z trestné činnosti. Zejména uvedl, že daně, jejichž placení se stěžovatel v letech 2000 a 2001 vyhýbal, nebyly nikdy odvedeny státu, že stěžovatel byl zapojen do trestné činnosti a že neměl žádné legální příjmy, ale disponoval velkými částkami peněz ... Odvolací soud ve Varně tedy na základě „logiky a zkušenosti“ dospěl k závěru, že mezi trestným činem spáchaným stěžovatelem a majetkem, o jehož propadnutí bylo jednáno, existuje příčinná souvislost ...

278. Soud nemůže výše uvedené závěry považovat za svévolné nebo zjevně nepřiměřené. Poukazuje na to, že NS rovněž shledal, že odvolací soud ve Varně správně aplikoval standardy stanovené ve výkladovém rozhodnutí ze dne 30. 6. 2014 ...

279. Pokud jde o způsob, jakým vnitrostátní soudy v rámci řízení posuzovaly příjmy a výdaje stěžovatele, Soud konstatuje, že odvolací soud ve Varně, který nařídil propadnutí majetku stěžovatele, se touto otázkou podrobně zabýval a dospěl k odůvodněným závěrům ... Stěžovatel zejména zpochybnil jeho závěry týkající se hodnoty nemovitostí, které nabyl, a uvedl příklad jedné takové nemovitosti, která byla v řízení o propadnutí majetku oceněna na 13 750 EUR, ale následně byla prodána Národní daňovou agenturou za 2 390 EUR ... S ohledem na vysvětlení vlády v tomto bodě ... a stanovisko NS ... však Soud nepovažuje za prokázané, že tento majetek byl oceněn a posouzen svévolně nebo zjevně nepřiměřeným způsobem. Nevidí tak důvod shledat zbývající závěry odvolacího soudu ve Varně jako svévolné nebo zjevně nepřiměřené.

280. S ohledem na výše uvedené dospěl Soud k závěru, že zásah do „vlastnictví“ stěžovatele nebyl nepřiměřený legitimním cílům, které sledoval.

281. V daném případě tedy nedošlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1.

(...)

V. POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

310. Čl. 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přízná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

(...)

2. Posouzení Soudu

(a) Majetková újma

320. Co se týče domáhání se stěžovatelů hodnoty majetku, jehož vlastnictví byli zbaveni, Soud poznamenává, že při konstatování porušení čl. 1 Protokolu č. 1 uvedl, že vnitrostátní soudy posuzující žádosti o propadnutí majetku stěžovatelů neupřesnily údajné protiprávní

jednání, které vedlo k nabytí majetku k propadnutí, a neprokázaly žádnou souvislost mezi tímto majetkem a dotčeným protiprávním jednáním ...

321. Vzhledem k tomu, že analýza těchto otázek nebyla na vnitrostátní úrovni provedena, nemůže Soud spekulovat o tom, zda a do jaké míry byl propadlý majetek stěžovatelů výnosem z trestné činnosti, ani o možném výsledku řízení, pokud by byly splněny požadavky čl. 1 Protokolu č. 1. Není tedy v pozici, aby mohl správně posoudit případnou škodu, která stěžovatelům vznikla z důvodu neoprávněného propadnutí majetku. Domnívá se tedy, že vzhledem k povaze zjištěného porušení by obnova vnitrostátního řízení a nové posouzení věci na vnitrostátní úrovni představovaly v zásadě vhodný prostředek nápravy porušení (viz *mutatis mutandis* rozsudek ze dne 1. 1. 2011, Gereksar a další proti Turecku, č. 34764/05 a 3 další, bod 75; rozsudek ze dne 26. 11. 2019; Kravchuk proti Rusku, č. 10899/12, body 55–56; rozsudek ze dne 14. 5. 2020, Kostov a další proti Bulharsku, č. 66581/12 a 25054/15, bod 105).

322. Vnitrostátní právo stanoví možnost obnovy řízení – podle čl. 303 § 1 odst. 7 občanského soudního řádu, který se vztahuje na řízení podle zákona z r. 2005, může zúčastněná strana požádat o obnovu občanskoprávního řízení ... Nyní je na stěžovatelích, aby této možnosti využili. Pokud má být jejich případ znovu přezkoumán, budou vnitrostátní soudy v zásadě povinny aplikovat čl. 1 Protokolu č. 1 tak, jak jej vykládá Soud (viz Kostov a další, citováno výše, bod 104).

323. Konečně, pokud někteří stěžovatelé požadovali další náhrady související s propadnutím majetku, jako úroky z hodnoty propadlého majetku (...) nebo nájemné zaplacené po ztrátě obydlí jejich rodiny ..., Soud odkazuje na vnitrostátní ustanovení o odpovědnosti státu za protiprávní jednání a opomenutí podle zákona z r. 2005 (...). Pokud budou návrhy na propadnutí majetku stěžovatelů nakonec zcela nebo částečně zamítnuty, budou mít stěžovatelé k dispozici vhodný prostředek pro požadování nápravy ...

324. Soud proto nároky na náhradu majetkové újmy zamítá.

(b) Nemajetková újma

(...)

326. ... Soud se domnívá, že stěžovatelé museli utrpět nemajetkovou újmu z důvodu propadnutí jejich majetku, které bylo provedeno způsobem kritizovaným Soudem a shledaným v rozporu s čl. 1 Protokolu č. 1 (...), přiznává jim následující částky:

- po 4 000 EUR...;
- 3 000 EUR ...;
- po 2 000 EUR ...;

(...)

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ:

1. *Rozhoduje* o spojení stížností;
2. ...
3. *Prohlašuje* stížnosti podle čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě za přijatelné a zbývající části stížností č. 17238/16 (Katsarov proti Bulharsku) a 63214/16 (Dimitrov proti Bulharsku) za nepřijatelné;
4. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě ve stížnostech č. 50705/11 (Todorov a další proti Bulharsku), č. 11340/12 (Gaich proti Bulharsku), č. 26221/12 (Barov proti Bulharsku) a č. 71694/12 (Zhekovi proti Bulharsku);

5. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1 ve stížnostech č. 44845/15 (Rusev proti Bulharsku), č. 17238/16 (Katsarov proti Bulharsku) a č. 63214/16 (Dimitrov proti Bulharsku);
6. ...
7. *Rozhoduje*,
 - (a) že žalovaný stát zaplatí do tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy následující částky, které se přepočítají na bulharské leva podle kurzu platného v den vypořádání:
 - (i) v souvislosti s nemajetkovou újmou,
(...)
 - (ii) v souvislosti s náklady a výdaji,
(...)
8. *Zamítá* ve zbytku nároky na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(Zpracovala Mgr. Bc. Anna Skrášková)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ČTVRTÁ SEKCE
1. 6. 2021
VĚC DIJKHUIZEN PROTI NIZOZEMSKU
(rozsudek ve věci Dijkhuizen proti Nizozemsku,
stížnost č. 61591/16)

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 6

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

§ 111a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Klíčová slova:

Právo na spravedlivý proces – přístup k soudu – ústní projednání – videokonferenční zařízení

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí Soud vyložil, že procesní přístup stěžovatele drženého v moci orgánů jiného státu (v Peru), jímž opakovaně prostřednictvím svého obhájce vyjádřil nesouhlas s využitím videokonferenčního zařízení, jehož prostřednictvím by byla zajištěna jeho účast při jednání odvolacího soudu, je třeba vyložit jako jeho vzdání se práva účastnit se tohoto jednání. Při uvedení obecných východisek Soud připomenul svou dosavadní judikaturu, z níž plyne, že čl. 6 Úmluvy v případě odvolacího řízení ne vždy vyžaduje právo veřejného slyšení, a tím méně pak právo osobní přítomnosti obviněného. Zopakoval, že citovaný článek nebrání obviněnému vzdát se, ať už výslovně či mlčky, svého nároku na záruky spravedlivého procesu, jde-li z jeho strany o dobrovolný, vědomý a v úvahu příslušné důsledky beroucí projev vůle, učiněný jednoznačným způsobem a doprovázený minimálními zárukami. Splnění těchto podmínek v posuzované věci Soud shledal v tom, že obviněný na svém opakovaném a jednoznačném odmítnutí využití videokonferenčního zařízení setrval po dobu jedenácti měsíců a změnu tohoto postoje vyjádřil až v závěrečné řeči svého obhájce. Skutečnost, že takto svou vůli presentoval prostřednictvím obhájce, vedla Soud k závěru, že nelze shledat, že by takové vzdání se svého práva obviněným nebylo doprovázeno zárukami úměrnými důležitosti práva, jehož se vzdával. Protože obviněný současně nepoukázal ani na žádný důležitý veřejný zájem, který by měl být jeho projevem, tj. vzdáním se práva osobní účasti, ovlivněn, neshledal pochybení v postupu odvolacího soudu, který nevyhověl žádosti obhájce o odročení jednání z důvodu umožnění účasti obviněného na něm prostřednictvím videokonference. Soud proto rozhodl tak, že čl. 6 Úmluvy nebyl ve věci stěžovatele porušen.

V českém trestním procesu lze prostřednictvím videokonferenčního zařízení realizaci obhajovacích práv obviněného – včetně práva garantovaného čl. 38 odst. 2 LZPS, podle něhož *[k]aždý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům* – zabezpečit od 1. 1. 2012. Zákonem č. 459/2011 Sb. bylo znění trestního řádu rozšířeno o ustanovení § 111a, což se současně promítlo i v úpravě týkající se přítomnosti u hlavního líčení (§ 202 odst. 1 tr. ř.) a přítomnosti při veřejném zasedání (§ 234 odst. 1 tr. ř.). Tato ustanovení je třeba v situaci, kdy

nelze zabezpečit osobní účast obviněného na soudním jednání, důsledně využívat, a to i za jeho případného nesouhlasu s takovým procesním postupem, jak na to ostatně upozornil i Nejvyšší soud např. v usnesení ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. 3 Tdo 1410/2018, či ze dne 4. 5. 2021, sp. zn. 6 Tdo 368/2021. Na nutnost využívání videokonferenčního zařízení z důvodu zabezpečení reálnosti obhajovacích práv obviněného klade důraz i Ústavní soud, viz např. náleze ze dne 3. 11. 2016, sp. zn. I. ÚS 1860/16. V něm Ústavní soud upozornil na možnost provést výslech svědka nacházejícího se v jiném členském státu Evropské unie prostřednictvím videokonference, a to i proti jeho vůli, stejně jako na skutečnost, že při posuzování, zda byla nepřítomnost svědka důvodná, Soud zkoumá i to, zda byla využita možnost vyslechnout nepřítomného svědka prostřednictvím videokonference.

Předkládané rozhodnutí Soudu může být dalším vodítkem pro soudy, jak postupovat v případech, kdy objektivně nelze realizovat bezprostřední (osobní) účast obviněného na soudním jednání, tedy zda je nutné využití tohoto technického zařízení z hlediska splnění závazků pro stát plynoucích z práva obviněného garantovaného čl. 6 Úmluvy, či od něj lze, např. pro zjevné obstrukce, resp. vzdání se práva účasti na jednání soudu, upustit.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel je občanem Nizozemska a před projednávanými událostmi se zabýval importem konzervované zeleniny z Peru do Nizozemska. Dne 12. 11. 2005 byl zatčen a umístěn do vazby. Byl obviněn, mimo jiné, z toho, že spolu s dalšími spolupachateli opakovaně do Nizozemska dovezl značné množství kokainu ukrytého v konzervách zeleniny. Spolu s ním bylo obviněno velké množství dalších osob v několika státech a jednalo se o velmi rozsáhlý a komplexní případ. Věc stěžovatele byla projednávána paralelně se šesti spoluobviněnými. Dne 13. 3. 2008 byl odsouzen za dovoz 1 623 kilogramů kokainu k trestu devíti let odnětí svobody. Státní zástupce i stěžovatel se proti rozhodnutí odvolali.

Dne 20. 10. 2008 se konalo přípravné jednání u odvolacího soudu, kde stěžovatelův obhájce (dále též jen „obhájce“) vznesl žádost o jeho propuštění nebo podmíněčné propuštění z vazby. Odvolací soud ho dne 10. 11. 2008 podmíněčně propustil z vazby s tím, že zprvu měl zakázáno cestovat a musel odevzdat svůj pas, později měl povoleno z pracovních důvodů cestovat po Evropské unii, následně bylo zrušeno i toto omezení, musel se však dostavit na výzvu soudu či policie. Dne 21. 12. 2009 mu byl vrácen pas a stěžovatel vycestoval do Peru.

V letech 2011 až 2013 se konala řada přípravných jednání, kterých se stěžovatel neúčastnil. Meritorní jednání v jeho případě a případech s ním paralelně projednávaných byla plánována na období od 25. 11. do 6. 12. 2013. Stěžovatel se chystal vrátit z Peru do Nizozemska letecky dne 23. 11. 2013, byl však zatčen peruánskými úřady při pokusu překročit hranice a obviněn z praní špinavých peněz v souvislosti s obchodem s drogami a umístěn do vazby.

Při jednání odvolacího soudu dne 25. 11. 2013 informoval stěžovatelův obhájce soud o jeho zadržení. Požádal o odročení jednání a vyžádání jeho vydání do Nizozemska s tím, že odmítá vypovídat prostřednictvím videokonference nebo formou dožádání a „dokud bude v Peru, neřekne ani slovo“. Odvolací soud dne 6. 12. 2013 předvolal stěžovatele jako svědka v případě projednávaném paralelně s tím jeho.

Stěžovatelův obhájce sdělil generálnímu advokátovi, že stěžovatel si přeje zúčastnit se jednání odvolacího soudu osobně, jako svědek i obžalovaný. Žádal proto, aby generální advokát podal formální žádost o jeho vydání peruánským úřadům. Dne 7. 3. 2014 generální advokát uvědomil obhájce, že peruánské právo brání jakémukoli, tj. i dočasnému, převozu zadržených, kteří jsou podezřelí v trestním řízení v Peru, přes hranice, a následně ho informoval o pokračování v odvolacím řízení. Obhájce dne 21. 3. 2014 faxem znovu požádal generálního advokáta, aby podal formální žádost o vydání stěžovatele. V žádosti zopakoval, že stěžovatel nebude spolupracovat prostřednictvím videokonference a zároveň mu neumožní, aby ho

obhajoval v jeho nepřítomnosti. Generální advokát žádost zamítl s poukazem na nemožnost jeho vydání. Dne 16. 10. 2014 obhájce oznámil, že stěžovatel je ochoten vypovídat jako svědek prostřednictvím videokonference.

Jednání odvolacího soudu pokračovalo dne 20. 10. 2014, stěžovatel byl zastupován obhájcem, který požadoval odročení jednání, aby se ho mohl stěžovatel zúčastnit. Během závěrečné řeči dne 29. 10. 2014 obhájce navrhl zamítnutí obžaloby pro porušení práva na obhajobu, alternativně odročení jednání buď za účelem vydání stěžovatele, aby se mohl jednání osobně zúčastnit, nebo za účelem umožnění jeho účasti prostřednictvím videokonference. Odvolací soud jednání neodročil a ve svém rozhodnutí poukázal na skutečnost, že stěžovatel o změně svého postoje informoval až dne 16. 10. 2014, přičemž příprava videokonference by vyžadovala využití mezinárodní právní pomoci, což by bylo náročné časově i technicky. Odvolací soud tedy vážil zájem stěžovatele na podání své výpovědi proti zájmu společnosti na účinném a rychlém soudním řízení a zájmům spoluobviněných a dospěl k závěru, že zájem na brzkém skončení případu převážil.

Stěžovatelovo dovolání k Nejvyššímu soudu bylo dne 19. 4. 2016 zamítnuto. Podle vyjádření vlády byl v Peru odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 25 let.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

36. Stěžovatel s odkazem na čl. 6 Úmluvy namítl, že mu bylo odepřeno právo se obhajovat a aktivně se účastnit výslechu svědků během zasedání odvolacího soudu, a to ať už osobně nebo prostřednictvím videokonference. Namítl dále, že mu byly odepřeny přiměřené možnosti k přípravě obhajoby. Příslušné části čl. 6 Úmluvy zní následovně:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně ... projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne ... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.

...

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

...

- b. mít přiměřený čas a možnost k přípravě své obhajoby;*
- c. obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru ...*
- d. vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky...“*

A. K přijatelnosti

37. Soud shledává, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná a není nepřijatelná ani z jiného důvodu uvedeného v čl. 35 Úmluvy. Musí být tedy prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

1. Argumenty stran

a) Stěžovatel

38. Stěžovatel uvedl, že mu bylo odvolacím soudem odepřeno spravedlivé řízení, neboť se nemohl zúčastnit jeho zasedání osobně spolu se svým obhájcem, a nemohl tak rozporovat důkazy, přednést alternativní verzi skutečností, učinit návrhy pro další vyšetřování ani přímo pokládat svědkům otázky.

39. Předně poukázal na Úmluvu Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (viz bod 34.), především na její čl. 6 odst. 7 a čl. 7 odst. 1, 4, 5, 6, 7, 8 a 17, z nichž podle jeho mínění vyplývá povinnost nizozemských úřadů započít formální jednání s vládou Peru o zajištění jeho převozu do Nizozemska pro účely jeho řízení. Pokud k takovému formálnímu jednání nedošlo, nelze dospět k závěru, že nizozemské úřady vynaložily dostatečné úsilí k tomu, aby stěžovateli umožnily zúčastnit se líčení osobně.

40. Jestliže úřady potřebovaly formální titul týkající se zajištění stěžovatele, aby mohly vyžádat jeho vydání z Peru, jistě by bylo pro odvolací soud jednoduché, aby zrušil jeho podmíněčné propuštění z vazby.

41. Pokud se jedná o skutečnost, že by zájmy spoluobviněných stěžovatele, jejichž případy byly projednávány paralelně s tím jeho, měly opodstatňovat pokračování v řízení bez jeho přítomnosti, pak uvedl, že nejméně jeden spoluobviněný ve skutečnosti žádal, aby byl stěžovatel vyslechnut jako svědek v jeho případě.

42. Jednání samotného stěžovatele nemůže být opodstatněním pro odepření jeho práva účastnit se líčení. Měl plné právo vycestovat do Peru a byl volně vpuštěn do peruánského teritoria. Neexistovaly žádné indicie naznačující, že by byl v nebezpečí zatčení a ve skutečnosti byl zatčen až ve chvíli, když se snažil vrátit zpět do Nizozemska, aby se zúčastnil soudního jednání, které se mělo konat o dva dny později.

43. Co se týče možnosti stěžovatele účastnit se slyšení prostřednictvím videokonference, jeho počáteční odmítnutí bylo inspirováno jeho strachem, že jakékoli výpovědi, které by mohl učinit a které by mohly obvinít další osoby, by se mohly dostat do vědomí osob, které byly takto obviněny. Svůj postoj změnil až poté, kdy pokusy o zajištění jeho propuštění ze zadržení v Peru selhaly. V každém případě nebyl učiněn žádný pokus o organizaci jakékoli videokonference.

b) Vláda

44. Vláda uvedla, že nizozemské státní zastupitelství zjišťovalo možnosti zajištění vydání stěžovatele nebo jeho dočasného předání. Protože se však z informací daných peruánským státním zástupcem zdálo, že tento postup nebyl podle peruánského práva možný, dokud byl stěžovatel v Peru trestně stíhán (viz body 17. a 20.), další kroky v tomto směru vzdalo, neboť by pravděpodobně vedly k selhání a jenom dále zdržely řízení.

45. Nebylo možné očekávat, že odvolací soud řízení přeruší až do doby, než bude možné zajistit osobní přítomnost stěžovatele, právě s ohledem na právo spoluobviněných stěžovatele i jeho samotného na spravedlivý proces během přiměřené lhůty.

46. Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (viz bod 34.) neuděluje stěžovateli právo být vydán do Nizozemska. Tato úmluva konkrétně ve svém čl. 6 odst. 5 zaručuje dožádanému státu právo odmítnout vydání na základě svého vnitrostátního práva.

47. Vzhledem k tomu, že si byl stěžovatel – podle tvrzení vlády – plně vědom skutečnosti, že byl v Peru vyšetřován pro praní špinavých peněz, v každém případě sám způsobil nemožnost jeho osobní účasti na soudním řízení, když ze své svobodné vůle vycestoval do Peru, a přijal tak značné riziko, že se nebude moci vrátit.

48. Stěžovatel se vzdal svého práva zúčastnit se řízení prostřednictvím videokonference namísto osobní účasti. Prohlášení učiněné jeho obhájcem během slyšení dne 25. 11. 2013 (viz bod 14.) bylo vyloženo odvolacím soudem jako jednoznačné odmítnutí učinit výpověď prostřednictvím videokonference. Toto odmítnutí bylo zopakováno faxem dne 21. 3. 2014 (viz bod 19.).

49. Až dne 16. 10. 2014 – pouze pár dní před konáním odročeného zasedání – sdělil stěžovatel generálnímu advokátovi a odvolacímu soudu, že změnil svůj postoj (viz bod 21.).

I v tomto případě však, jak vyplývá i ze zprávy poslané faxem jeho obhájcem, byl ochoten být vyslechnut prostřednictvím videokonference pouze jako svědek v případech proti jeho spoluobviněným. Bylo to až v jeho závěrečné řeči dne 29. 10. 2014 (viz bod 25.), kdy stěžovatelův obhájce tuto žádost rozšířil tak, že zahrnul i výslech stěžovatele v postavení obviněného v jeho vlastním případě. Za těchto okolností bylo rozhodnutí odvolacího soudu odmítnout další pozdržení řízení odročením zasedání opodstatněné, neboť vzal v úvahu také zájmy spoluobviněných stěžovatele, jejichž případy byly projednávány paralelně.

2. Posouzení Soudem

50. Podle ustálené judikatury Soudu, byť to není výslovně uvedeno v odstavci prvním čl. 6 Úmluvy, předmět a účel tohoto článku, vzaty v úvahu jako celek, ukazují, že osoba „obviněná z trestného činu“ je oprávněna účastnit se jednání. Nadto části ustanovení odst. 3 písm. c), d), e) zaručují „každému obviněnému z trestného činu“ právo „obhajovat se osobně“, „vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky“ a „mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví“, a jen těžko lze vidět, jak by bylo možné tato práva vykonávat bez osobní přítomnosti (viz mezi mnoha dalšími Sejdovic proti Itálii, rozsudek velkého senátu ze dne 1. 3. 2006, č. 56581/00, bod 81., ECHR 2006 II; viz také Colozza proti Itálii, rozsudek ze dne 12. 2. 1985, bod 27., Série A č. 89, Hokkeling proti Nizozemsku, rozsudek ze dne 14. 2. 2017, č. 30749/12, bod 57.). A jak také Soud v minulosti judikoval, skutečnost, že obviněný by se měl zúčastnit svého řízení, má klíčový význam v zájmu spravedlivého trestního procesu. Povinnost zaručit právo obviněného být přítomen v soudní síni – ať už během původního soudního řízení či během obnoveného procesu – se řadí mezi jeden ze základních požadavků čl. 6 (viz Hermi proti Itálii, rozsudek velkého senátu ze dne 18. 10. 2006, č. 18114/02, bod 58.).

51. Soud však zároveň v minulosti judikoval, že osobní přítomnost obviněného nemá stejný klíčový význam v případě odvolacího řízení, jako tomu je v případě hlavního líčení. Způsob použití čl. 6 na řízení před odvolacími soudy závisí na zvláštních vlastnostech těchto řízení. V úvahu je třeba vzít celkovou povahu tohoto řízení ve vnitrostátním právním řádu a roli, kterou v něm zastává odvolací soud. Na rozdíl od řízení, kdy jsou přezkoumávány i otázky skutkové, mohou případy odvolacích řízení se svolením a řízení zahrnujících pouze otázky práva být v souladu s požadavky čl. 6, i když stěžovatel neměl možnost být osobně slyšen odvolacím či kasačním soudem, pokud došlo k veřejnému slyšení v první instanci. Avšak v posledním případě bylo základním důvodem závěru o neporušení práva obviněného to, že úkolem příslušných soudů nebylo zjišťování skutkových okolností případu, ale pouze vyložení zákonných ustanovení. Nicméně i tam, kde má odvolací soud pravomoc k přezkumu případu nejen z hlediska právních, ale také skutkových otázek, čl. 6 ne vždy vyžaduje právo veřejného slyšení, tím méně právo osobní přítomnosti. Pro správné posouzení této otázky je třeba zvážit, mezi dalšími okolnostmi, konkrétní vlastnosti příslušného řízení a způsob, jakým byly zájmy stěžovatele předloženy a chráněny před odvolacím soudem, především ve světle povahy problémů, které měl rozhodovat, a jejich důležitosti pro stěžovatele (viz Hermi, cit. výše, body 60. až 62. s dalšími referencemi).

52. Úmluva smluvním státním ponechává široký prostor pro uvážení při volbě prostředků, které využijí k zajištění, aby jejich právní systémy byly v souladu s požadavky čl. 6. Úkolem soudu je poté posoudit, zda bylo výsledku vyžadovaného Úmluvou dosaženo. Zejména procesní prostředky poskytované vnitrostátním právem a praxí musejí být prokázány jako účinné v případech, kdy se osoba obviněná z trestného činu nevzdala svého práva účastnit se jednání a obhajovat se osobně a ani se nesnažila uprchnout (viz Medenica proti Švýcarsku, č. 20491/92, bod 55., ECHR 2001-VI, Somogyi proti Itálii, č. 67972/01, bod 67., ECHR 2004-IV).

53. Soud dále v minulosti judikoval, že přestože účast obviněného v řízení prostřednictvím videokonference není sama o sobě v rozporu s Úmluvou, je to podmíněno zajištěním, že toto opatření bude vždy sloužit legitimnímu cíli a způsob provádění důkazů bude v souladu s požadavky na spravedlivý proces tak, jak jsou vyloženy v čl. 6 Úmluvy (viz *Marcello Viola proti Itálii*, rozsudek ze dne 5. 10. 2006, č. 45106/04, bod 67., *Bivolaru proti Rumunsku*, rozsudek č. 2 ze dne 2. 10. 2018, č. 66580/12, bod 138.).

54. Co se týče okolností projednávaného případu, pak při vzetí v úvahu konkrétních okolností bere Soud za prokázané, že stěžovatel byl v Peru zadržen jako podezřelý z trestného činu, a nebyl proto schopen vrátit se do Nizozemska a fyzicky se zúčastnit jednání odvolacího soudu, jak by si pravděpodobně přál.

55. Soud v této souvislosti poznamenává, že vláda uvedla, že peruánské právo zabraňovalo ve vztahu k osobám, které byly v samotném Peru zadrženy jako podezřelé z trestného činu, jejich vydání nebo byť i dočasné předání cizím mocnostem (viz bod 44.). Uvedené tvrzení je založeno na informacích získaných styčným úředníkem v Peru od peruánského státního zástupce (viz bod 20.). Stěžovatel silně namítá selhání generálního advokáta, které mělo spočívat v tom, že nevyžadoval formální rozhodnutí o vydání nebo vzájemnou právní pomoc (viz bod 39.), avšak nepokouší se nijak popřít, že informace vlády jsou správné. A tudíž, přestože by formální rozhodnutí příslušného peruánského úřadu rozptýlilo jakékoli pochybnosti, Soud považuje za prokázané, že z důvodu na straně peruánského práva nebylo možné v dané době obstarat spolupráci peruánských úřadů s cílem zajistit fyzickou přítomnost stěžovatele, z čehož je zřejmé, že formální žádost by byla bezpředmětná. V této souvislosti je na místě poznamenat, že Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, na niž odkazoval stěžovatel, v čl. 6 odst. 5 a čl. 7 a 15 písm. d) umožňuje dožádanému státu odmítnout vydání nebo vzájemnou právní pomoc z důvodů založených na jeho vnitrostátním právu (viz bod 34.). Nelze tudíž uzavřít, že nizozemské úřady nevynaložily náležitou péči při hledání možností pro mezinárodní právní pomoc (srov. *mutatis mutandis Ben Moumen proti Itálii*, rozsudek ze dne 23. 6. 2016, č. 3977/13, body 50.-51., v němž italské úřady selhaly v zajištění přítomnosti pro křížový výslech svědka, o němž se domnívaly, že je obyvatelem marockého území, avšak Soud rozhodl, že jejich neschopnost poskytnout marockým úřadům adresu svědka nepředstavovala „nepřekonatelnou překážku“).

56. Za těchto okolností, a dále při vzetí v úvahu, že předmětné řízení bylo součástí rozsáhlého a komplexního trestního řízení, v němž bylo projednáváno sedm podezřelých, z nichž každý v dané době pobýval v jiné zemi (viz body 6. a 8.), je Soud toho názoru, že odvolací soud byl oprávněn běžné jednání, jehož by se stěžovatel fyzicky účastnil, nahradit takovým, jehož by se zúčastnil prostřednictvím videokonference – jak to umožňovalo vnitrostátní právo (viz bod 32.) a v zásadě také čl. 6 Úmluvy (viz *Marcello Viola*, cit. výše, bod 67.). Z toho vyplývá, že stěžovatel měl před sebou otevřenou realistickou možnost, jak se zúčastnit jednání o svém odvolání (viz také *Bivolaru*, cit. výše, body 138.–139. a 144.–145.).

57. Vláda setrvává na pozici, že se stěžovatel platně vzdal svého práva zúčastnit se jednání prostřednictvím videokonference (viz bod 48.).

58. Jak již Soud judikoval při mnoha příležitostech v minulosti, ani výslovné znění, ani samotná myšlenka čl. 6 Úmluvy nebrání osobě vzdát se z její vlastní svobodné vůle, ať už výslovně či mlčky, svého nároku na záruky spravedlivého procesu. Aby však bylo vzdání se práva účastnit se jednání účinné pro účely Úmluvy, musí být učiněno jednoznačným způsobem a doprovázeno minimálními pojistkami úměrnými jeho důležitosti. Vzdání se nemusí být výslovné, musí však být dobrovolné a představovat vědomé a uvědomělé zřeknutí se práva. Předtím, než bude možno uzavřít, že se obviněný implicitně, prostřednictvím svého jednání, vzdal svého důležitého práva plynoucího z čl. 6, musí být prokázáno, že mohl rozumně předvídat následky, které s sebou jeho jednání přinese. Krom toho to nesmí být v rozporu

s žádným důležitým veřejným zájmem (viz mezi mnoha dalšími *Hermi*, cit. výše, bod 73.; *Sejdovic*, cit. výše, bod 86.; *Dvorski proti Chorvatsku*, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 10. 2015, č. 25703/11, bod 100.; *Murtazaliyeva proti Rusku*, rozsudek velkého senátu ze dne 18. 12. 2018, č. 36658/05, bod 117.).

59. Pokud jde o okolnosti projednávaného případu, Soud nemůže pominout stěžovatelovo prvotní odmítnutí – přednesené jeho obhájcem během jednání odvolacího soudu dne 25. 11. 2013 – spolupracovat při jakémkoliv jednání prostřednictvím videokonference, a to ať už jako svědek, nebo jako obviněný (viz bod 14.). Soud dále poznamenává, že stěžovatelův souhlas být vyslechnut prostřednictvím videokonference, který tlumočil jeho obhájce dne 16. 10. 2014, se vztahoval pouze k jeho výpovědi jako svědka v řízení proti jednomu z jeho spoluobviněných. Stěžovatel nevzal zpět svoje odmítnutí zúčastnit se videokonference ve svém vlastním případě (viz bod 21.). Dokonce i během zahájení jednání odvolacího soudu dne 20. 10. 2014 obhájce stěžovatele zopakoval stěžovatelovým jménem jeho odmítnutí (viz bod 23.). Bylo to až na samotném konci jednání dne 29. 10. 2014, kdy obhájce obviněného oznámil, že stěžovatel změnil svoji pozici a je připraven zúčastnit se jednání prostřednictvím videokonference (viz bod 25.).

60. Podle mínění Soudu stěžovatelovo opakované a jednoznačné odmítnutí – které bylo udržováno po dobu celých jedenácti měsíců až do závěrečné řeči odvolacího řízení – nelze vyložit jinak než jako vzdání se práva účastnit se jednání ve svém případě. Nadto vzhledem k tomu, že stěžovatelovo odmítnutí bylo předloženo jeho obhájcem dvakrát při jednání soudu (viz body 14. a 23.), nelze shledat, že by vzdání se nebylo doprovázeno zárukami úměrnými důležitosti práva, kterého se vzdával. Konečně stěžovatel nepoukázal na žádný veřejný zájem, tím spíše na žádný důležitý, který by měl být jeho vzdáním se práva ovlivněn.

61. Za daných okolností projednávaného případu byl tudíž odvolací soud oprávněn nevyhovět žádosti učiněné obhájcem stěžovatele v jeho závěrečné řeči stran opětovného odročení jednání, aby se ho mohl stěžovatel zúčastnit prostřednictvím videokonference.

62. Učiněný závěr znamená, že je nadbytečné, aby se Soud věnoval dalším námitkám stran, konkrétně argumentaci vlády, že pokud stěžovatel vycestoval z vlastní vůle do Peru, přispěl k vytvoření nemožnosti zúčastnit se jednání osobně (viz bod 47., viz také například a *mutatis mutandis* *Medenica* cit. výše, bod 58., kde za konkrétních okolností daného případu dospěl Soud k závěru, že stěžovatel zásadně přispěl ke způsobení situace, která mu zabránila v zúčastnění se jednání vnitrostátního soudu).

63. Nedošlo tudíž k porušení čl. 6 Úmluvy.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že **nedošlo** k porušení čl. 6 Úmluvy.

(zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
22. 6. 2021
VĚC R. B. proti ESTONSKU
(rozsudek ve věci R. B. proti Estonku, stížnost č. 22597/16)

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 3

čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:

článek 10 odst. 1 a 2 a článek 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

§ 185, 187 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

§ 100, 101, 102, 163, 163a odst. 1 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:

pozitivní závazky – efektivní vyšetřování – přiměřené poučení nezletilé osoby – maření účinného stíhání sexuálního zneužívání dětí – přísné uplatňování procesních pravidel bez rozdílu mezi dětmi a dospělými – mezinárodní standardy zohledňující zvláštní zranitelnost a potřeby malého dítěte poskytujícího svědectví

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí, i přesto, že v něm Soud zásadně navazuje na svou předchozí ustálenou judikaturu dříve vyjádřenou k povinnosti státu chránit fyzickou a psychickou integritu osoby a k nároku zranitelných osob na účinnou ochranu či týkající se nutnosti zajistit účinné vyšetřování nebo důkazy týkající se skutku, případně konstatuje, že bez ohledu na konečný výsledek řízení by ochranné mechanismy dostupné podle vnitrostátního práva měly v praxi fungovat způsobem umožňujícím prozkoumat podstatu konkrétního případu v přiměřené době (viz rozsudek ze dne 23. 1. 2014, W. proti Slovinsku, č. 24125/06, § 65), je přínosným v jeho apelu na justiční orgány národních států ohledně nutnosti materiálního, a nikoliv formalistického přístupu k posuzování splnění formálních procesních podmínek při výslechu dětí velmi nízkého věku. Soud zde se zřetelem na to, že obětí zde byla čtyřletá dívka, citlivě v bodech 1. a 102. vyjádřil, že v projednávaném případě pochybení spočívající v neposkytnutí poučení čtyřletému dítěti, ač bylo obecně vyžadované zákonem pro jakoukoli svědeckou výpověď, mělo důsledky odrážející se v celém trestním řízení. Soud konstatoval, že by orgány činné v trestním řízení měly dbát na to, aby jen formální nedostatek poučení nevedl k tomu, aby se takové svědectví stalo nepoužitelným pro učinění závěru o trestní odpovědnosti obviněného, obzvláště za situace, když zjištěné pochybení nebylo možné později zhojit, a proto musel být obviněný zproštěn obžaloby. V posuzované věci takový závěr podle Soudu nebyl nezbytně nevyhnutelný.

Soud poukázal na smysl poučování nezletilých (čtyřleté dívky) obecně, a to s ohledem na směrnici Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem a článek 30 Lanzarotské úmluvy. Měl však na paměti schopnost takto malé dívky uvědomit si a pochopit, že její svědectví může vést k trestnímu stíhání jejího otce. V té souvislosti Soud vyjádřil názor, že dojde-li k takovému porušení poučovací povinnosti, a tedy nastane zmíněná vada trestního řízení, mělo by být zvažováno, zda jde o natolik závažný důsledek pro celé řízení, byť nezhojitelný, který sám o sobě může vést k tomu, že pachatel unikne trestnímu stíhání.

Soud vyslovil, že pro účinnou ochranu práv dětí v souladu s mezinárodními standardy je nezbytné chránit jejich svědectví jak během vyšetřování v přípravném řízení, tak v průběhu soudního řízení, a to s odkazem na směrnici Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, kde platí méně přísná pravidla pro poskytování svědectví nebo jiná opatření ve vztahu k dětem, a proto by taková opatření sama o sobě neměla snižovat přiznanou hodnotu svědectví nebo důkazu poskytnutého dítětem, aniž by bylo dotčeno právo na obhajobu.

Jde o názor, který je významný i pro trestní řízení vedená proti pachatelům trestných činů pohlavního zneužívání podle § 187 nebo znásilnění podle § 185 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, u nichž bývají oběťmi velmi malé děti, které jsou vyslýchány za podmínek § 102 tr. ř. Jestliže je pachatelem otec nebo jiný příbuzný těchto zranitelných obětí, týkalo by se jejich poučení ve smyslu § 100 odst. 2 tr. ř., podle něhož by měly právo odepřít výpověď. Podle názoru vysloveného v předkládaném rozhodnutí je nutné vystihnout, zda by oběť byla vůbec schopná vnímat smysl takového poučení. Rozhodné je i to, jak takto malé dítě o této složité právní otázce vůbec poučovat, resp. zda je vůbec důsledek a význam poučení schopné po jeho obsahové stránce vnímat.

(JUDr. Milada Šámalová)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka je nezletilá dívka narozená v srpnu 2007. Po rozvodu rodičů v září 2010 žila se svojí matkou, s otcem se stýkala na základě domluvy rodičů. Od února 2012 byl styk s dítětem upraven rozhodnutím soudu. Podle výpovědi matky stěžovatelky v následném trestním řízení se jí zdálo chování otce podezřelé již v roce 2009. Dcera si stěžovala na bolesti zadečku. V roce 2011 si začala všimnout změněného chování dcery po návratu od otce, a když se dcery ptala na důvod, ta odpověděla, že spala nahá se svým otcem, masírovala ho po celém těle, včetně genitálií, a že jí strkal své prsty do konečnicku a vagíny, což bolelo.

Dne 19. 3. 2012 stěžovatelka, které v té době bylo čtyři a půl roku, podala ústní trestní oznámení na policii, kde její výpověď byla nahrána na video a přepsána vedoucí vyšetřovatelkou z útvaru ochrany dětí za přítomnosti psychologa a matky. Během sezení na policii stěžovatelka převyprávěla, jak se s otcem navzájem masírovali, včetně toho, že mu hladila jeho pohlavní orgán, a na panenkách demonstrovala aktivity jejího otce. Na základě tohoto oznámení bylo s otcem stěžovatelky zahájeno trestní řízení. Později dne 19. 3. 2012 byla stěžovatelka vyslechnuta jako oběť trestného činu vyšetřovatelem za účasti psychologa a její matky. Výslech byl taktéž zaznamenán na video.

Dne 3. 4. 2012 vyšetřovatel zadal komplexní psychiatrické a psychologické posouzení stěžovatelky, které bylo provedeno ve dnech 9. až 26. 4. 2012. Podle znaleckého posudku ze dne 3. 5. 2012 stěžovatelka trpěla separační úzkostí, ale její psychický vývoj byl přiměřený věku, neměla větší sklon k fantazírování. Byla však příliš mladá na to, aby se účastnila soudních jednání a vypovídala před soudem. Dne 16. 5. 2012 proběhl další výslech stěžovatelky za účasti její matky, jenž byl nahrán na video, 20. 6. 2012 byl vyslechnut jako podezřelý stěžovatelčin otec a 29. 6. 2012 provedl znalec fyzickou prohlídku stěžovatelky, u níž nezjistil tělesná zranění, a to ani v oblasti konečnicku nebo genitálií. Dne 27. 8. 2012 byly videozáznamy výslechu stěžovatelky předloženy podezřelému za přítomnosti jeho obhájce. Znalci po psychiatrickém posouzení otce u něj neshledali sexuální poruchu.

Dne 27. 6. 2013 státní zástupce v obžalobě předložené krajskému soudu otce vinil z činu, že v období od roku 2009 do března 2012 měl se stěžovatelkou opakovaný pohlavní styk, k čemuž využíval neschopnost dítěte jeho jednání porozumět, tím, že vsunul prst do pochvy a konečnicku dítěte. Stejně tak tím, že nařídil své dceři, aby hladila jeho pohlavní orgán, se dopustil jiného sexuálního aktu, než je pohlavní styk s dítětem. Tyto skutky byly právně

kvalifikovány podle ustanovení § 141 (znásilnění) a § 142 (zneužití nezletilé osoby k uspokojení sexuální touhy) estonského trestního zákoníku ve znění platném v té době. Rozsudkem ze dne 4. 11. 2014 krajský soud odsoudil otce stěžovatelky k trestu odnětí svobody v trvání šesti let. Dne 12. 12. 2014 podal obviněný proti rozsudku krajského soudu odvolání, které odvolací soud zamítl a potvrdil rozsudek krajského soudu. Jeden soudce z tříčlenného senátu odvolacího soudu nesouhlasil a upozornil na problémy s věrohodností svědectví oběti i se způsobem, jakým bylo pořízeno, neboť dítě nebylo informováno o povinnosti říkat pravdu a nebylo poučeno o právu nevypovídat proti svým nejbližším. Tyto dva požadavky byly jasně stanoveny zákonem a vztahovaly se také na nezletilé, kteří by o nich měli být informováni způsobem přiměřeným jejich věku. V praxi se tak v jiných trestních věcech dělo.

Dne 17. 4. 2015 podal obviněný dovolání, na základě něž 23. 10. 2015 Nejvyšší soud zrušil rozsudky krajského a odvolacího soudu a otce stěžovatelky zprostil obžaloby. Konstatoval, že vzhledem k tomu, že odsouzení obviněného bylo v rozhodující míře založeno na svědectví dětské oběti, bylo důležité důsledně dodržovat pravidla týkající se výslechu oběti. Soudy nižších stupňů však vycházely z výpovědi poškozené v přípravném řízení, přestože nebyla poučena o povinnosti mluvit pravdu (§ 66 odst. 3 estonského trestního řádu) a nebylo jí sděleno, že by mohla odmítnout vypovídat proti svému otci (§ 71 odst. 1 téhož zákona), což vedlo k podstatným procesním pochybením a nepoužitelnosti výpovědi poškozené jako důkazu v trestním řízení. Nejvyšší soud se zabýval i dalšími procesními otázkami a poukázal na další nedostatky rozsudků soudů nižších stupňů spočívající zejména v nesprávném hodnocení ostatních svědeckých výpovědí.

Po proběhlém trestním řízení vydal dne 4. 5. 2016 civilní soud prvního stupně rozhodnutí o péči a styku se stěžovatelkou, které odvolací soud potvrdil. Rozhodnutí však bylo Nejvyšším soudem zrušeno a věc byla vrácena odvolacímu soudu k novému projednání. Ten dne 26. 6. 2017 svěřil stěžovatelku do výhradní péče matky a otci k ní zcela zamezil přístup až do její zletilosti. Měl za prokázané, že otec stěžovatelku sexuálně zneužil, čímž ohrozil její fyzickou, mentální a duševní pohodu. Rozhodnutí vycházelo z výpovědi dítěte vyslechnutého před soudem prvního stupně, výpovědi jeho matky a svědků, jakož i ze znaleckého posudku týkajícího se duševního vývoje dítěte. Odvolací soud se neztotožnil s argumentem otce stěžovatelky, že jelikož byl v trestním řízení zproštěn obžaloby, neměly civilní soudy možnost spoléhat se na obvinění ze sexuálního zneužívání. Rozsudek Nejvyššího soudu se týkal jeho trestní odpovědnosti, zatímco civilní soudy musely posoudit, zda jeho chování představovalo nebezpečí pro dítě v rámci sporu o péči a styk s dítětem. Při tomto posouzení musely soudy zohlednit všechny předložené důkazy a rozhodnout, zda se tvrzení stran prokázala. Odvolací soud považoval za důležité uvést, že otec stěžovatelky byl Nejvyšším soudem zproštěn obžaloby pro podstatné porušení procesního práva, nikoli pro nedostatek trestnosti činu.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 3 A 8 ÚMLUVY

2. Stěžovatelka brojila proti tomu, že úřady neprovedly účinné trestní vyšetřování jejích obvinění ze sexuálního zneužívání jejím otcem. Úřady zejména neshromáždily důkazy v souladu s procesními pravidly, což vedlo k jejich vyloučení u soudu a zproštění obžaloby údajného pachatele. Tím, že ji stát ponechal bez účinné právní ochrany proti sexuálnímu zneužívání, porušil své pozitivní povinnosti podle článků 3 a 8 Úmluvy. Příslušné části těchto ustanovení zní takto:

Článek 3

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu.“

Článek 8 odst. 1

“Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života...”

A. Přijatelnost

1. Zneužití práva na podání stížnosti

3. Vláda vyzvala soud, aby stížnost zamítl pro zneužití práva na podání stížnosti, protože stěžovatelka včas neinformovala Soud o vývoji v občanskoprávním řízení, zejména o rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 26. 6. 2017. Ačkoli toto rozhodnutí bylo vydáno po podání stížnosti dne 19. 4. 2016, bylo povinností stěžovatelky jej předložit soudu okamžitě, nikoli v odpovědi na vyjádření vlády po oznámení žádosti. Rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 26. 6. 2017 představovalo nové relevantní skutečnosti prokazující, že nesnáze stěžovatelky byly napraveny a že ztratila status oběti.

4. Soud opakuje, že předložení neúplných, a tedy zavádějících informací může představovat zneužití práva na podání stížnosti, zejména pokud se informace týkají samotného jádra případu a nebylo poskytnuto dostatečné vysvětlení pro nezveřejnění těchto informací. Totéž platí, pokud během řízení před Soudem došlo k důležitým novým událostem a, ačkoli to bylo výslovně požadováno pravidlem 47 odst. 7 jednacího řádu Soudu, stěžovatel tuto informaci Soudu nesdělil, čímž zabránil rozhodování ve věci s úplnou znalostí skutkového stavu. I v takových případech však musí být záměr stěžovatele uvést soud v omyl vždy dostatečně jistě prokázán (viz rozsudek velkého senátu ve věci Gross proti Švýcarsku, stížnost č. 67810, § 28, ESLP 2014, s dalšími odkazy).

5. V tomto případě Soud poznamenává, že stížnost stěžovatelky, která mu byla předložena, se zabývala konkrétně trestním řízením týkajícím se jejího údajného špatného zacházení, které v době podání stížnosti skončilo pravomocným rozsudkem Nejvyššího soudu. Probíhající civilní řízení nebylo předmětem stížnosti a sledovalo jiný cíl – řešení sporu o péči a práva na styk mezi rodiči stěžovatelky. I přesto stěžovatelka informovala Soud o předmětném rozsudku civilního soudu, což vládě umožnilo učinit na tomto základě další vyjádření. Vzhledem k povaze stížnosti stěžovatelky nelze namítané prodlení s předložením informace považovat za snahu stěžovatelky zatajit Soudu jakékoli podstatné skutečnosti, které by byly pro jeho rozhodnutí relevantní.

6. Soud proto odmítl námitku vlády, že došlo ke zneužití práva na podání stížnosti.

2. Postavení oběti

(...)

7. Soud opakuje, že účinná ochrana proti znásilnění a sexuálnímu zneužívání dětí, při kterém jsou v sázce základní hodnoty a základní aspekty soukromého života, vyžaduje opatření trestněprávní povahy (viz rozsudek velkého senátu ve věci Söderman proti Švédsku, stížnost č. 5786/08, § 82, ESLP 2013). Ochrana poskytovaná civilním řízením je nedostatečná (viz rozsudek ze dne 20. 6. 2019 ve věci A. a B. proti Chorvatsku, stížnost č. 7144/15, § 92). V tomto případě byla tvrzení stěžovatelky dostatečně závažná, aby odůvodnila trestní vyšetřování, jehož účinnost je předmětem její stížnosti u tohoto Soudu. Skutečnost, že údajné sexuální zneužívání prověřovaly i civilní soudy v rámci pečovatelského a stykového řízení, nic nemění na pozitivní povinnosti státu aplikovat trestněprávní ustanovení prostřednictvím účinného vyšetřování. Z toho vyplývá, že námitka vlády formulovaná jako nedostatek postavení oběti musí být zamítnuta (viz rozsudek ze dne 31. 3. 2016 ve věci A., B. a C. proti Lotyšsku, stížnost č. 30808/11, § 163–64).

3. *Nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků*

(...)

8. Soud (k tvrzení vlády o nevyčerpání všech dostupných vnitrostátních opravných prostředků) opakuje, že povinnost vyčerpat vnitrostátní opravné prostředky vyžaduje, aby stěžovatelé používali opravné prostředky, které jsou dostupné a dostatečné s ohledem na jejich stížnost podle Úmluvy. Existence dotčených opravných prostředků musí být dostatečně jistá nejen teoreticky, ale i prakticky, v opačném případě nebudou mít potřebnou dostupnost a účinnost. Aby byl opravný prostředek účinný, musí být schopen přímo napravit napadený stav věci a musí nabízet přiměřené vyhlídky na úspěch. Neexistuje však žádná povinnost uchýlit se k opravným prostředkům, které jsou nepřiměřené nebo neúčinné (viz rozsudek velkého senátu ze dne 9. 7. 2015 ve věci Gherghina proti Rumunsku, stížnost č. 42219/07, § 85–86, a odkazy v něm uvedené).

9. Pokud jde o tento případ, Soud poznamenává, že trestní řízení týkající se údajného sexuálního zneužívání stěžovatelky skončilo pravomocným rozsudkem Nejvyššího soudu. Stěžovatelka tak plně využila možností trestního práva, které měla k dispozici, než se obrátila na Soud. Soud poznamenává, že občanskoprávní opravný prostředek, na který se vláda odvolává, by mohl vést pouze k zaplacení náhrady škody státem, nikoli k identifikaci a případnému potrestání pachatele, čehož by bylo možné dosáhnout pouze v rámci trestního řízení. Podle ustálené judikatury Soudu nelze kompenzační prostředek považovat za přiměřený ke splnění povinností státu podle článků 3 a 8 Úmluvy poskytovat účinnou ochranu před závažnými útoky na fyzickou integritu osoby v případech, jako je např. ten současný (viz rozsudky ve věcech Remetin proti Chorvatsku, stížnost č. 29525/10, § 76, 11. 12. 2012, a Pulfer proti Albánii, stížnost č. 31959/13, § 71, 20. 11. 2018). Soud proto konstatuje, že po skončení trestního řízení, které bylo vhodným způsobem nápravy stěžovatelčina obvinění ze sexuálního zneužívání, nebyla povinna uchýlit se dále ke kompenzačnímu prostředku navrženému vládou, neboť ten byl v každém případě neschopný poskytnout přímou a přiměřenou nápravu její stížnosti.

10. Ve světle shora uvedených úvah musí být námitka vlády zamítnuta.

4. *Závěr*

11. Soud konstatuje, že stěžovatelčina stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále poznamenává, že není nepřijatelná z žádných jiných důvodů. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. Rozhodnutí ve věci samé

(...)

2. *Hodnocení soudu*

(a) Obecné principy

12. Soud opakuje, že z článků 3 a 8 Úmluvy vyplývá povinnost státu chránit fyzickou a psychickou integritu osoby (viz mimo jiné rozsudek ze dne 27. 9. 2011 ve věci M. a C. proti Rumunsku, stížnost č. 29032/04, § 107–11, a rozsudek ze dne 15. 11. 2011 ve věci M. P. a ostatní proti Bulharsku, stížnost č. 22457/08, § 108). Již dříve rozhodl, že pozitivní závazky vnitrostátních orgánů v této souvislosti mohou zahrnovat povinnost udržovat a v praxi

uplatňovat odpovídající právní rámec poskytující ochranu před násilnými činy ze strany soukromých osob (viz výše citovaný rozsudek ve věci Söderman, § 80, s dalšími odkazy). Zejména děti a další zranitelné osoby mají nárok na účinnou ochranu (viz M. C. proti Bulharsku, stížnost č. 39272/98, § 150, ESLP 2003 XII).

13. Pokud jde konkrétněji o závažné činy, jako je znásilnění a jiné formy sexuálního zneužívání dětí, kde jsou v sázce základní hodnoty a základní aspekty soukromého života, je na členských státech, aby zajistily, že budou přijata účinná trestněprávní ustanovení (viz rozsudek velkého senátu ze dne 2. 2. 2021 ve věci X. a ostatní proti Bulharsku, č. 22457/16). V takových případech pozitivní závazky státu zahrnují také požadavky související s účinností trestního vyšetřování (viz výše citovaný rozsudek ve věci Söderman, § 82–83, s dalšími odkazy).

14. Soud rozhodl, že účinné vyšetřování by v zásadě mělo vést ke zjištění skutkového stavu věci a k identifikaci a případně potrestání odpovědných osob. Nejedná se o povinnost dosáhnout výsledku, ale o jeden z prostředků vyšetřování. Orgány musí podniknout přiměřené kroky, které mají k dispozici, aby zajistily důkazy týkající se skutku, jako jsou svědecké výpovědi a forenzní důkazy (viz rozsudek ze dne 28. 5. 2020 ve věci Z. proti Bulharsku, stížnost č. 39257/17, § 65).

15. Kromě toho, pokud vyšetřování vede k obžalobě před vnitrostátními soudy, procesní povinnosti týkající se údajného špatného zacházení se rozšiřují až do fáze soudního řízení. V takových případech musí řízení jako celek, včetně hlavního líčení, splňovat požadavky zákazu špatného zacházení (tamtéž, § 66). Soud již rozhodl, že bez ohledu na konečný výsledek řízení by ochranné mechanismy dostupné podle vnitrostátního práva měly v praxi fungovat způsobem umožňujícím prozkoumat podstatu konkrétního případu v přiměřené době (viz rozsudek ze dne 23. 1. 2014 ve věci W. proti Slovinsku, stížnost č. 24125/06, § 65).

16. Neexistuje však absolutní právo na dosažení trestního stíhání nebo odsouzení jakékoli konkrétní osoby, pokud nedošlo k zaviněným selháním při objasňování odpovědnosti pachatelů trestných činů (viz výše citovaný rozsudek ve věci Söderman, § 83).

17. Soud opakuje, že závazky, které státu vyplývají z článků 3 a 8 Úmluvy v případech údajného sexuálního zneužívání dětí, vyžadují respektování nejlepšího zájmu dítěte. Právo na lidskou důstojnost a psychickou integritu vyžaduje zvláštní pozornost tam, kde je dítě obětí násilí (viz rozsudek ze dne 26. 11. 2019 ve věci M. M. B. proti Slovensku, stížnost č. 6318/17, § 61, a rozsudek ze dne 20. 3. 2020 ve věci C. A. S. a C. S. proti Rumunsku, stížnost č. 26692/05, § 82). Soud také zdůraznil, že je povinností států přijmout procesní pravidla zaručující a chránící svědectví dětí (viz rozsudek ze dne 18. 10. 2016 ve věci G. U. proti Turecku, stížnost č. 16143/10, § 73).

18. S ohledem na výše uvedené jsou státy povinny podle článků 3 a 8 uzákonit ustanovení kriminalizující pohlavní zneužívání dětí a uplatňovat je v praxi prostřednictvím účinného vyšetřování a stíhání s ohledem na zvláštní zranitelnost dětí, jejich důstojnost a jejich práva jakožto dětí a obětí (viz rozsudky ve věci Z. proti Bulharsku, § 70, a A. a B. proti Chorvatsku, § 112, oba citované výše). Tyto závazky vyplývají rovněž z dalších mezinárodních nástrojů, jako jsou mimo jiné Úmluva OSN o právech dítěte a Lanzarotská úmluva. Při výkladu výše uvedených závazků státu bude Soud brát ohled na příslušná pravidla a zásady mezinárodního práva, jakož i na nezávazné nástroje orgánů Rady Evropy (viz rozsudek velkého senátu ve věci Demir a Baykara proti Turecku, stížnost č. 34503/97, § 69 a 74, ESLP 2008, a rozsudek ve věci X. a ostatní proti Bulharsku, citovaný výše, § 179 a 192).

(b) Aplikace těchto principů na projednávanou věc

19. V projednávané věci není pochyb o tom, že údajné sexuální zneužívání stěžovatelky spadá do působnosti článků 3 a 8 Úmluvy, což vede k aktivaci pozitivních závazků státu použít trestněprávní ustanovení účinně trestající pohlavní zneužívání dětí a aplikovat je v praxi prostřednictvím účinného trestního vyšetřování a stíhání.

20. Není rovněž zpochybňováno, že trestní zákon zakazoval sexuální zneužívání uváděné stěžovatelkou a stanovil trestní stíhání odpovědných osob. Stěžovatelčina tvrzení skutečně vedla k zahájení trestního řízení podle příslušných ustanovení trestního zákoníku, trestnímu stíhání a soudnímu řízení s údajným pachatelem.

21. Soud tedy musí přezkoumat, zda aplikace trestněprávních ustanovení v praxi prostřednictvím trestního vyšetřování a stíhání byla vadná do té míry, že představovala porušení pozitivních závazků žalovaného státu podle článků 3 a 8 Úmluvy. Domnívá se, že trestněprávní mechanismy by měly být zavedeny tak, aby řešily zvláštní zranitelnost stěžovatelky jako malého dítěte, které se údajně stalo obětí sexuálního zneužívání ze strany svého otce, přičemž by se měl brát v úvahu především nejlepší zájem dítěte a to tak, aby byla poskytnuta ochrana jejím právům jakožto oběti trestného činu (viz výše uvedený rozsudek ve věci A. a B. proti Chorvatsku, § 121).

22. Při řešení této otázky Soud zohlední kritéria stanovená v mezinárodních nástrojích. Zejména poznamenává, že Lanzarotská úmluva, Směrnice Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem a příslušné směrnice EU stanoví řadu požadavků týkajících se zajišťování a uchování důkazů od dětí. Ačkoli Lanzarotská úmluva vstoupila v platnost pro Estonsko až po spáchání skutku v projednávané věci, ostatní relevantní nástroje obsahují ustanovení podobná ustanovením této úmluvy.

23. Soud se nezabývá údajnými chybami nebo ojedinělými opomenutími, ale pouze významnými nedostatky v řízení a příslušném rozhodovacím procesu, zejména těmi, které mohou narušit schopnost orgánů dostatečně zjistit okolnosti věci nebo se dotýkají odpovědné osoby (viz rozsudek velkého senátu ze dne 25. 6. 2020 ve věci S. M. proti Chorvatsku, stížnost č. 60561/14, § 320). Nemůže však nahrazovat vnitrostátní orgány při posuzování skutkových okolností případu ani nemůže rozhodovat o trestní odpovědnosti údajného pachatele (viz výše citovaný rozsudek X. a ostatní proti Bulharsku, § 186).

24. V projednávané věci se stížnost stěžovatelky týká procesních nedostatků v trestním řízení jako celku, včetně toho, že ji vyšetřovatel nepoučil o jejích procesních právech a povinnostech, a reakce Nejvyššího soudu na toto pochybení, které má za následek vyloučení její výpovědi a zproštění obžaloby údajného pachatele z procesních důvodů.

25. Soud poznamenává, že po obdržení obvinění ze sexuálního zneužívání dne 19. 3. 2012 úřady okamžitě zahájily trestní řízení. Stěžovatelka byla vyslechnuta ve stejný den jako oběť trestného činu. Další výslech se uskutečnil dne 16. 5. 2012. Výslechy prováděl vyšetřovatel specialista stejného pohlaví za přítomnosti psychologa. Stěžovatelku doprovázela její matka jako její zákonná zástupkyně. Rozhovory byly pořizovány na videozáznam, aby byla výpověď stěžovatelky uchována pro její případné použití v následném soudním řízení a aby bylo zajištěno respektování práv obviněného, který by s ní nemohl být přímo konfrontován.

26. Ani při jednom z těchto výslechů však stěžovatelka nebyla vyšetřovatelem poučena o jejím právu nevypovídat proti členovi své rodiny a o její povinnosti říkat pravdu, přestože takové poučení je vyžadováno trestním řádem.

27. Vyšetřující orgány dvakrát vyslechlý údajného pachatele, který popíral jakékoli sexuální zneužívání své dcery, a nechaly u něj provést psychiatrické vyšetření. Jemu a jeho právnímu zástupci byly předloženy videozáznamy stěžovatelky a byla jim dána příležitost položit jí písemně otázky, kterou nevyužili.

28. Důkazy zajištěné během vyšetřování byly v roce 2013 považovány za dostatečné k obvinění otce stěžovatelky ze sexuálního zneužívání a zahájení soudního řízení.

29. Vzhledem ke svému nízkému věku nebyla stěžovatelka předvolána k soudu, jak doporučili znalci. Videozáznamy stěžovatelky pořízené ve fázi přípravného řízení byly provedeny při jednáních a hodnoceny jak soudem prvního stupně, tak odvolacím soudem. Obhajoba také mohla sledovat chování svědkyně při výslechu a zpochybnit spolehlivost jejich výpovědí. Mimo jiné pak argumentovala tím, že pořízené výpovědi byly nepřiměřeně ovlivněny matkou stěžovatelky, která při nich byla přítomna.

30. Na základě shromážděných důkazů, včetně výpovědí znalců a dalších svědků, soud prvního stupně shledal obvinění stěžovatelky ze sexuálního zneužívání za prokázaná a odsoudil jejího otce podle znění obžaloby. Odvolací soud sice rozsudek potvrdil, jeho rozhodnutí však nebylo jednomyslné. Jeden člen senátu podal svůj disent, v němž zpochybnil spolehlivost svědectví oběti, na níž bylo odsouzení založeno, a shledal, že svědectví bylo získáno v rozporu s procesními požadavky na poučení svědkyně o povinnosti říkat pravdu a o právu nevypovídat proti přímému příbuznému.

31. Následně Nejvyšší soud při prověřování dovolání obviněného zpochybňující jeho odsuzující rozsudek měl za to, že nepoučení stěžovatelky před jejími výslechy o její povinnosti říkat pravdu a jejím právu odmítnout vypovídat proti jejímu otci bylo natolik závažné, že její výpověď považoval za nepřípustnou, i když byla v dané věci rozhodujícím důkazem. Vzhledem k tomu, že sporné opomenutí nebylo možné napravit postoupením věci soudům nižšího stupně a dětská oběť nemohla být vyslechnuta, vedlo vyloučení hlavních důkazů ke zproštění obžaloby obviněného.

32. Soud poznamenává, že v Estonsku se obecná pravidla stanovená zákonem pro výslech svědků vztahují také na dětské svědky. V praxi se však uznává, že při výslechu dětských svědků a poučení o jejich právech a povinnostech je třeba vzít v úvahu jejich věk a úroveň jejich porozumění.

33. V této souvislosti Soud poznamenává, že podle příslušných mezinárodních nástrojů by vyšetřování a trestní řízení měly být vedeny způsobem, který chrání nejlepší zájmy a práva dětí, přičemž tato ochrana vyžaduje přijetí ochranných a neinvazivních opatření pro dětské oběti v trestním řízení (viz např. článek 30 Lanzarotské úmluvy a vysvětlující zprávu k této úmluvě). V této souvislosti je důležité, aby státy přijaly procesní pravidla zaručující a chránící svědectví dětí (viz výše citovaný rozsudek ve věci G. U. proti Turecku, § 73).

34. V projednávané věci je nesporné, že vyšetřovatel při výslechu stěžovatelce jako dětské svědkyni v žádné formě ani předepsaným způsobem nedal požadované poučení související s vedením trestního řízení. Soud poznamenává, že celý trestní případ v podstatě spočíval na věrohodnosti stěžovatelčina svědectví. Nejvyšší soud však toto svědectví zcela vyloučil ze souboru důkazů z procesních důvodů souvisejících s tím, že vyšetřovatel neposkytl požadovaná poučení. Přestože poukázal i na další procesní nedostatky, zejména v rozsudcích soudů nižších stupňů, zjištěné selhání vyšetřovacích orgánů samo o sobě ke zproštění obžaloby postačovalo. Soud opakuje, že výklad a uplatňování vnitrostátního práva je především na vnitrostátních orgánech, zejména soudech. Úloha soudu se omezuje na zjištění, zda jsou účinky takového výkladu slučitelné s Úmluvou (viz mimo jiné rozsudek velkého senátu ze dne 22. 12. 2020 ve věci Selahattin Demirtaş proti Turecku (č. 2), stížnost č. 14305/17, § 249).

35. V projednávaném případě pochybení spočívající v neposkytnutí stěžovatelce, čtyřletému dítěti, poučení obecně vyžadovaná zákonem pro jakoukoli svědeckou výpověď a důsledky plynoucí z tohoto pochybení, jak shledal Nejvyšší soud, vedly k tomu, že stěžovatelčino svědectví se stalo nepoužitelným pro učinění závěru o trestní odpovědnosti obviněného. Vzhledem k tomu, že jeho odsouzení bylo v rozhodující míře založeno na svědecké výpovědi stěžovatelky, a protože nebylo možné napravit pochybení s tím spojené, musel být obviněný zproštěn obžaloby. Kromě otázky, zda lze taková poučení vůbec považovat za vhodná v případě, jako je tento, rozhodnutí Nejvyššího soudu v kombinaci s opomenutím vyšetřovatele podkopalo účinné vyšetřování údajně spáchaných trestných činů. Ten totiž s ohledem na

nemožnost znovu projednat věc u soudu nižšího stupně nakonec nebyl schopen zjistit skutkový stav věci a rozhodnout o vině údajného pachatele ve věci samé.

36. Soud se domnívá, že pro účinnou ochranu práv dětí v souladu s mezinárodními standardy je nezbytné chránit jejich svědectví jak během vyšetřování v přípravném řízení, tak v průběhu soudního řízení. Estonské právo, pokud jde o poučení svědků, nerozlišuje mezi svědky podle jejich věku, a proto nestanoví výjimky ani zvláštní úpravu pro dětské svědky. Soud v této souvislosti poznamenává, že podle pokynů Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, kde platí méně přísná pravidla pro poskytování svědectví nebo jiná opatření vstřícná k dětem, by taková opatření sama o sobě neměla snižovat přiznanou hodnotu svědectví nebo důkazu poskytnutého dítětem, aniž by bylo dotčeno jeho právo na obhajobu. V projednávané věci však bylo stěžovatelčino svědectví shledáno nepřijatelným právě z důvodu striktního použití procesních pravidel, která nerozlišovala mezi dospělými a dětmi. Soud znovu opakuje, že se nezabývá odpovědností žádného konkrétního vnitrostátního orgánu, protože to, co je předmětem sporu ve všech projednávaných případech, je mezinárodní odpovědnost státu [viz mimo jiné rozsudek ve věci Tarariyeva proti Rusku, stížnost č. 4353/03, § 85, ESLP 2006 XV (výňatky)].

37. S ohledem na výše uvedené Soud shledává, že v procesní odpovědi vnitrostátních orgánů na stěžovatelčino tvrzení o znásilnění a sexuálním zneužívání jejím otcem byly závažné nedostatky, kdy orgány dostatečně nezohlednily její zvláštní zranitelnost a odpovídající potřeby malého dítěte, aby jí jako údajné oběti sexuálních zločinů poskytly účinnou ochranu. Soud proto, aniž by se vyjádřil k vině obviněného, dochází k závěru, že způsob, jakým byly v projednávané věci realizovány trestněprávní mechanismy, jako celek vedoucí k vyřízení věci, byl vadný z procesních důvodů do té míry, že vady představují porušení pozitivních závazků žalovaného státu podle článků 3 a 8 Úmluvy.

104. Došlo tedy k porušení článků 3 a 8 Úmluvy.

II. APLIKACE ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

38. Podle článku 41 Úmluvy:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Náhrada újmy

39. Stěžovatelka uvedla, že utrpěla nemajetkovou újmu, ale stanovení výše náhrady ponechala na Soudu. Vláda se domnívala, že zjištění porušení by představovalo dostatečně spravedlivé zadostiučinění.

40. Soud uznává, že stěžovatelka utrpěla nemajetkovou újmu v důsledku vadného trestního řízení, kterou nelze nahradit pouze konstatováním porušení Úmluvy. Soud po svém posouzení na spravedlivém základě přiznává stěžovatelce 16.300 EUR jako náhradu nemajetkové újmy.

B. Náklady řízení

41. Stěžovatelka také požadovala 7.140 EUR jako náhradu nákladů řízení před vnitrostátními soudy.

42. Vláda se domnívala, že požadovaná částka je nepřiměřená.

43. Podle judikatury Soudu má stěžovatel nárok na náhradu nákladů a výdajů pouze v případě, že bylo prokázáno, že tyto náklady a výdaje byly skutečně a nezbytně vynaloženy a jsou přiměřené co do jejich výše. V tomto případě Soud s ohledem na dokumenty, které má

k dispozici, a výše uvedená kritéria považuje za rozumné přiznat stěžovatelce požadovanou částku v plné výši.

C. Úroková sazba

44. Soud považuje za vhodné, aby výchozí úroková sazba byla založena na sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky, ke které by měly být připočteny tři procentní body.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

3. *Prohlašuje*, že stížnost týkající se nedostatku účinného vyšetřování údajného sexuálního zneužívání stěžovatelky je přijatelná;

4. *Rozhoduje*, že došlo k porušení článků 3 a 8 Úmluvy;

5. *Rozhoduje*,

a) že žalovaný stát má zaplatit stěžovatelce do tří měsíců ode dne nabytí právní moci rozsudku v souladu s článkem 44 odst. 2 Úmluvy následující částky:

(i.) 16.300 EUR (šestnáct tisíc tři sta euro), a případnou částku daně, z titulu nemajetkové újmy;

(ii.) 7.140 EUR (sedm tisíc sto čtyřicet euro), a případnou částku daně, z titulu náhrady nákladů a výdajů spojených se soudním řízením;

b) že od uplynutí výše uvedené lhůty tří měsíců až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body.

(Zpracoval Mgr. Josef Zelinka)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ČTVRTÁ SEKCE
27. 7. 2021
VĚC 27. 7. 2021
VĚC SIC – SOCIEDADE INDEPENDENTE DE COMUNICAÇÃO PROTI
PORTUGALSKU
(rozsudek ve věci SIC – Sociedade Independente de Comunicação
proti Portugalsku, stížnost č. 29856/13)

K přiměřenosti náhrady újmy na osobnostních právech politika způsobené nepravdivým televizním zpravodajstvím

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:
Čl. 10, čl. 17 Listiny základních práv a svobod
§ 81, § 82 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Klíčová slova:

Svoboda projevu tisku – respektování soukromého života – ochrana osobní cti a pověsti – proporcionalita zásahu – nezbytnost v demokratické společnosti – principy odpovědné žurnalistiky – ochrana osobnosti veřejných funkcionářů

Autorský komentář:

Překládaný rozsudek Soudu je dalším příspěvkem k jeho již poměrně bohaté judikatuře týkající se střetu práva na svobodu projevu (a práva na informace) a ochrany osobnosti (práva na respektování soukromého života), a to v situaci, kdy původcem zásahu jsou média a dotčenou osobou veřejný funkcionář. Ustálené principy posouzení proporcionality zásahu, obvykle v podobě soudního rozhodnutí o žalobě z titulu ochrany osobnosti, v kontextu střetu uvedených dvou základních práv Soud ostatně pregnantně shrnuje v odstavcích 54.–62. překládaného rozsudku spolu s citováním relevantní judikatury.

V tomto případě se na Soud obrátila portugalská mediální společnost, která se ve svém právu na svobodu projevu a šíření informací cítila dotčena neproporcionální výší náhrady újmy, která jí byla uložena zejména portugalským Nejvyšším soudem jakožto poslední instancí v rámci sporu z titulu ochrany osobnosti. Stěžovatelka nepopírala, že nepravdivost informací uvedených v jedné z jejích reportáží mohla poškodit pověst žalobce ve vnitrostátním řízení domáhajícího se náhrady újmy. Přiznaná výše náhrady, představující dokonce do té doby nejvyšší portugalskými soudy uloženou částku v podobných případech, však podle ní byla nepřiměřená mimo jiné z toho důvodu, že se jednalo o informování o záležitosti značného veřejného zájmu a že k pochybení došlo pouze v jednom uvedeném případě, neboť dřívější reportáže týkající se téže kauzy žalobce přímo nezmiňovaly.

Soud se ve svém posouzení soustřeďoval na otázku proporcionality zásahu, v termínech Úmluvy na otázku „nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti“. V první řadě neakceptoval argument stěžovatelky, že do osobnostních práv R. R. jakožto žalobce ve vnitrostátních řízeních

došlo až pozdější nepravdivou reportáží (z ledna 2004). Již dřívější zpravodajství obsahovalo nepřímé reference k funkci R. R., který tak byl podle Soudu snadno identifikovatelný, a závažnost tématu (zneužívání dětí) a s tím spojené předsudky byly způsobilé do pověsti R. R. zasáhnout. Pokud se týče uvedené nepravdivé reportáže, stěžovatelka navíc podle Soudu nejednala odpovědně s ohledem na dosah jejího zpravodajství.

Přesto však Soud zásah v podobě uložené náhrady újmy přiměřeným neshledal. V první řadě si stěžovatelka až na reportáž z ledna 2004 počínala odpovědně co do zdrojů svého zpravodajství, které se navíc týkalo záležitosti veřejného zájmu. Nepravdivé informace o R. R. v lednové reportáži pak obratem uvedla na pravou míru. Omezenou míru újmy na pověsti R. R. pak bylo možno odhadovat z jeho aktivního pokračování v politické kariéře po odvysílání předmětných reportáží. Ačkoli tak nebylo pochyb o existenci újmy R. R., ta v očích Soudu nebyla takového rozsahu, aby mohla odůvodnit vysokou náhradu újmy přiznané R. R. Soud proto dovedl, a to jednomyslně, porušení stěžovatelčina práva garantovaného čl. 10 Úmluvy.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelkou je portugalská mediální společnost SIC (Sociedade Independente de Comunicação) provozující několik televizních kanálů. Ve dnech 6. a 7. 12. 2003 její dva televizní kanály (SIC a SIC Notícias) patřící mezi hlavní televizní stanice v Portugalsku zahájily své zpravodajské relace reportážemi o údajné síti pedofilů na Azorských ostrovech. Reportáže se zakládaly na informacích obsažených v investigativní zprávě společně zpracované stěžovatelkou a předním portugalským týdeníkem Expresso. V rámci reportáží bylo opakovaně uvedeno, že členy skupiny pedofilů působící mimo jiné na ostrově São Miguel jsou i vysoce postavení politici, včetně člena současné regionální politické reprezentace.

Dne 8. 12. 2003 rezignoval R. R. na funkci regionálního tajemníka pro zemědělství a rybolov v regionální vládě Azorských ostrovů, avšak ve svém prohlášení popřel jakoukoli přímou souvislost s vyšetřováním trestné činnosti proti nezletilým na Azorských ostrovech. Důvodem rezignace, který byl následně opakovaně zmiňován mimo jiné ve zpravodajských reportážích stěžovatelky, bylo podle něj množství fám, výroků poškozujících jeho pověst a referencí k jeho osobě v souvislosti s vyšetřováním uvedené trestné činnosti.

Dne 9. 1. 2004 odvysílal zpravodajský kanál stěžovatelky (SIC Notícias) v rámci dopolední zpravodajské relace reportáž o policejním výslechu podezřelých ve výše uvedené kauze. Mezi vyslychanými osobami, které měly být zadrženy a poslány do vazby, byl výslovně zmíněn i „regionální tajemník pro zemědělství, který již z vládní funkce odstoupil“. V pozdějších zpravodajských relacích téhož dne ovšem byla tato informace opravena v tom smyslu, že R. R. nebyl toho dne přítomen u soudu v rámci vazebního jednání nebo výslechu a nebyl ani zadržen nebo obviněn.

R. R. proti stěžovatelce a novináři E. C. následně inicioval civilní řízení, v němž požadoval náhradu nemajetkové újmy i škody z titulu zásahu do jeho osobnostních práv, konkrétně do osobní cti a pověsti. Prvostupňový soud jeho návrhu v srpnu 2010 částečně vyhověl, když žalovaným uložil na náhradě majetkové i nemajetkové újmy zaplatit celkově 145.758,97 EUR, z čehož stěžovatelka nesla 60 %. Odvolací soud však tento rozsudek v lednu 2012 změnil, když ve vztahu k E. C. řízení zastavil a stěžovatelce uložil zaplatit toliko 10.000 EUR na náhradě nemajetkové újmy. K odvolání R. R. ovšem toto druhoinstanční rozhodnutí v říjnu 2012 změnil portugalský Nejvyšší soud, a to tak, že stěžovatelce na náhradě nemajetkové újmy uložil zaplatit 50.000 EUR, na náhradě škody pak 65.758 EUR, a to s příslušenstvím. Této povinnosti stěžovatelka učinila zadost, když R. R. postupně zaplatila z titulu uvedené náhrady s příslušenstvím celkem 145.988,28 EUR.

V průběhu uvedených řízení, konkrétně od 10. 3. 2005 do 4. 11. 2013, byl R. R. poslancem portugalského parlamentu za oblast Azorských ostrovů. V září 2013 byl zvolen starostou města Vila Franca do Campo; funkci v říjnu 2017 obhájil.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 10 ÚMLUVY

42. Stěžovatelka [původní výraz „applicant company“ překládáme zjednodušeně jako „stěžovatelka“ – pozn. překl.] namítala, že rozsudky vydané v její neprospěch porušily její právo na svobodu projevu. Odvolávala se přitom na článek 10 Úmluvy, který zní takto:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

A. Přijatelnost

43. Soud konstatuje, že stížnost stěžovatelky není zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále konstatuje, že není nepřijatelná ani z jiných důvodů. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. Věc sama

(...)

2. Posouzení Soudu

a) Zda došlo k zásahu

52. Strany nerozporovaly, že rozsudek Nejvyššího soudu ukládající stěžovatelce zaplatit R. R. 50.000 EUR za nemajetkovou újmu a 65.758 EUR za škodu, které byly způsobeny zásahem do jeho práva na dobrou pověst, představoval „zásah“ do výkonu svobody projevu stěžovatelky. Soud nevidí důvod, proč by měl rozhodnout jinak.

b) Zda byl zásah stanoven zákonem a sledoval legitimní cíl

53. Strany se rovněž shodly na tom, že tento zásah měl právní základ. Soud taktéž konstatuje, že namítaný zásah byl stanoven zákonem, konkrétně články 70 a 484 občanského zákoníku ... Rovněž konstatuje, že namítaný zásah sledoval legitimní cíl uvedený v článku 10 odst. 2 Úmluvy, a to „ochranu pověsti nebo práv jiných“ – v daném případě práv R. R. Zbývá tak určit, zda byl „nezbytný v demokratické společnosti“.

c) Zda byl zásah nezbytný v demokratické společnosti

(i) Obecné principy

54. Základní principy týkající se otázky, zda je zásah do svobody projevu „nezbytný v demokratické společnosti“ ve smyslu článku 10 odst. 2 Úmluvy, jsou v judikatuře Soudu již ustáleny. Byly shrnuty mimo jiné ve věci *Bédat* proti Švýcarsku (č. 56925/08, rozsudek velkého senátu ze dne 29. 3. 2016, § 48) a *Magyar Jeti Zrt* proti Maďarsku (č. 11257/16, rozsudek ze dne 4. 12. 2018, § 63–68).

55. Tisk hraje v demokratické společnosti zásadní roli. Ačkoli nesmí překračovat určité hranice, zejména pokud se týče pověsti a práv druhých, jakož i potřeby zabránit zveřejňování důvěrně získaných informací, jeho povinností je přesto zprostředkovávat – a to v souladu se svými povinnostmi a odpovědností – informace a myšlenky o všech záležitostech veřejného zájmu (viz výše citovaný rozsudek *Bédat*, § 50, a tam uvedené případy).

56. Ochrana, kterou článek 10 poskytuje novinářům ve vztahu ke zpravodajství o otázkách obecného zájmu, je totiž podmíněna tím, že novináři jednají v dobré víře v zájmu poskytování přesných a spolehlivých informací v souladu s principy odpovědné žurnalistiky. Koncept odpovědné žurnalistiky jakožto profesní činnosti, která požívá ochrany podle článku 10 Úmluvy, se neomezuje pouze na obsah informací shromažďovaných a/nebo šířených novináři. Tento pojem v sobě zahrnuje také zákonnost jednání novináře; skutečnost, že novinář jednal protiprávně, je poté relevantním, i když nikoli rozhodujícím hlediskem při určování, zda jednal odpovědně (viz *Pentikäinen* proti Finsku, č. 11882/10, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 10. 2015, § 90, a *Bédat*, citovaný výše, § 50, a odkazy v něm uvedené).

57. Tyto úvahy hrají v dnešní době obzvláště důležitou roli s ohledem na vliv, kterým disponují média v současné společnosti: nejenže informují, ale mohou také způsobem prezentace informací naznačovat, jak tyto informace mají být hodnoceny. Ve světě, v němž je jednotlivec konfrontován s obrovským množstvím informací šířených skrze tradiční i elektronická média a který zahrnuje stále narůstající počet subjektů, nabývá kontrola dodržování novinářské etiky na významu (viz *Stoll* proti Švýcarsku, č. 69698/01, rozsudek velkého senátu ze dne 10. 12. 2007, § 104). Pokud se jedná o „povinnosti a odpovědnost“ novinářů, je potenciální dopad příslušného média, skrze nějž je projev učiněn, důležitým faktorem při posuzování přiměřenosti zásahu. V této souvislosti Soud uznal potřebu vzít do úvahy skutečnost, že audiovizuální média mají bezprostřednější a silnější účinek než tištěná média (viz *Radio France* a další proti Francii, č. 53984/00, rozsudek ze dne 30. 3. 2004, § 39). Dříve uvedená disponují prostředky, jak prostřednictvím obrazů zprostředkovat významy, které tištěná média předat nemohou (viz *Jersild* proti Dánsku, rozsudek ze dne 23. 9. 1994, č. 15890/89, § 31). Role televize a rozhlasu jako důvěrně známých zdrojů zábavy v soukromí posluchačova nebo divákova domova jejich vliv dále umocňuje (viz *Animal Defenders International* proti Spojenému království, č. 48876/08, rozsudek velkého senátu ze dne 22. 4. 2013, § 119).

58. Zejména pokud jde o případy řešené před soudy nebo o trestní vyšetřování, je nemyšlitelné, aby se o předmětu takových řízení v předstihu nebo v době, kdy probíhají, nediskutovalo, ať už ve specializovaných časopisech, v obecném tisku nebo mezi širokou veřejností. Nejenže je úkolem sdělovacích prostředků tyto informace a myšlenky předávat, veřejnost má také právo je přijímat. Je ovšem třeba vzít v úvahu právo každého na spravedlivý proces, jak je zajištěno článkem 6 odst. 1 Úmluvy, které v trestních věcech zahrnuje právo na nestranný soud a právo na presumpci nevinu (viz výše citovaný rozsudek *Bédat*, § 51, a *Tourancheau* a *July* proti Francii, rozsudek ze dne 24. 11. 2005, č. 53886/00, § 66). Jak Soud již několikrát zdůraznil, toto musí mít novináři na paměti při komentování probíhajících trestních řízení, neboť hranice přípustného komentáře nemohou sahat až k výrokům

způsobit, ať už záměrně či nikoli, ohrozit šance osoby na spravedlivý proces nebo podkopat důvěru veřejnosti v roli soudů při výkonu trestní justice (viz Worm proti Rakousku, rozsudek ze dne 29. 8. 1997, č. 22714/93, § 50; Campos Dâmaso proti Portugalsku, rozsudek ze dne 24. 4. 2008, č. 17107/05, § 31; Pinto Coelho proti Portugalsku, rozsudek ze dne 28. 6. 2011, č. 28439/08, § 33; a Ageyevy proti Rusku, č. 7075/10, rozsudek ze dne 18. 4. 2013, § 225).

59. Pokud má Soud rozhodnout o střetu dvou práv požívajících stejné ochrany podle Úmluvy, musí zvážit konkurenční zájmy. Posouzení stížnosti by se v zásadě nemělo lišit podle toho, zda ji k Soudu podala podle článku 8 Úmluvy osoba, jíž se dotýkal urážlivý článek, nebo podle článku 10 Úmluvy autor tohoto článku, protože tato dvě práva si v zásadě zasluhují stejnou úctu (viz kromě mnoha jiných autorit Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii, č. 40454/07, rozsudek velkého senátu ze dne 10. 11. 2015, § 91). V souladu s tím by měl být teoreticky prostor pro uvážení v obou případech totožný (viz Axel Springer AG proti Německu, rozsudek velkého senátu ze dne 7. 2. 2012, č. 39954/08, § 87, a Von Hannover proti Německu (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. 2. 2012, § 106, a případy v nich citované).

60. V této souvislosti Soud zdůrazňuje, že za účelem použitelnosti článku 8 musí útok na osobu dosáhnout určitého stupně závažnosti a musí být proveden tak, že způsobuje újmu osobnímu požívání práva na respektování soukromého života (viz mimo jiné výše citovaný rozsudek Axel Springer, § 83, a rozsudek Denisov proti Ukrajině, č. 76639/11, rozsudek velkého senátu ze dne 25. 9. 2018, § 112).

61. Rovněž Soud připomíná, že pokud vnitrostátní orgány poměřily dotčené zájmy v souladu s kritérii stanovenými v judikatuře Soudu, Soud názor vnitrostátních soudů nahradí pouze ze závažných důvodů (viz MGN Limited proti Spojenému království, č. 39401/04, rozsudek ze dne 18. 1. 2011, § 150 a 155; Palomo Sánchez a další proti Španělsku, č. 28955/06 a 3 ostatní, rozsudek ze dne 12. 9. 2011, § 57; a Haldimann a další proti Švýcarsku, č. 21830/09, rozsudek ze dne 24. 2. 2015, § 54–55). Analogickou úvahu je nutno uplatnit při poměrování práv garantovaných článkem 10 a článkem 6 odst. 1 (viz výše citovaný rozsudek Bédat, § 53).

62. Soud dále shledal, že nejdůkladnější kontrola z jeho strany je nutná, pokud jsou přijatá opatření nebo sankce uložené vnitrostátním orgánem způsobilé, jako v tomto případě, odradit tisk od účasti na debatách o věcech legitimního veřejného zájmu (viz Bladet Tromsø a Stensaas proti Norsku, č. 21980/93, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 5. 1999, § 64).

(ii) Aplikace těchto principů v tomto případě

(α) Zda zprávy přispěly k debatě veřejného zájmu a zda R. R. byl veřejně známou osobou

63. Soud shledal, že napadené výroky tvořilo několik úvodních reportáží v hlavním vysílacím čase večerních a poledních zpráv o probíhající vyšetřování sítě zapletené do sexuálního zneužívání nezletilých na Azorských ostrovech ... Není pochyb o tom, že napadené reportáže zprostředkovávaly informace veřejného zájmu (srovnej Bergens Tidende a další proti Norsku, č. 26132/95, rozsudek ze dne 2. 5. 2000, § 51; Colaço Mestre a SIC – Sociedade Independente de Comunicação, S.A. proti Portugalsku, č. 11182/03 a 11319/03, rozsudek ze dne 26. 4. 2007, § 27; a Haldimann a další, citováno výše, § 56).

64. Pokud jde o R. R., Soud konstatuje, že je veřejně známou osobou jak v rámci svého regionu na Azorských ostrovech, tak v celé zemi ..., a že v době odvysílání reportáží zastával vysokou politickou funkci regionálního tajemníka pro zemědělství a rybolov

(β) Způsob získání informací a obsah, forma a důsledky napadených výroků

65. Soud konstatuje, že se mělo za prokázané, že zprávy z 6. a 7. 12. 2003 pocházely z různých zdrojů shromážděných prostřednictvím investigativní zprávy sestavené jednak stěžovatelkou, jednak předním týdeníkem *Expresso*. Rovněž podotýká, že v této chvíli rozšiřované skutečnosti již byly dříve zveřejněny ve vydání týdeníku *Expresso* ze dne 6. 12. 2003 ... Pokud jde o zprávu ze dne 9. 1. 2004, mělo se za prokázané, že zdrojem informací byli reportéři pracující pro stěžovatelku, přičemž jeden z nich, E. C., byl v době večerního výslechu přítomen v blízkosti okresního soudu v Ponta Delgada ...

66. Soud si je vědom toho, že s ohledem na obsah reportáží a zvláštní stigma spojené s trestnými činy sexuální povahy týkajícími se dětí mohou tvrzení o účasti na tomto typu trestné činnosti způsobit újmu osobnímu požívání práva na respektování soukromého života.

67. Pokud jde o sporné výroky, Soud konstatuje, že v případě reportáží ze dne 6. a 7. 12. 2003 R. R. sice nebyl identifikován přímo, přesto však byl snadno identifikovatelný ... Ačkoli tedy dané reportáže byly výsledkem novinářské investigace vedené stěžovatelkou a společností *Expresso*, které veřejnost obecně považovala za spolehlivá zpravodajská média, mohly [R. R.] způsobit újmu.

68. Pokud jde o reportáž v rámci zpravodajství ze dne 9. 1. 2004, stěžovatelka uznala, a to i přes opravu provedenou o několik hodin později, že nepravdivá zmínka o zatčení R. R. a jeho výslechu policií v této konkrétní reportáži porušila právo R. R. na dobrou pověst a čest ... Soud rovněž dovozuje, že stěžovatelka nejednala odpovědně, když uvedla, že R. R. byl zatčen a vyslýchán policií, zejména jelikož si byla vědoma rozšiřování této zprávy prostřednictvím médií jak v tuzemsku, tak v zahraničí ... Proto existovaly závažné důvody pro uložení sankce stěžovatelce pro nepravdivé informování. Soud nicméně konstatuje, že stěžovatelka toto pochybení napravila několik hodin po zveřejnění zprávy ..., což tedy omezilo újmu na pověsti R. R. jak co do rozsahu, tak co do jejího trvání (srovnej *Falter Zeitschriften GmbH* proti Rakousku, č. 26606/04, rozsudek ze dne 22. 2. 2007, § 25). Dále má Soud za to, že ačkoli vnitrostátní soudy vzaly za prokázané, že na různých internetových platformách bylo stále možné nalézt zmínky o možném zapojení R. R. do předmětné trestné činnosti ..., R. R. se krátce po dotčené reportáži stěžovatelky vrátil do své politické funkce. V letech 2005 až 2013 působil jako poslanec národního parlamentu a dodnes zůstává uznávaným a aktivním politikem ... Zbývá tedy určit, zda částka, kterou bylo stěžovatelce uloženo zaplatit R. R. na náhradu újmy, byla způsobené újmě přiměřená.

(γ) Závažnost sankcí

69. Soud poznamenává, že Nejvyšší soud uložil stěžovatelce zaplatit R. R. 50.000 EUR za nemajetkovou újmu a 65.758 EUR za újmu majetkovou. S připočtením zákonných úroků činila celková částka, kterou měla stěžovatelka zaplatit, 145.988,28 EUR ... Ačkoli nelze uzavřít, že na právu na dobrou pověst a čest R. R. nebyla způsobena žádná újma, Soud považuje za obtížné akceptovat, že újma na pověsti R. R. byla v tomto případě natolik závažná, aby odůvodňovala přiznání odškodnění v takové výši. Tato výše odškodnění, vysoká i ve srovnání s předchozími případy týkajícími se Portugalska, které Soud posuzoval (srovnej *Público - Comunicação Social, S.A.* a ostatní proti Portugalsku, č. 39324/07, rozsudek ze dne 7. 12. 2010, § 55), je rovněž způsobila odradit tisk od účasti na debatách o věcech legitimního veřejného zájmu a má odstrašující účinek na svobodu projevu a tisku (srovnej *Bozhkov* proti Bulharsku, č. 3316/04, rozsudek ze dne 19. 4. 2011, § 55; *Medipress-Sociedade Jornalística, Lda* proti Portugalsku, č. 55442/12, rozsudek ze dne 30. 8. 2016, § 45; a *Público - Comunicação Social, S.A.* a ostatní, citováno výše, § 55; viz také, *mutatis mutandis*, *Pais Pires de Lima* proti Portugalsku, č. 70465/12, rozsudek ze dne 12. 2. 2019, § 67). Soud ji proto za okolností projednávaného případu považuje za nepřiměřenou.

(δ) Závěr

70. Výše uvedené úvahy dovolují Soudu učinit závěr, že zásah do práva stěžovatelky na svobodu projevu byl nepřiměřený a nebyl „nezbytný v demokratické společnosti“ ve smyslu článku 10 Úmluvy.

71. Došlo tedy k porušení článku 10 Úmluvy.

...

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy;

(...)

(Zpracovali JUDr. Robert Waltr a Mgr. Jan Strya)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
25. 3. 2021
VĚC BIVOLARU A MOLDOVAN PROTI FRANCII
(rozsudek ve věci Bivolaru a Moldovan proti Francii,
stížnosti č. 40324/16 a 12623/17)

Ke stanovení skutečného nebezpečí nelidského nebo ponižujícího zacházení při výkonu evropského zatýkacího rozkazu

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 3

Odkazy na českou právní úpravu:

§ 189 a násl., § 205 odst. 2 písm. l) a m) zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Klíčová slova:

nelidské nebo ponižující zacházení – výkon evropského zatýkacího rozkazu – domněnka rovnocenné ochrany

Autorský komentář:

Evropský soud pro lidská práva (dále jako „Soud“) ve věcech Bivolaru a Moldovan proti Francii posuzoval výkon dvou evropských zatýkacích rozkazů (dále jako „EZR“) francouzskými soudy za účelem výkonu trestu odnětí svobody v Rumunsku. V rozsudku jsou tak spojeny dvě stížnosti, které se týkaly francouzských rozhodnutí, jimiž byl povolen výkon EZR vydaného rumunskými orgány vůči rumunským státním příslušníkům. Soud však ve vztahu ke stěžovatelům dospěl k rozdílným závěrům, neboť shledal porušení článku 3 Úmluvy u pana Moldovana, zatímco u pana Bivolaru rozhodl, že k porušení uvedeného článku nedošlo.

Soud v tomto případě navazuje na předcházející rozsudky ve věcech Pirozzi proti Belgii (rozsudek ze dne 17. 4. 2018, č. 21055/11) a Romeo Castaño proti Belgii (rozsudek ze dne 9. 7. 2019, č. 8351/17) a rozvíjí svou judikaturu ve vztahu k domněnce rovnocenné ochrany ve spojení s výkonem EZR. Podle domněnky rovnocenné ochrany stanovené ve věci Bosphorus (rozsudek velkého senátu ze dne 30. 6. 2005, č. 45036/98) se předpokládá, že státy, které jsou stranami Úmluvy, dodržují při uplatňování unijního práva své závazky vyplývající z Úmluvy. Uvedenou domněnku stanovil Soud s ohledem na skutečnost, že Evropská unie (dále jako „EU“) jako mezinárodní organizace poskytuje hmotněprávní záruky v oblasti ochrany základních práv podle Listiny základních práv EU, obecných zásad unijního práva a judikatury Soudního dvora EU. Domněnka rovnocenné ochrany je na rozdíl od předcházejících případů v předmětném rozsudku posouzena podrobněji a komplexně. Soud potvrzuje, že domněnka se v zásadě uplatní, pokud na základě mechanismu vzájemného uznávání není vnitrostátním soudům ponechán prostor pro uvážení. Vnitrostátní soudy tak mají právní závazek předpokládat, že jiný členský stát dostatečně dodržuje základní práva. Pokud se tato domněnka uplatní, bude Úmluva porušena pouze tehdy, pokud došlo ke zjevně nedostatečnému dodržování Úmluvy, což je nižší standard než „běžné“ porušení.

Podle Soudu je v případech týkajících se slučitelnosti výkonu EZR s článkem 3 Úmluvy jakýkoliv prostor pro vlastní úvahu justičního orgánu vykonávajícího státu v této oblasti omezen na posouzení skutkového stavu a musí být vykonáván v rámci prostoru striktně vymezeném judikaturou Soudního dvora EU. Platí tedy domněnka rovnocenné ochrany – zásada vzájemného uznávání však v tomto případě nesmí být uplatňována automaticky a mechanicky na úkor základních práv. Pokud je tedy před vnitrostátními soudy vznesena závažná a odůvodněná stížnost, že ochrana práv podle Úmluvy byla zjevně nedostatečná a že tento stav nelze napravit unijním právem, nemohou soudy upustit od přezkumu této stížnosti pouze z toho důvodu, že uplatňují unijní právo. V takovém případě musí unijní právo uplatňovat v souladu s Úmluvou. Tyto zásady se vztahují na všechny mechanismy vzájemného uznávání, nikoliv pouze na EZR.

Soud dále poukázal na sblížení judikatury obou evropských soudů, pokud jde o posuzování individuálního nebezpečí špatného zacházení, kterým mohou být osoby vystaveny v důsledku výkonu EZR. Současně zdůraznil rozdílnou metodiku uplatňovanou každým ze soudů – Soudní dvůr EU uplatňuje dvoustupňové posouzení, které vyžaduje prokázání systémových nebo celoplošných nedostatků ve vydávajícím státě, a až následně individuální nebezpečí vyplývající z těchto nedostatků. Soud se naopak bezprostředně zaměřuje na individuální nebezpečí, které dotčené osobě hrozí. Sblížení, na které poukázal Soud, se tedy týká individuálního testu, nikoliv příslušných metodik uplatňovaných evropskými soudy, které zůstávají odlišné. To ilustruje skutečnost, že Soud ve věci Moldovan shledal porušení článku 3 Úmluvy z důvodu, že francouzské soudy předaly stěžovatele navzdory tomu, že měly k dispozici dostatečné skutkové informace, které naznačovaly, že bude vystaven vážnému nebezpečí špatného zacházení z důvodu podmínek ve věznici, v níž bude po předání umístěn. Tyto skutkové okolnosti se týkaly pouze osobní situace pana Moldovana, nikoli systémových nebo celoplošných nedostatků.

Případ pana Bivolaru je poté zajímavý z důvodu jeho specifického postavení jako uprchlíka. Podle Soudu zde existovala otázka, která doposud nebyla zodpovězena, jelikož se jednalo o osobu, která byla členským státem uznána za uprchlíka podle Ženevské úmluvy a na kterou se vztahuje EZR vydaný orgány jejího státu původu, který přistoupil k EU po uznání postavení uprchlíka vyžádané osoby. Stěžovatel před Soudem namítal, že francouzské soudy měly položit Soudnímu dvoru EU předběžnou otázku, zda zásada nenavrácení představuje důvod pro nevykonání EZR. Podle francouzské vlády se nejednalo o závažnou otázku, jelikož Soudní dvůr EU již v předchozím případě (rozsudek ze dne 21. 10. 2010, I. B., C-306/09) rozhodl, že žádost o azyl ve vykonávajícím státě nepředstavuje důvod pro nevykonání EZR. Ve věci I. B. však vyžádaná osoba, která byla rovněž rumunským státním příslušníkem, proti níž bylo vedeno trestní řízení v Rumunsku, požádala o azyl v Belgii až po datu vydání EZR a její žádost byla zamítnuta. Soud proto rozlišil okolnosti obou případů a rozhodl, že otázkou ve věci Bivolaru se Soudní dvůr EU nikdy nezabýval. I když Soud nakonec domněnku rovnocenné ochrany vyvrátil a zkoumal, zda francouzské soudy řádně posoudily skutečnosti a důkazy, které jim byly předloženy, neposuzoval otázku jako takovou, tj. zda status uprchlíka představuje důvod pro neprovedení výkonu trestu, a ta tedy zůstává nezodpovězena až do rozhodnutí Soudního dvora EU. Soud tak poukazuje na důležitost požádat Soudní dvůr EU o rozhodnutí o předběžné otázce v případě pochybností o správném výkladu rámcového rozhodnutí, aby se tak zajistilo řádné fungování systému EZR.

Z pohledu české právní úpravy je rozsudek důležitý s ohledem na úpravu stanovenou v zákonu č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Ustanovení § 205 odst. 2 citovaného zákona totiž stanovuje jako důvod pro nepředání osoby situaci, kdy by takový postup znamenal porušení závazků vyplývajících pro Českou republiku z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách [písm. l)], nebo v situaci, kdy existuje důvodná obava, že by osoba, o jejíž předání jde, byla ve vyžadujícím státu

vystavena pronásledování mj. z důvodu svého původu, rasy, náboženství, nebo pro své politické názory [písm. m)]. Výše uvedené objasnění otázek týkajících se domněnky rovnocenné ochrany v rámci výkonu EZR tak napomáhá soudům aplikovat stávající judikaturu obou evropských soudů, jejíž zjevnou snahou je propojit fungování mechanismu EZR a vzájemné důvěry mezi evropskými státy na straně jedné, a zajištění ochrany základních práv jejich občanů na straně druhé.

(Zpracoval JUDr. Petr Škvain, Ph.D., a Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

SKUTKOVÝ STAV

Evropský soud pro lidská práva (dále jako „Soud“) se v projednávané věci zabýval stížnostmi dvou rumunských státních příslušníků – pana Moldovana a pana Bivolaru. V prvním případě týkajícím se pana Moldovana byl uvedeně osobě v červnu 2015 uložen trest odnětí svobody pro trestné činy obchodování s lidmi, které spáchal v roce 2010 v Rumunsku a ve Francii. Pan Moldovan se po skončení řízení vrátil do Francie. Dne 29. 4. 2016 vydaly rumunské orgány na pana Moldovana evropský zatýkací rozkaz (dále jako „EZR“) za účelem výkonu výše uvedeného trestu. V červnu 2016 byl pan Moldovan zatčen a EZR mu byl doručen. Pan Moldovan při této příležitosti uvedl, že se svým předáním rumunským orgánům nesouhlasí. Tvrdil, že k jeho předání nemůže dojít, dokud vyšetřovací senát odvolacího soudu v Riomu nepožádá o dodatečné informace o podmínkách jeho uvěznění v Rumunsku. Uvedený senát následně požádal rumunské orgány o informace, které měly umožnit posouzení, zda existuje skutečné nebezpečí nelidského nebo ponižujícího zacházení. Vyšetřovací senát po přijetí jednotlivých informací rozhodl, že neexistuje žádná překážka, která by bránila předání pana Moldovana. Pan Moldovan posléze podal i kasační opravný prostředek, který byl dne 10. 8. 2016 odmítnut. Následně byl EZR vykonán předáním pana Moldovana rumunským orgánům.

Druhý případ se týká pana Bivolaru, proti kterému bylo v roce 2004 vedeno trestní řízení v Rumunsku. V roce 2005 odecestoval do Švédska, kde požádal o politický azyl, načež mu jako uprchlíkovi bylo v lednu 2006 uděleno povolení k trvalému pobytu. V červnu 2013 ho rumunský Nejvyšší soud odsoudil in absentia k trestu odnětí svobody na dobu šesti let z důvodu, že udržoval sexuální vztahy s nezletilou osobou. Dne 17. 6. 2013 vydal rumunský okresní soud v Sibiu EZR za účelem výkonu uvedeného trestu. V únoru 2016 byl pan Bivolaru zatčen v Paříži, když cestoval s pomocí falešných bulharských dokladů. V řízení před vyšetřovacím senátem odvolacího soudu v Paříži napadl výkon EZR. Tvrdil, že z důvodu, že mu ve Švédsku bylo přiznáno postavení uprchlíka, a z důvodu, že k jeho odsouzení v Rumunsku došlo z politických a náboženských důvodů, je vystaven nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení, což podle něj představovalo absolutní překážku k jeho předání. Vyšetřovací senát nařídil další šetření – švédské orgány poskytly podrobnější informace, ve kterých mimo jiné upřesnily, že nezapočaly řízení vedoucí k odnětí postavení pana Bivolaru jako uprchlíka. Dne 8. 6. 2016 vyšetřovací senát nařídil předání pana Bivolaru rumunským soudním orgánům, přičemž uvedl, že rumunské orgány požádaly o předání stěžovatele za účelem výkonu trestu za běžný trestný čin a to, že by stěžovatel byl odsouzen z důvodu jeho politických názorů, se nepotvrdilo. Rovněž uvedl, že mu nepřínáleží určit, zda stěžovatel čelí skutečnému nebezpečí nelidského nebo ponižujícího zacházení ve vztahu k podmínkám jeho uvěznění v Rumunsku. Proti tomuto rozsudku podal pan Bivolaru kasační opravný prostředek. Kasační soud jej dne 12. 7. 2016 zamítl a rozhodl, že skutečnost, že panu Bivolaru bylo ve Švédsku přiznáno postavení uprchlíka, nevylučuje výkon EZR. Dne 22. 7. 2016 byl pan Bivolaru na základě EZR převezen do Rumunska, kde byl následně umístěn do vězení.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. SPOJENÍ STÍŽNOSTÍ

63. S ohledem na podobnost otázek, které vyvstávají u obou stížností, je podle Soudu vhodné, aby je posoudil společně v rámci jednoho rozsudku.

II. K TVRZENÝM PORUŠENÍM ÚMLUVY

64. Stěžovatelé tvrdí, že jejich předáním rumunským orgánům v rámci výkonu EZR došlo k porušení článků 2 (pouze u pana Bivolaru) a 3 Úmluvy. Podle uvedených ustanovení:

Článek 2

„1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest. (...)“

Článek 3

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

A. K přijatelnosti

(...)

67. Soud poznamenává, že ačkoli se stěžovatel ve svém druhém důvodu kasačního opravného prostředku skutečně dovolával článku 2 Úmluvy ..., nijak netvrdil, že by ho výkon předmětného EZR vystavil nebezpečí ohrožení života. Ani první důvod kasačního opravného prostředku ... nerozvíjí, proč by jeho předáním rumunským orgánům došlo k ohrožení jeho života. Za těchto okolností se Soud domnívá, že stěžovatel nepodal kasační opravný prostředek podle článku 2 Úmluvy. Proto musí být stížnost odmítnuta z důvodu nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků.

68. Soud dále konstatuje, že námitky ve stížnostech pana Bivolaru a pana Moldovana podle článku 3 Úmluvy nebyly zjevně neopodstatněné ani nepřijatelné z jiného důvodu podle článku 35 Úmluvy, a proto je prohlašuje za přijatelné.

B. K věci samé

1. Tvrzení stran řízení

(...)

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné zásady vztahující se na domněnku rovnocenné ochrany v právním řádu Evropské unie

96. Obecné zásady vztahující se na domněnku rovnocenné ochrany stanovené v rozsudku Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku (rozsudek velkého senátu ze dne 30. 6. 2005, č. 45036/98), a dále rozvedené v rozsudcích Michaud proti Francii (rozsudek ze dne 6. 12. 2012, č. 12323/11) a Avotiņš proti Lotyšsku (rozsudek velkého senátu ze dne 23. 5. 2016, č. 17502/07) lze shrnout následovně.

97. Při uplatňování práva Evropské unie (dále jako „EU“) se na smluvní státy nadále vztahují závazky, které svobodně přijaly při přistoupení k Úmluvě. Tyto povinnosti je však třeba posuzovat s ohledem na domněnku rovnocenné ochrany. Opatření přijaté na základě mezinárodních závazků musí být považováno za oprávněné, pakliže daná mezinárodní organizace poskytuje ochranu lidských práv přinejmenším na úrovni, kterou lze považovat za rovnocennou, tj. nikoliv nutně identickou, ale „srovnatelnou“ s ochranou dle Úmluvy, přičemž se má za to, že stanovení takové „rovnocenné ochrany“ musí být přezkoumatelné s ohledem na jakékoli relevantní změny v ochraně základních práv. Pokud se má za to, že organizace poskytuje takovou rovnocennou ochranu, vzniká domněnka, že státy se neodchýlily od požadavků Úmluvy, jestliže pouze plnily povinnosti plynoucí ze svého členství v dané organizaci (viz výše citovaný rozsudek Avotiņš, bod 101).

98. Uplatnění domněnky rovnocenné ochrany v právním řádu EU předpokládá splnění dvou podmínek, a to že vnitrostátní orgány nemají k dispozici rozhodovací prostor a že došlo k využití plného potenciálu kontrolního mechanismu stanoveného v unijním právu. Tvrzeň porušení práva chráněného Úmluvou tedy zaprvé musí vyplývat z mezinárodněprávního závazku žalovaného státu, při jehož provádění nemají vnitrostátní orgány možnost volného uvážení ani rozhodovací prostor. Zadruhé je nezbytné, aby byl plně využit potenciál kontrolního mechanismu základních práv podle unijního práva, který Soud uznal za mechanismus poskytující rovnocennou ochranu lidských práv jako mechanismus ochrany podle Úmluvy (tamtéž, bod 105).

99. Druhá podmínka pro uplatnění domněnky rovnocenné ochrany musí být použita bez nadměrného formalismu a s ohledem ke specifickým dotčeného mechanismu přezkumu. Není vhodné podmiňovat uplatnění této domněnky tím, že se vnitrostátní soud musí ve všech případech bez výjimky obrátit na Soudní dvůr EU, včetně případů, v nichž nevyvstává žádná skutečná a významná otázka týkající se ochrany základních práv unijním právem, nebo případů, ke kterým již Soudní dvůr EU poskytl přesný výklad použitelného unijního práva, který je slučitelný se základními právy (tamtéž, bod 109).

100. Zásady uvedené v rozsudcích citovaných výše v bodě 96 se vztahují na všechny mechanismy vzájemného uznávání podle unijního práva (tamtéž, bod 113). Z toho vyplývá, že pokud vnitrostátní orgány uplatňují unijní právo, aniž by měly prostor pro uvážení, platí domněnka rovnocenné ochrany. Je tomu tak i v případě, kdy mechanismy vzájemného uznávání ukládají soudci povinnost, aby předpokládal, že dodržování základních práv jiným členským státem je dostatečné (tamtéž, bod 115).

101. Uvedená domněnka však může být v konkrétním případě vyvrácena. Ačkoli Soud hodlá v duchu komplementarity zohlednit způsob fungování mechanismů vzájemného uznávání a zejména efektivitu, kterou by měly docílit, musí ověřit, zda zásada vzájemného uznávání není uplatňována automaticky a mechanicky na úkor základních práv (tamtéž, bod 116).

102. Pokud jsou v tomto duchu soudy států, které jsou zároveň smluvními stranami Úmluvy a členy EU, vyzývány k použití mechanismu vzájemného uznávání stanoveného unijním právem, jak je tomu i v případě výkonu EZR vydaného jiným evropským státem, musí tento mechanismus plně uplatnit, pokud nelze ochranu práv podle Úmluvy považovat za zjevně nedostatečnou (tamtéž, bod 116).

103. Na druhou stranu, pokud je jim předložena závažná a odůvodněná stížnost, ve které se tvrdí, že ochrana práva zaručeného Úmluvou je zjevně nedostatečná a že právo EU tuto nedostatečnost neumožňuje napravit, nemohou se vzdát přezkumu této stížnosti pouze proto, že uplatňují unijní právo (tamtéž, bod 116). Přísluší jim, aby v tomto případě interpretovaly a uplatňovaly pravidla unijního práva v souladu s Úmluvou (rozsudek ze dne 17. 4. 2018, Pirozzi proti Belgii, č. 21055/11, bod 64).

b) Užití uvedených zásad v případech týkajících se EZR

104. Soud ve výše zmíněném rozsudku Pirozzi uvedl, že pokud neexistují důvody pro nevykonání EZR, je jeho výkon pro vykonávající justiční orgán závazný, což znamená, že domněnka rovnocenné ochrany se použije (body 66 a 71). Zdůraznil však, že vykonávající orgán ověřil, že výkonem EZR nedošlo v případě stěžovatele k zjevně nedostatečné ochraně jeho práv podle Úmluvy, když v této souvislosti připomněl, že systém EZR sám o sobě Úmluvu neporušuje:

„58. ... rámcové rozhodnutí o EZR je založeno na mechanismu vzájemného uznávání, který je sám o sobě založený na zásadě vzájemné důvěry mezi členskými státy EU ...

59. Soud si uvědomuje význam mechanismů vzájemného uznávání pro budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva a vzájemné důvěry, kterou vyžadují. EZR, stanovený rámcovým rozhodnutím, je konkrétním vyjádřením této zásady vzájemného uznávání v oblasti, jejímž cílem je zajistit volný pohyb soudních rozhodnutí v trestních věcech v prostoru svobody, bezpečnosti a práva. EZR je zatýkáacím rozkazem vydaným na základě soudního rozhodnutí příslušného justičního orgánu členského státu EU s cílem zatknout a předat vyžádané osoby pro účely výkonu trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody soudním orgánem jiného členského státu.

60. Soud opakovaně potvrdil svůj závazek k mezinárodní a evropské spolupráci. Domnívá se, že vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva v Evropě a přijetí nezbytných prostředků k tomuto účelu je z pohledu Úmluvy zcela oprávněné (viz zejména rozsudek velkého senátu ze dne 23. 5. 2016, Avotiņš proti Lotyšsku, č. 17502/07, bod 113). Proto se domnívá, že systém EZR sám o sobě není v rozporu s Úmluvou.“

105. Soud ve svém předcházejícím rozsudku Romeo Castaño (rozsudek ze dne 9. 7. 2019, č. 8351/17) rozhodl, že odmítnutí vykonat EZR z důvodu, že by předáním mohlo dojít k porušení základních práv vyžádané osoby, může být v rozporu s procesní povinností spolupráce podle článku 2 Úmluvy, pokud není založeno na dostatečném skutkovém základě. Soud připomněl zásady stanovené ve své judikatuře, podle kterých by mechanismus vzájemného uznávání v souvislosti s výkonem EZR členským státem EU neměl být uplatňován automaticky a mechanicky na úkor základních práv. Rozhodl, že nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení s osobou, o jejíž předání se žádá, může představovat legitimní důvod pro odmítnutí výkonu EZR za předpokladu, že pro shledání existence takového nebezpečí existuje dostatečný skutkový základ (body 82–91).

106. Pokud jde o posouzení konkrétního případu nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení v důsledku podmínek věznění dotčené osoby v rámci EZR ve vystavujícím státě, Soud uvedl, že je na vykonávajícím justičním orgánu, aby provedl aktualizované a podrobné posouzení situace spočívající v určení, zda existuje skutečné a konkrétní nebezpečí porušení práv chráněných Úmluvou (tamtéž, bod 86).

c) Obecné zásady k dohledu Soudu nad dodržováním článku 3 Úmluvy v případě návratu stěžovatele do země jeho původu

107. Z judikatury Soudu vyplývá, že státy mají povinnost nevydat osobu do země, která žádá o její vydání, pokud existují závažné důvody domnívat se, že by dotyčné osobě v případě vydání do cílové země hrozilo skutečné nebezpečí, že bude vystavena zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy (rozsudek ze dne 7. 7. 1989, Soering proti Spojenému království, č. 14038/88, bod 88, a výše uvedený rozsudek ze dne 9. 7. 2019, Romeo Castaño, č. 8351/17, bod 92), a tedy zajistit, aby takové nebezpečí neexistovalo (tamtéž).

108. V této souvislosti je rovněž účelné odkázat na obecné zásady použitelné v případě vyhoštění, i když se jedná o odlišný kontext, jak jsou shrnuty v rozsudku F. G. proti Švédsku

(rozsudek velkého senátu ze dne 23. 3. 2016, č. 43611/11, body 111–127) a rozsudku J. K. a ostatní proti Švédsku (rozsudek velkého senátu ze dne 23. 8. 2016, č. 59166/12, bod 91).

109. Soud zejména připomíná, že je v zásadě na stěžovateli, aby předložil důkazy, které nasvědčují tomu, že existují závažné důvody domnívat se, že by v případě provedení napadeného opatření byl vystaven skutečnému nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Pokud jsou takové důkazy předloženy, je na vládě, aby tato podezření rozptýlila (tamtéž, bod 91; rozsudek ze dne 14. 2. 2017, Allanazarova proti Rusku, č. 46721/15, bod 7; rozsudek ze dne 29. 4. 2019, A. M. proti Francii, č. 12148/18, body 118 a 119).

d) Užití uvedených zásad ve věci Moldovan

110. Rozhodnutí o předání stěžovatele orgánům státu, který vydal EZR, bylo přijato navzdory stěžovatelovu tvrzení, že výkon EZR by jej vystavil skutečnému nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení z důvodu budoucích podmínek jeho věznění v Rumunsku. Soudu v tomto ohledu nepřísluší rozhodovat, zda Rumunsko plní své závazky vyplývající z Úmluvy. Jeho kontrola se týká pouze rozhodnutí francouzských soudních orgánů vykonat EZR, který se vztahoval na stěžovatele, přestože před nimi namítal, že by jej jeho výkon vystavil zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Vzhledem k tomu, že důkazy, které stěžovatel předložil na podporu svých tvrzení, pocházejí z rozsudků Soudu týkajících se podmínek věznění v Rumunsku, je vhodné uvést stručný přehled příslušné judikatury. Před posouzením opodstatněnosti stížnosti pro porušení článku 3 Úmluvy je třeba určit, zda se za okolností tohoto případu uplatnila domněnka rovnocenné ochrany.

i. K judikatuře Soudu, které se stěžovatel dovolává, aby prokázal existenci nebezpečí, že bude uvězněn za podmínek v rozporu s článkem 3 Úmluvy

111. Před vyšetřovacím senátem se stěžovatel nejprve dovolával čtyř rozsudků vydaných v roce 2014 ..., v nichž bylo konstatováno porušení článku 3 Úmluvy z důvodu nedůstojných podmínek věznění, kterým byli stěžovatelé vystaveni v několika rumunských vězeňských zařízeních, včetně věznice Rahova v Bukurešti, a to z důvodu jejich přeplněnosti, chybějícího topení, teplé vody a hygieny. Tyto rozsudky odkazují na zásadní rozsudek Iacov Stanciu proti Rumunsku (rozsudek ze dne 24. 7. 2012, č. 35972/05), v němž Soud z pohledu článku 46 Úmluvy shledal opakovaná porušení Úmluvy zejména z důvodu přeplněnosti, nedostatku hygieny a nedostatečné lékařské péče ve věznici Gherla (bod 195). Následně stěžovatel odkázal na rozsudek Axinte (rozsudek ze dne 22. 4. 2014, Axinte proti Rumunsku, č. 24044/12), který se mimo jiné rovněž týkal podmínek věznění ve věznici Gherla. Soud v tomto rozsudku uvedl, že stěžovatel z důvodu značné přeplněnosti věznice prožíval utrpení, když měl k dispozici méně než 3 m² individuálního prostoru, a někdy méně než 2 m² ... Připomněl také, že „již v mnoha případech dospěl k závěru, že došlo k porušení článku 3 Úmluvy zejména z důvodu nedostatečného individuálního prostoru, nedostatečné hygieny nebo nedostatečného větrání či osvětlení ve věznici Gherla (rozsudek ze dne 7. 12. 2010, Porumb proti Rumunsku, č. 19832/04, bod 72; a rozsudek ze dne 17. 7. 2012, Radu Pop proti Rumunsku, č. 14337/04, bod 96)“ (bod 49).

ii. K uplatnění domněnky rovnocenné ochrany

112. Soud musí ověřit, zda jsou za okolností projednávaného případu splněny podmínky pro uplatnění domněnky rovnocenné ochrany uvedené v bodech 98 a 99 výše.

113. Pokud jde o první podmínku, Soud připomíná, že právní povinnost vykonávajícího justičního orgánu EZR vyplývá z příslušných ustanovení rámcového rozhodnutí, jak je vykládá

Soudní dvůr EU od rozsudku ve věci Aranyosi a Căldărăru (rozsudek Soudního dvora EU ze dne 16. 4. 2016, Aranyosi, C-404/15, a Căldărăru, C-659/15 PPU). Podle judikatury Soudního dvora EU byl vykonávající justiční orgán za výjimečných okolností oprávněn odchýlit se od zásad vzájemné důvěry a vzájemného uznávání mezi členskými státy tím, že odloží nebo případně odmítne vykonat EZR. Pokud byl EZR napaden z důvodu, že stěžovatel byl v Rumunsku vystaven nebezpečí věznění za podmínek, které jsou v rozporu s článkem 4 Listiny základních práv, bylo na vykonávajícím justičním orgánu, aby posoudil existenci systémových nedostatků ve vystavujícím členském státě, které stěžovatel namítal, a poté případně provedl konkrétní a přesné posouzení individuálního nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení, kterému by byl stěžovatel v případě předání vystaven.

114. Pokud jde o kvalifikaci skutečného individualizovaného nebezpečí, Soud poukazuje na sblížení mezi požadavky stanovenými Soudním dvorem EU, který vyžaduje, aby vykonávající justiční orgán provedl dvoufázový přezkum zahrnující posouzení existence systémových nebo celoplošných nedostatků ve vystavujícím státě a následné posouzení uskutečněné konkrétním a přesným způsobem, zda existují vážné a prokazatelné důvody domnívat se, že v důsledku podmínek, v jakých má být dotyčná osoba ve vystavujícím státě vězněna, jí hrozí skutečné nebezpečí, že bude vystavena zacházení, které je v rozporu s článkem 4 Listiny základních práv, a požadavky, které vyplývají z jeho vlastní judikatury, která ukládá vnitrostátním orgánům povinnost konkrétním způsobem ověřit, zda existuje skutečné a individualizované nebezpečí, že tato osoba bude za stejných okolností vystavena zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy (bod 106 výše). Z toho vyplývá, že vyšetřovací senát měl odmítnout vykonat EZR, pokud po výše popsaném přezkumu usoudil, že existují závažné a prokazatelné důvody domnívat se, že v případě předání stěžovatele existuje v důsledku vězeňských podmínek skutečné nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení. Pravomoc soudního orgánu posuzovat skutkové okolnosti a právní důsledky, které s nimi mají být spojeny, se však vykonává v rámci, který je striktně vymezen judikaturou Soudního dvora EU a za účelem zajištění splnění právní povinnosti plně v souladu s unijním právem, konkrétně s článkem 4 Listiny základních práv, který poskytuje ochranu rovnocennou ochraně poskytované článkem 3 Úmluvy. Za těchto okolností nelze mít za to, že vykonávající justiční orgán má pro zajištění nebo odmítnutí výkonu EZR autonomní rozhodovací prostor, který by znamenal neuplatnění domněnky rovnocenné ochrany (výše uvedený rozsudek Avotiņš, bod 107).

115. Soud ve vztahu k druhé podmínce uplatnění domněnky konstatuje, že s ohledem na výše uvedenou judikaturu Soudního dvora EU ... neexistují žádné závažné obtíže týkající se výkladu rámcového rozhodnutí a otázky jeho slučitelnosti se základními právy, které by vyžadovaly předložení předběžné otázky Soudnímu dvoru EU. Druhou podmínku pro uplatnění domněnky rovnocenné ochrany je proto třeba považovat za splněnou.

116. S ohledem na výše uvedené se Soud domnívá, že v projednávaném případě lze uplatnit domněnku rovnocenné ochrany. Jeho úkol se proto omezuje na zjištění, zda ochrana práv zaručených Úmluvou není v projednávaném případě zjevně nedostatečná, což by mohlo uvedenou domněnku vyvrátit, a v takovém případě by respektování Úmluvy jako „ústavního nástroje evropského veřejného pořádku“ v oblasti lidských práv převážilo nad zájmem mezinárodní spolupráce (viz výše Bosphorus, bod 156, a Michaud, bod 103).

iii. K tvrzení, že ochrana práv zaručených Úmluvou byla zjevně nedostatečná

117. Soud připomíná, že ve výše uvedeném rozsudku Romeo Castaño uznal, že z hlediska Úmluvy je legitimním důvodem pro odmítnutí výkonu EZR existence skutečného nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení s osobou, o jejíž předání se žádá, z důvodu podmínek věznění, které jsou posouzeny na základě dostatečných skutkových okolností ve vystavujícím

státě, a tedy pro odmítnutí spolupráce s tímto státem. Soud nevidí důvod odchýlit se od přístupu, který měl v rozsudku Romeo Castaño (body 82–91) a který je připomenut v bodech 105 a 106 výše.

118. Soud musí nyní posoudit, zda ochrana základních práv poskytovaná vykonávajícím justičním orgánem není v tomto případě zjevně nedostatečná, což by mohlo vyvrátit domněnku rovnocenné ochrany. Přitom stanoví, zda měl vykonávající justiční orgán dostatečně pevný skutkový základ pro závěr, že výkon EZR by vedl ke konkrétnímu a individuálnímu nebezpečí, že stěžovatel bude vystaven zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy z důvodu podmínek jeho věznění v Rumunsku.

119. Soud zaprvé konstatuje, že stěžovatel před vnitrostátními soudy předložil důkazy o systémových nebo celoplošných nedostatcích ve vězeňských zařízeních vystavujícího státu. Poukazuje na závažnost a přesnost důkazů, které předložil na podporu svých tvrzení před vyšetřovacím senátem a poté před kasačním soudem ... a které opakovaně a shodně poukazovaly na nedostatky rumunského vězeňského systému a zejména na charakteristiky věznice Gherla, ve které ho rumunské orgány zamýšlely uvěznit.

120. Soud dále poukazuje na pečlivost, s jakou vnitrostátní soudce využil možnosti, kterou mu poskytuje článek 695–33 trestního řádu, když si od rumunských orgánů vyžádal dodatečné informace. S ohledem na důkazy předložené stěžovatelem si od příslušných orgánů tohoto státu vyžádal doplňující informace o konkrétních podmínkách jeho věznění, aby mohl posoudit reálnost nebezpečí, že bude v případě návratu vystaven nelidskému a ponižujícímu zacházení.

121. S ohledem na údaje, které mu byly poskytnuty v rámci této výměny informací, měl vykonávající justiční orgán za to, že výkon předmětného EZR ve vztahu ke stěžovateli nepředstavuje nebezpečí porušení článku 3 Úmluvy. S ohledem na stejné faktory se Soud domnívá, že uvedený orgán měl dostatečný skutkový základ posoudit, zda takové nebezpečí existovalo.

122. Soud se zaprvé domnívá, že informace poskytnuté vystavujícím státem nebyly dostatečně porovnány s jeho judikaturou, zejména pokud jde o situaci ve věznici Gherla, která byla uváděna jako věznice, v níž měl být stěžovatel umístěn. Ve výše uvedeném rozsudku Axinte (viz bod 111 výše), kterého se stěžovatel dovolával před vykonávajícím justičním orgánem, se uvádí, že daná věznice byla zcela přeplněná a že v takové situaci je nedostatek osobního prostoru ústředním faktorem, který je třeba zohlednit při posuzování, zda je daná situace neslučitelná s článkem 3 Úmluvy. Soud uvádí, že tento aspekt budoucích podmínek věznění stěžovatele nebyl zohledněn se vši vážností, neboť vyšetřovací senát vzal v úvahu perspektivu „minimálního prostoru o rozloze 2 až 3 m²“ ..., zatímco rumunské orgány uvedly, že stěžovatel bude mít ve věznici Gherla „prostor o rozloze mezi 2 až 3 m²“ ... Dále bylo uvedeno, že plocha vyhrazená pro hygienické zařízení je zahrnuta do plochy tohoto osobního prostoru. Soud konečně podotýká, že z dalších rozsudků, na které se stěžovatel odvolává ..., vyplývá, že podmínky věznění ve věznici Rahova, která byla uváděna jako zařízení, v němž měl být stěžovatel po svém příjezdu do Rumunska umístěn do karantény, neposkytovaly osobám zde umístěným dostatečný osobní prostor (viz Voicu, citovaný výše, bod 51, a Constantin Aurelian Burlacu, citovaný výše, bod 27).

123. Soud připomíná, že podle jeho judikatury minimálním standardem použitelným s ohledem na požadavky článku 3 Úmluvy je podlahová plocha 3 m² na jednu osobu umístěnou v hromadné cele (pro potvrzení tohoto standardu viz rozsudek velkého senátu ze dne 20. 10. 2016, Muršić proti Chorvatsku, č. 7334/13, bod 137). Soud se s ohledem na všechny důkazy, které mu byly předloženy, a zejména ty, které poskytly rumunské orgány na základě jeho žádosti, domnívá, že vykonávající justiční orgán měl k dispozici informace týkající se osobního prostoru, který by byl vyhrazen pro stěžovatele, což zakládá silnou domněnku porušení článku 3 Úmluvy.

124. Soud zadruhé uvádí, že závazky rumunských orgánů týkající se dalších aspektů podmínek věznění ve věznici Gherla, jako je svoboda pohybu a aktivity mimo celu, které by umožnily vyloučit existenci skutečného nebezpečí, že došlo k porušení článku 3 (tamtéž, body 135 a 138), byly popsány stereotypně a vykonávající justiční orgán je při posouzení uvedeného nebezpečí nezohlednil.

125. Soud se zatřetí domnívá, že ačkoli rumunské orgány nevyloučily možnost, že stěžovatel může být umístěn i do jiné věznice než věznice Gherla, opatření přijaté v tomto ohledu vykonávajícím justičním orgánem, totiž doporučení, aby byl stěžovatel vězněn v zařízení, které poskytuje identické, ne-li lepší podmínky, není dostatečné na to, aby odstranilo skutečné nebezpečí nelidského nebo ponižujícího zacházení, neboť to jednak neumožnilo posoudit uvedené nebezpečí ve vztahu ke konkrétnímu zařízení, a jednak z důkazů, které měl k dispozici o existenci systémových nedostatků ve vězeňském systému vystavujícího státu vyplývalo, že značný počet věznic neposkytoval vězeňské podmínky v souladu se standardy stanovenými Soudem.

126. S ohledem na všechny výše uvedené skutečnosti se Soud domnívá, že vykonávající justiční orgán měl dostatečně pevný skutkový základ, odvozený zejména z jeho vlastní judikatury ..., aby stanovil existenci skutečného nebezpečí, že stěžovatel bude v důsledku podmínek jeho věznění v Rumunsku vystaven nelidskému a ponižujícímu zacházení, a nemohl se proto spoléhat pouze na prohlášení rumunských orgánů ... Dospěl k závěru, že za konkrétních okolností případu byla ochrana základních práv zjevně nedostatečná, což vyvrací domněnku rovnocenné ochrany. Proto podle něj došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

e) Užití uvedených zásad ve věci Bivolaru

127. Stížnost na poli článku 3 Úmluvy má dvě části, z nichž jedna se týká důsledků stěžovatelova postavení uprchlíka a druhá podmínek věznění v Rumunsku.

i. K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy z důvodu stěžovatelova postavení uprchlíka

128. Předtím, než bude rozhodnuto o uplatnění domněnky rovnocenné ochrany a tvrzeném porušení článku 3 Úmluvy, se jeví jako nezbytné stručně připomenout výše uvedený rozsudek Amarandei a ostatní, kterého se stěžovatel před vyšetřovacím senátem dovolával, aby prokázal, že v případě výkonu EZR by mu jako rumunskému politickému odpůrci hrozilo nelidské a ponižující zacházení.

α) K rozsudku Amarandei a ostatní proti Rumunsku, kterého se stěžovatel dovolával před vyšetřovacím senátem

129. Stížnost podali členové, resp. sympatizanti hnutí MISA (fr. *Mouvement pour l'intégration spirituelle dans l'absolu*, pozn. překl.), založeného jedním ze stěžovatelů v roce 1990, a týkala se policejní operace, které byli vystaveni v roce 2004 za účelem zabavení počítačového softwaru, který podle státního zastupitelství sloužil k výrobě a šíření pornografických snímků na internetu. Soud připomíná svůj závěr, že vzhledem ke způsobu, jakým příslušníci ozbrojených sil obsadili budovy, které byly cílem prohlídek, a vzhledem k následnému svévolnému věznění stěžovatelů došlo uvedenou operací a následným zatčením k porušení článků 3 a 5 Úmluvy. Rovněž rozhodl, že z důvodu zjištěných nedostatků při domovní a osobní prohlídce, zajištění majetku a šíření informací o policejních úkonech v tisku došlo k porušení článku 8 Úmluvy. Nakonec prohlásil za nepřijatelnou stížnost stěžovatelů podle článku 9 Úmluvy ve spojení s článkem 14 Úmluvy týkající se jejich tvrzení o diskriminaci

na základě jejich členství v organizaci MISA v jejich právu projevat své přesvědčení, a to následovně:

„243. V projednávaném případě Soud uvádí, že rumunská zpravodajská služba sledovala činnost MISA od jejího vzniku v roce 1990. Důvody uvedeného sledování sice částečně souvisely s vyjadřováním názorů, které byly považovány za odporující vnější politice státu, z dokumentů obsažených ve spise je nicméně zřejmé, že policejní operace ze dne 18. 3. 2004 následovala poté, co existovaly indicie o páčení trestné činnosti v některých budovách MISA.

244. Soud se proto domnívá, že neexistují žádné závažné, konkrétní a shodující se důkazy, které by podporovaly závěr, že zahájení řízení proti G. B. a dalším členům MISA a povolení prohlídky zmíněných budov mělo za cíl diskriminovat, čímž by došlo k zásahu do svobody stěžovatelů projevat své přesvědčení.

245. Soud dále zdůrazňuje, že tvrzení týkající se postupu představitelů donucovacích orgánů během policejní operace z 18. 3. 2004 byla podrobena přezkumu na poli článku 3 Úmluvy.

246. Pokud jde o výroky, kterými se údajně negativně hodnotila činnost hnutí MISA, Soud poznamenává, že výroky, které namítají stěžovatelé, nepronesly soudní orgány dohlížející na průběh vyšetřování, ale různí politici. Soud se domnívá, že tyto výroky je třeba vnímat v kontextu případu, který ve veřejném mínění vyvolal velký rozruch. Soud se domnívá, že předmětné výroky, jak vyplývají z článku v tisku, které poskytli stěžovatelé, nemohou prokázat existenci očeřovací kampaně a pronásledování organizované některými politiky proti hnutí MISA a jejím členům.

247. Konečně, pokud jde o ohlas, který měl případ v tisku, Soud se domnívá, že v demokratické společnosti je nevyhnutelné, aby se novináři někdy vyjadřovali k citlivým případům ostře.“

β) K užití domněnky rovnocenné ochrany

130. Pokud jde o druhou podmínku pro uplatnění domněnky rovnocenné ochrany podle unijního práva, Soud připomíná svůj závěr, podle kterého kontrolní mechanismus stanovený v unijním právu jako celek poskytuje ochranu rovnocennou ochraně poskytované Úmluvou (viz výše uvedený rozsudek Bosphorus, body 160–164).

131. Pokud jde o projednávanou věc, Soud konstatuje, že kasační soud zamítl návrh stěžovatele, aby předložil Soudnímu dvoru EU žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ohledně důsledků, které má pro výkon EZR přiznání postavení uprchlíka členským státem státnímu příslušníkovi třetí země, která se následně rovněž stala členským státem. Jedná se o skutečnou a závažnou otázku ochrany základních práv unijním právem a jeho vztahu k ochraně poskytované Ženevskou úmluvou z roku 1951, o které Soudní dvůr EU dosud nerozhodoval. Vládou uváděný rozsudek I. B., v němž Soudní dvůr EU rozhodl, že skutečnost, že osoba, již se EZR týká, požádala ve vykonávajícím státě o přiznání postavení uprchlíka, nepředstavuje důvod pro nevykonání EZR, se týká jiné otázky. Za těchto okolností se Soud domnívá, že nepředložením věci Soudnímu dvoru EU kasační soud rozhodl bez toho, aby příslušný mezinárodní mechanismus kontroly dodržování základních práv, který je v zásadě rovnocenný mechanismu podle Úmluvy, mohl rozvinout veškerý svůj potenciál. Vzhledem k této volbě a významu dotčených otázek se neuplatní domněnka rovnocenné ochrany (viz výše Michaud, body 115, a Avotiņš, bod 111), aniž by bylo nutné rozhodovat o první podmínce.

132. Soudu proto přísluší, aby s ohledem na důsledky, které má stěžovatelovo postavení uprchlíka, rozhodl, zda jeho předání rumunským orgánům v rámci výkonu předmětného EZR je či není v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

γ) K otázce, zda předání stěžovatele bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy

133. Je na Soudu, aby přezkoumal, jak vykonávající justiční orgán postupoval, aby zjistil, zda existovalo skutečné nebezpečí, že v případě výkonu EZR bude stěžovatel vystaven pronásledování z důvodu svého politického a náboženského přesvědčení, které by

představovalo nelidské a ponižující zacházení. Svou pozornost zaměří ke stanovení, zda měl vykonávající justiční orgán dostatečně pevný skutkový základ pro závěr, že výkon EZR by vedl ke konkrétnímu a individuálnímu nebezpečí, že stěžovatel bude vystaven zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, a aby z tohoto důvodu odmítl EZR vykonat.

134. Soud uvádí, že stěžovatel se před vnitrostátními soudy opíral především o svoje postavení uprchlíka podle Ženevské úmluvy a o pravidlo nenavrácení podle jejího článku 33, aby prokázal existenci skutečného nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení v případě výkonu EZR. Vyšetřovací senát a kasační soud měli za to, že stěžovatelovo postavení uprchlíka nemělo za následek, že by museli odmítnout vykonat předmětný EZR.

135. Zaprvé, Soudu vzhledem k jeho poslání nepřísluší rozhodovat o vztahu mezi ochranou uprchlíků podle Ženevské úmluvy a pravidly unijního práva, konkrétně rámcového rozhodnutí. Jeho přezkum se omezuje na posouzení, zda za projednávaných okolností vedl výkon EZR týkající se pana Bivolaru k porušení článku 3 Úmluvy (*mutatis mutandis* rozsudek ze dne 17. 4. 2018, Paci proti Belgii, č. 45597/09, bod 73). Soud zadruhé připomíná, že pokud jde o důsledky, které by měl přisoudit postavení uprchlíka, Úmluva ani její protokoly nechrání právo na azyl jako takové. Ochrana, kterou poskytují, je omezena na práva v nich zakotvená, mezi něž patří zejména práva zaručená článkem 3 Úmluvy. Uvedené ustanovení zakazuje předání jakéhokoli cizince nacházejícího se v jurisdikci smluvního státu ve smyslu článku 1 Úmluvy do státu, kde by mu mohlo hrozit skutečné nebezpečí nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo dokonce mučení: v tomto ohledu zahrnuje zákaz navrácení ve smyslu Ženevské úmluvy (rozsudek velkého senátu ze dne 13. 2. 2020, N. D. a N. T. proti Španělsku, č. 8675/15 a 8697/15, bod 188). Soud rovněž připomíná, že mu nepřísluší posuzovat, zda rozhodnutí o přiznání postavení uprchlíka přijaté orgány smluvního státu Ženevské úmluvy musí být vykládáno tak, že dotyčné osobě přiznává stejné postavení ve všech ostatních smluvních státech této úmluvy (rozsudek ze dne 25. 3. 2014, M. G. proti Bulharsku, č. 59297/12, bod 88).

136. Pokud jde o přezkum souladu s článkem 3 Úmluvy za okolností projednávaného případu, Soud uvádí, že rámcové rozhodnutí o EZR nestanoví důvod pro nevykonání na základě toho, že osoba, o jejíž předání se jedná, má postavení uprchlíka. Poukazuje však na to, že přiznání postavení uprchlíka stěžovateli švédskými orgány ukazuje, že v době, kdy mu bylo toto postavení přiznáno, existovaly podle těchto orgánů dostatečné důkazy o tom, že mu v zemi původu hrozí pronásledování (*mutatis mutandis* výše uvedený rozsudek M. G., bod 88). Uvedený aspekt musí Soud zohlednit zejména při zkoumání existence skutečného nebezpečí, že stěžovatel bude v případě předání podroben zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy (tamtéž). Toto posouzení musí být provedeno s ohledem na situaci stěžovatele v době, kdy vykonávající justiční orgán přijal rozhodnutí, a s přihlédnutím k obecné úpravě EZR.

137. Pokud jde o kontrolu prováděnou vykonávajícím justičním orgánem, Soud se domnívá, že tento orgán považoval postavení stěžovatele jako uprchlíka za aspekt, který musel obzvláště zohlednit a sladit se zásadou vzájemné důvěry, ale *de plano* nepředstavoval odchylku od této zásady, která by sama o sobě odůvodňovala odmítnutí vykonat EZR předáním stěžovatele orgánům země jeho původu. Soud se domnívá, že takový postoj sám o sobě neporušuje článek 3 Úmluvy za předpokladu, že vykonávající justiční orgány v době přijetí svého rozhodnutí posoudí, zda by byl stěžovatel v případě předání vystaven nebezpečí nelidského nebo ponižujícího zacházení. Podotýká, že vykonávající justiční orgány provedly takovou kontrolu posouzením, zda za okolností projednávaného případu v době přijetí jejich rozhodnutí osobní situace stěžovatele, kromě postavení uprchlíka, nevyklučuje jeho předání rumunským orgánům (viz *mutatis mutandis* rozsudek ze dne 10. 12. 2020, Shiksaitov proti Slovensku, č. 56751/16 a 33762/17, body 70 a 71).

138. Mezi vyšetřovacím senátem a švédskými orgány došlo k výměně informací, v rámci které vyšetřovací senát požádal o objasnění postavení stěžovatele jako uprchlíka. Dotazoval se zejména na důsledky, které uvedené orgány vyvodily či nevyvodily ze vstupu Rumunska do

EU rok po přiznání tohoto postavení. Požádal rovněž o aktuální informace týkající se stěžovatele a o informaci, zda se plánuje odnětí jeho postavení poté, co došlo k jeho příjezdu do Francie pod falešnou identitou. Švédské orgány odpověděly, že mají v úmyslu zachovat stěžovatelovo postavení uprchlíka, aniž by se však vyjádřily k přetrvávajícímu nebezpečí pronásledování v zemi původu deset let poté, co mu bylo toto postavení přiznáno.

139. Soud dále poznamenává, že v souladu s ustanoveními francouzského trestního řádu ... vykonávající soudní orgány ověřily, že žádost o výkon EZR nebyla podána s diskriminujícím cílem, zejména kvůli politickým názorům stěžovatele. Ujistily se, že žádost o předání stěžovatele byla založena pouze na výkonu trestu, který mu byl uložen za běžný trestný čin. Posuzovaly zejména existenci nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení v důsledku jeho odsouzení za trestný čin ve světle odůvodnění výše uvedeného rozsudku Aramandei a ostatní, ve kterém se ho stěžovatel dovolával jako hlavního důkazu o pronásledování členů MISA. S ohledem na tyto důvody a po připomenutí minulosti stěžovatele v Rumunsku měly vykonávající justiční orgány za to, že jim předložené důkazy neumožňují dospět k závěru o politickém účelu předmětného EZR, a dále, že samotné členství stěžovatele v organizaci MISA ve světle předložených důkazů nepostačuje k prokázání obavy, že jeho situace v Rumunsku bude nepříznivě ovlivněna z důvodu jeho názorů nebo přesvědčení ... Soud poznamenává, že stěžovatel ve svých podáních nepředložil žádné důkazy, které by potvrzovaly nebezpečí pronásledování představující tak závažné zacházení, aby dosáhlo prahové hodnoty článku 3 Úmluvy. Stěžovatel pouze tvrdí, že vykonávající justiční orgány dospěly k nesprávnému závěru o tom, že důvody uvedené v rozsudku Aramandei a ostatní jsou dostatečné k stanovení, že mu v případě předání nehrozí pronásledování.

140. Soud rovněž uvádí, že stěžovatel neumožnil vykonávajícím justičním orgánům zjistit, zda byl diskriminován z důvodu svého členství v hnutí MISA, neboť se před vyšetřovacím senátem nikdy nedovolával porušení článků 9 a 14 Úmluvy a na článek 9 Úmluvy se odvolal pouze ve svém třetím žalobním důvodu, aniž by v tomto ohledu rozvinul jakoukoli argumentaci ...

141. Na základě výše uvedeného lze dospět k závěru, že ze spisu vedeného vykonávajícím justičním orgánem ani z materiálů předložených Soudu stěžovatelem nevyplývá, že by mu v případě návratu do Rumunska nadále hrozilo pronásledování z náboženských důvodů. Za těchto konkrétních okolností se Soud domnívá, že ačkoli švédské orgány neměly v úmyslu stěžovateli postavení uprchlíka odejmout, vykonávající justiční orgán po důkladném a úplném posouzení osobní situace stěžovatele, které prokázalo pozornost, jakou věnoval jeho uprchlickému postavení, neměl dostatečně pevný skutkový základ pro stanovení existence skutečného nebezpečí porušení článku 3 Úmluvy, a aby z tohoto důvodu odmítl vykonat EZR.

ii. K nebezpečí nelidského nebo ponižujícího zacházení z důvodu podmínek věznění v Rumunsku

142. Pokud jde o druhou část stížnosti stěžovatele, konkrétně o nebezpečí, že bude vystaven zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy z důvodu podmínek jeho věznění v případě předání, úvahy uvedené v bodech 113 až 115 týkající se podmínek pro uplatnění domněnky rovnocenné ochrany v tomto ohledu platí i za okolností projednávaného případu. Při použití této domněnky v projednávaném případě je na Soudu, aby určil, zda ochrana základních práv poskytovaná vykonávajícím soudním orgánem zde je nebo není zjevně nedostatečná, což by mohlo vyvrátit domněnku rovnocenné ochrany.

143. Ve vztahu k otázce, zda měl vykonávající justiční orgán dostatečně pevný skutkový základ domnívat se, že výkon EZR by znamenal skutečné nebezpečí stěžovatelova vystavení nelidskému a ponižujícímu zacházení z důvodu podmínek jeho věznění v Rumunsku, Soud uvádí, že stěžovatel se před vnitrostátními soudy omezil na velmi obecnou kritiku situace politických odpůrců v Rumunsku, včetně situace ve věznicích, a nikoliv na podmínky věznění

v rumunských vězeňských zařízeních, takže vykonávající justiční orgán neměl v tomto ohledu dostatečné důkazy. Pokud jde o důkazy předložené před vyšetřovacím senátem, stěžovatel uvedl, že „mučení a nelidské zacházení je v Rumunsku stále běžné“ a že zpráva CPT z roku 2015 hovoří o „bití vězňů“ ... Rovněž se dovolával porušení článku 3 Úmluvy v důsledku policejní operace, které byli někteří členové MISA vystaveni v roce 2004 ... Před kasačním soudem odkázal na rozsudek Aranyosi a Căldăraru ...

144. Za těchto okolností se Soud domnívá, že popis podmínek věznění v rumunských vězeňských zařízeních, který stěžovatel uvedl vykonávajícímu justičnímu orgánu na podporu své žádosti o nevykonání EZR, který se na něj vztahoval, nebyl ani dostatečně podrobný, ani dostatečně podložený, aby představoval zřejmý důkaz skutečného nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy v případě jeho předání rumunským orgánům (viz obdobně výše uvedený rozsudek Muršić, bod 128). Dále poznamenává, že vzhledem k úloze kasačního soudu, kterému nepřísluší posuzovat skutkové okolnosti, zejména s ohledem na informace, které soudci prvního stupně neměli k dispozici, bylo zbytečné opírat se poprvé před kasačním soudem o rozsudek Aranyosi a Căldăraru ve snaze prokázat skutečný stav strukturálních nedostatků. S ohledem na všechny uvedené skutečnosti se Soud domnívá, že za okolností projednávaného případu nebylo povinností vykonávajícího justičního orgánu vyžádat si od rumunských orgánů další informace o budoucím místě věznění stěžovatele a o podmínkách a režimu věznění, které mu budou vyhrazeny, za účelem zjištění existence skutečného nebezpečí, že bude v důsledku podmínek věznění vystaven nelidskému a ponižujícímu zacházení.

145. Za těchto okolností Soud dospěl k závěru, že vykonávající justiční orgán s ohledem na důkazy, které mu byly předloženy a které, jak je uvedeno výše, nevyžadovaly žádný další přezkum z jeho strany, neměl pevný skutkový základ, který by mu umožnil stanovit existenci skutečného nebezpečí porušení článku 3 Úmluvy a z tohoto důvodu odmítnout vykonat EZR.

iii. Závěr

146. Z výše uvedených skutečností vyplývá, že výkonem předmětného EZR nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy.

III. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

147. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přiznává v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

(...)

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *Rozhoduje* o spojení stížností;
2. *Prohlašuje* stížnosti podle článku 3 Úmluvy za přijatelné, a zbývající část stížnosti č. 40324/16 za nepřijatelnou;
3. *Rozhoduje*, že ve vztahu ke stížnosti č. 12623/17 došlo k porušení článku 3 Úmluvy;
4. *Rozhoduje*, že ve vztahu ke stížnosti č. 40324/16 nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy;
5. *Rozhoduje*,
 - a) že žalovaný stát má stěžovateli, panu Moldovanovi (stížnost č. 12623/17), zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek podle článku 44 odst. 2 Úmluvy nabude právní moci, následující částky:

- i. 5 000 EUR ... jako náhradu nemajetkové újmy;
 - ii. 2 520 EUR ... jako náhradu nákladů řízení;
 - ...
6. *Zamítá* v ostatním návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(Zpracoval Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

